T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

1950'DEN GÜNÜMÜZE ÇANAKKALE İLİ MERKEZ İLÇE ÖLÇEĞİNDE ÇOK KATLI KONUTUN GELİŞİMİ

ZEYNEL TANRIKULU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİMARLIK ANABİLİM DALI

Tez Danışmanı: PROF. DR. SENNUR AKANSEL

EDİRNE-2022

ZEYNEL TANRIKULU'nun hazırladığı "**1950'DEN GÜNÜMÜZE ÇANAKKALE İLİ MERKEZ İLÇE ÖLÇEĞİNDE ÇOK KATLI KONUTUN GELİŞİMİ**" başlıklı bu tez, tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından Mimarlık Anabilim Dalında bir **Yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri	İmza
Prof. Dr. Sennur AKANSEL	……
Doç. Dr. Damla ATİK	……
Doç. Dr. Gülcan YELER	……

Tez Savunma Tarihi: 04/07/2022

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

İmza

Prof. Dr. Sennur Akansel

Tez Danışmanı ……

Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü onayı

……

Prof. Dr. Hüseyin Rıza Ferhat KARABULUT

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

T.Ü.FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK ANA BİLİM DALI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DOĞRULUK BEYANI

Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında, tüm verilerin bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini, kullanılan verilerde tahrifat yapılmadığını, tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını, kullanılan tüm literatür bilgilerinin bilimsel normlara uygun bir şekilde kaynak gösterilerek ilgili tezde yer aldığını ve bu tezin tamamı ya da herhangi bir bölümünün daha önceden Trakya Üniversitesi ya da farklı bir üniversitede tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

04/07/2022

ZEYNEL TANRIKULU

İmza

Yüksek Lisans Tezi
1950'den Günümüze Çanakkale İli Merkez İlçe Ölçeğinde Çok Katlı Konutun Gelişimi
T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı

ÖZET

Çanakkale; Türkiye'nin kuzeybatısında, Ege ve Marmara Denizi'nin kesiştiği noktada 15. Yüzyılda kurulmuştur. Kuruluşu esnasında savunma ve garnizon kenti sıfatlarını taşıyan kent özellikle I.Dünya Savaşı esnasında büyük tahribata uğramıştır. Yeniden inşa edilerek günümüze ulaşan kent, sahip olduğu potansiyelle birlikte sürekli olarak gelişim ve değişime açıktır.

İnsanoğlunun var olduğu günden bugüne şüphesiz en temel ihtiyacı ise barınma ihtiyacıdır. Yüzyıllar boyunca barınma ihtiyacına cevap veren barınma alanları; teknolojik imkanların gelişmesi, insanoğlunun malzeme bilgisini ve malzemeyi işleme yeteneği sürekli geliştirmesiyle birlikte büyük bir değişim içerisindedir. Günümüzde konut olarak adlandırdığımız ve ilkel örneklere kıyasla oldukça gelişmiş olan barınma alanlarının değişim ve gelişimi ait olduğu coğrafya ile doğrudan ilintilidir. Çalışma kapsamında; konut kavramının ortaya çıkışı incelenerek günümüzde aşina olduğumuz çok katlı konut yapılarına dönüşümü ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Mimarinin yaşayan bir olgu olması, üretilen eserlerin inşa edildiği coğrafyaya ait olması gerekliliğini güçlendirmektedir. Çalışma kapsamında çok katlı konut kavramının gelişimini incelemek için Çanakkale kentinin tarihi ve gelişimi bilinmelidir. Kentin kurulduğu 1452 yılından 20. Yüzyılın başına dek sürdürdüğü kesintisiz gelişim I.Dünya Savaşı ile sekteye uğramıştır. Neredeyse tamamen tahrip olan kentin yeniden inşası ise 1950'li yıllarda başlamıştır. Çağdaşlarına göre genç bir kent olan Çanakkale, çok katlı konut mimarisiyle de 1950'li yıllardan sonra tanışmıştır.

Avrupa'da Sanayi Devrimi sonrasında yaygınlaşan, ülkemizde ilk örneklerinin Tanzimat Fermanı sonrasında verildiği çok katlı konutların Çanakkale kent siluetinde yer alması 1950'li yıllar itibariyle mümkün olmuştur. Devlet politikaları ile kentlerde sanayileşmenin artması, kırsaldaki arazilerin özellikle miras yoluyla bölünmesi neticesinde kente doğru yönlenen büyük göç dalgası konut sorununu ortaya çıkartmıştır. 20. Yüzyılın ikinci yarısına denk gelen bu süreçte, pek çok kentte olduğu üzere Çanakkale'de de çözüm olarak çok katlı konut mimarisi öne çıkmıştır. 1980'li yıllar itibariyle konut üretimine verilen desteğin artırılması, hızlı konut üretimini beraberinde getirmiştir. Pek çok diğer kentte de olduğu üzere kooperatif, toplu konut, sosyal konut ve yap-sat konut gibi kavramlarla tanışan kent içerisinde mimari çeşitlilik bir anda artmıştır.

Çalışmanın 5. Bölümünde bahsi geçen konular ışığında kentin farklı mahallelerine farklı zamanlarda inşa edilmiş projeler incelenmiştir. Çok katlı konutlar içerisinde yer alan bağımsız bölümlerin mekan organizasyonları irdelenerek, ilk örneklerden günümüz modern yapılarına plan şemasındaki değişiklikler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışma kapsamında incelenen örneklerin toplu konut, kooperatif ve apartman gibi farklı üretim biçimleri ile inşa edilmeleri, mekan organizasyonunu çeşitlendirmektedir. Bunun yanı sıra değişen sosyolojik, ekonomik ve kültürel değerler ile parsel alanı, hakim manzara yönü ve imar kanunları ile kullanıcı taleplerinin mekan organizasyonlarını farklılaştırıldığı görülmektedir. Çalışmanın sonuç kısmında bahsi geçen farklılıklar ortaya konularak değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmenin gelecekte inşa edilerek kent siluetinde yer alacak yapıların niteliğini geliştirme hususunda yardımcı olması amaçlanmıştır.

Yıl : 2022

Sayfa Sayısı :134

Anahtar Kelimeler: Konut, Çok Katlı Konut, Çanakkale, Konut Mimarisi, Mekan Organizasyonu

Master's Thesis

The Development of Multi-Storey Residential Buildings in Çanakkale/Merkez Since 1950

Trakya University Institute of Natural and Applied Science

Department of Architecture

ABSTRACT

Çanakkale; It was established in the 15th century at the intersection of the Aegean and Marmara Seas, in the northwest of Turkey. The city, which had the title of defense and garrison city during its establishment, suffered great destruction especially during the First World War. The city, which has survived by being rebuilt, is open to continuous development and change with its potential.

Undoubtedly, the most basic need of human beings is the need for shelter. Housing areas that have responded to the need for shelter for centuries; With the development of technological possibilities, human beings' material knowledge and ability to process materials are in a great change. The change and development of the housing areas, which we call house today and which are quite developed compared to the primitive examples, are directly related to the geography to which they belong. Scope of work; The emergence of the concept of housing has been examined and its transformation into multi-storey residential structures that we are familiar with today has been tried to be revealed.

The fact that architecture is a living phenomenon strengthens the necessity that the works produced belong to the geography in which they were built. In order to examine the development of the concept of multi-storey housing within the scope of the study, the history and development of the city of Çanakkale should be known. The uninterrupted development of the city from its foundation in 1452 until the beginning of the 20th century was interrupted by the First World War. The rebuilding of the city, which was almost completely destroyed, started in the 1950s. Çanakkale, which is a young city according to its contemporaries, met with multi-storey residential architecture after the 1950s.

In the 1950s, it was possible for the multi-storey houses, which became widespread in Europe after the Industrial Revolution, and whose first examples were given in our country after the Tanzimat Edict, to be located in the city silhouette of Çanakkale. As a result of the increase in industrialization in cities with state policies, and the division of rural lands, especially through inheritance, the large migration wave directed towards the city has revealed the housing problem. In this process, which coincided with the second half of the 20th century, multi-storey residential architecture came to the fore as a solution in Çanakkale, as in many cities. Increasing the support given to housing production as of the 1980s brought along rapid housing production. As in many other cities, architectural diversity suddenly increased in the city, which met with concepts such as cooperatives, mass housing, social housing and build-sell housing.

In the light of the subjects mentioned in Chapter 5 of the study, the projects that were built in different neighborhoods of the city at different times were examined. By examining the spatial organizations of the independent sections in the multi-storey houses, the changes in the plan scheme from the first examples to today's modern structures have been tried to be revealed.

The fact that the samples examined within the scope of the study are built with different production forms such as mass housing, cooperative and apartment, diversify the space organization. In addition, it is seen that the changing sociological, economic and cultural values, the parcel area, the dominant landscape direction and the zoning laws and user demands differentiate the spatial organizations. In the conclusion part of the study, the mentioned differences were evaluated by revealing. It is aimed that the evaluation will help in improving the quality of the buildings that will be built in the future and take place in the city silhouette.

Year : 2022

Number of Pages : 134

Keywords : Housing, Multi-Storey Housing, Çanakkale, Housing Architecture, Space Organization

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans ve tez çalışmam esnasında bilgisi ve tecrübesiyle her zaman yanımda olup desteğini hiçbir zaman esirgemeyen çok kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Sennur Akansel başta olmak üzere tüm hocalarıma katkılarından dolayı çok teşekkür ederim.

Tez çalışmam esnasında her türlü bilgi ve belgeye erişimimi kolaylaştıran değerli meslek büyüklerim Sayın İsmail Erten'e ve Sayın İbrahim Kocabaldır'a, bakış açımı değiştirip güçlendirdiğine inandığım inşaat mühendisi büyüğüm Sayın Çağtay Erdenk'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Yüksek lisans eğitimine beni teşvik eden çok değerli ablalarıma, her türlü maddi ve manevi desteği esirgemeyen anne babama, varlığı ile beni ayakta tutan sevgili eşime katkılarından dolayı teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1 ..... **1**
GİRİŞ **1**
1.1. Problemin Belirlenmesi 2
1.2. Çalışmanın Amacı 3
1.3. Çalışmanın Yöntemi 3
BÖLÜM 2 ..... **5**
GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KONUT KAVRAMI **5**
2.1. Konut Kavramının Ortaya Çıkışı ve Geçmişten Günümüze Konut Algısı 5
2.2. Konutun Tanımı 9
2.3. Çok Katlı Konut Kavramı 10
2.3.1. Avrupa'da Çok Katlı Konutlaşma 11
2.3.2. Türk Toplumunda Çok Katlı Konutlaşma 17
BÖLÜM 3 ..... **29**
ÇANAKKALE'NİN TARİHİ ve DÖNEMSEL GELİŞİMİ **29**
3.1. Çanakkale'nin Konumu 29
3.2. Kentin Jeopolitik Değeri ve Önemi 30
3.3. Kent Yerleşim Sürecinin İncelenmesi 30
3.3.1. Kentin Kuruluş Dönemi (1452-1600) 31
3.3.2. Kentin Büyüme Dönemi (1600-1700) 32
3.3.3. Kentin Gelişim Dönemi (1700-1910) 33
3.3.4. Kentin Yeniden İnşası Dönemi (1910-1950) 34
3.3.5. Modern Kentleşme (1950-) 36
3.4. Çanakkale'nin Demografik ve Sosyo-Ekonomik Yapısı 37
3.5. Kent Potansiyeli 38
BÖLÜM 4 ..... **40**
ÇANAKKALE'DE ÇOK KATLI KONUTLARIN GELİŞİM ve DEĞİŞİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER **40**
4.1. Çok Katlı Konut Öncesi Çanakkale İli Geleneksel Konutları 41
4.2. Çanakkale'de Konut Sorunu ve Konut İhtiyacı 42
4.3. Çanakkale'de İmar Karar Değişiklikleri 44
BÖLÜM 5 ..... **50**

ÇANAKKALE'DE ÇOK KATLI KONUTLARIN GELİŞİM ve DEĞİŞİMİ 50
5.1. Apartmanlaşmaya Geçiş (1950-1965) 53
5.1.1. Hüseyin Cevat Soral Evi 54
5.1.2. Recep Can Evi 55
5.2. Apartmanlaşma (1965-1982) 57
5.2.1. Dura Apartmanı 58
5.2.2. Erdoğan Şair Apartmanı 60
5.3. Apartman-Toplu Konut-Yapı Kooperatifi (1982-) 62
5.3.1. Barışkent I (Yeni Barışkent) Sitesi 65
5.3.2 Uğur 96 Yapı Kooperatifi 69
5.3.3. Turhan Karakaya Apartmanı 72
5.3.4. Yeni Kordon Yapı Kooperatifi 74
5.3.5. Barışkent II Sitesi 78
5.3.6. Kent Apartmanı 80
5.3.7. Özgürkent Sitesi 84
5.3.8. Şenol Kankaya Apartmanı 88
5.3.9. Ihlamur Apartmanı 90
5.3.10. Muğdat Keskin Apartmanı 92
5.3.11. Abdulbari Seçkin Apartmanı 95
BÖLÜM 6 98
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 98
KAYNAKLAR 112
ÖZGEÇMİŞ 119

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

DİE: Devlet İstatistik Enstitüsü

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı

İBB: İstanbul Büyükşehir Belediyesi

ÇEYAP: Çanakkale Evlerini Yaşatma Projesi

ÇSK: Çanakkale Sivil Koordinasyonu

ÇB: Çanakkale Belediyesi

YY: Yüzyıl

TDK: Türk Dil Kurumu

MÖ: Milattan Önce

DSİ: Devlet Su İşleri İdaresi

ÇOMÜ: Çanakkale 18 Mart Üniversitesi

FBE: Fen Bilimleri Enstitüsü

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Karain Mağarası (url-1) 6
Şekil 2.2. Kapadokya Peri Bacaları (url-2) 6
Şekil 2.3. Deri ile Kaplanmış Barınma Alanı (url-3) 6
Şekil 2.4. Çatalhöyük Yerleşim Modeli (url-4) 7
Şekil 2.5. Megaron Çeşitleri (url-5) 8
Şekil 2.6. Demirhöyük Yerleşim Modeli (Korfmann, 1983-1987) 8
Şekil 2.7. İzmir Kent Silüeti (url-6) 11
Şekil 2.8. Insula Modeli (url-7) 12
Şekil 2.9. Ostia Kenti Insula İzleri (url-8) 13
Şekil 2.10. Notre Dame Katedrali (url-9) 13
Şekil 2.11. Köln Katedrali (url-10) 14
Şekil 2.12. Viyana Aziz Stefan Katedrali (url-10) 14
Şekil 2.13. Thurloe Square, Londra (url-11) 15
Şekil 2.14. Regent Street, Londra (url-12) 15
Şekil 2.15. Crystal Palace (url-13) 16
Şekil 2.16. Londra İşçi Konutları Plan Örnekleri (Güncan, 1993) 17
Şekil 2.17. Çadır ve Kalıcı Konutta Mekan Ayrışması Benzerliği (Bakır, 1986) 18
Şekil 2.18. Selimiye Camii ve Çevresindeki Sivil Yerleşim (url-14) 19
Şekil 2.19. Comando Apartmanı Görsel ve Planı (Öncel, 2014) 21
Şekil 2.20. Barnathan Apartmanı Görseli ve Planı (Öncel, 2014) 21
Şekil 2.21. Doğan Apartmanı Görsel ve Planı (Öncel, 2014) 22
Şekil 2.22. Harikzedegan Apartmanı Planı (Yavuz Y. , 1993) 23
Şekil 2.23. Hukukçular Sitesi Görünüşü (url-16) 26
Şekil 2.24. Loft Tipi Yapılaşma Örneği, Beyazıt-Eston Katlı Villaları (url-17) 27
Şekil 2.25. Rezidans Örneği, Metrocity (url-18) 28
Şekil 2.26. Karma Yaşam Sitesi Örneği, Batı Şehir Karma Yaşam Merkezi (url-19) 28
Şekil 3.1. Çanakkale'nin Türkiye Siyasi Haritasındaki Konumu (url-20) 29
Şekil 3.2. 5000 Yıllık Süreçte Sarıçay Dolgu Alanı (ÇSK, 2000) 30
Şekil 3.3. Kentin Yıllara Göre Dönemsel Gelişimi (Koç, 2006) 31
Şekil 3.4. Çanakkale Gravür (Anonim, 2002) 31
Şekil 3.5. 1452-1600 Yıllarında Yerleşim Alanı 32
Şekil 3.6. 1600-1700 Yıllarında Yerleşim Alanı 33
Şekil 3.7. 1700-1910 Yıllarında Yerleşim Alanı 34
Şekil 3.8. 1910-1950 Yılları Arasında Yerleşim Alanı 35
Şekil 3.9. 2022 Yılı Kent Nüfusu Eğitim Düzeyi 38
Şekil 3.10. 2022 Yılı Kent Nüfusunun Yaş Aralıklarına Dağılımı 38
Şekil 4.1. Çanakkale Yalı Örneği Kat Planları (ÇEYAP, 2006) 41
Şekil 4.2. Çanakkale Geleneksel Konutu Plan Örneği (ÇEYAP, 2006) 42
Şekil 4.3. 1950-1990 Yılları Arasında Yerleşim Alanı 45
Şekil 4.4. 1990 Yılından Günümüze Yerleşim Alanı 46
Şekil 4.5. Çanakkale Kent Merkezindeki Mahalleler 47
Şekil 4.6. İmar Karar Değişiklikleri Kronolojik Tablosu 48

Şekil 4.7. İkinci Kordon Üzerinden Cevat Paşa Mahallesi Güney Ucuna Bakış (url-21) 49
Şekil 5.1. Çalışma Kapsamında İncelenen Örneklerin Kent İçi Konumu 52
Şekil 5.2. Hüseyin Cevat Soral Evi Vaziyet Planı (Ç.B. Arşivi)..... 54
Şekil 5.3. Hüseyin Cevat Soral Evi Giriş Kat Planı (Ç.B. Arşivi) 54
Şekil 5.4. Hüseyin Cevat Soral Evi Normal Kat Planı (Ç.B. Arşivi) 55
Şekil 5.5. Hüseyin Cevat Soral Evi Görünüş 55
Şekil 5.6. Recep Can Evi Giriş Kat Planı (Ç.B. Arşivi) 56
Şekil 5.7. Recep Can Evi Normal Kat Planı (Ç.B. Arşivi) 56
Şekil 5.8. Recep Can Evi Görünüş (Biçici, 2003) 57
Şekil 5.9. Dura Apartmanı Giriş Kat Planı (Ç.B. Arşivi) 59
Şekil 5.10. Dura Apartmanı Normal Kat Planı (Ç.B. Arşivi) 59
Şekil 5.11. Dura Apartmanı Görünüş 60
Şekil 5.12. Erdoğan Şair Apartmanı Giriş Kat Planı (Ç.B. Arşivi)..... 61
Şekil 5.13. Erdoğan Şair Apartmanı Normal Kat Planı (Ç.B. Arşivi)..... 61
Şekil 5.14. Erdoğan Şair Apartmanı Görünüş..... 62
Şekil 5.15. Yeni Barışkent Sitesi Vaziyet Planı (Ç.B. Arşivi) 66
Şekil 5.16. Yeni Barışkent Sitesi A Blok Giriş Kat Planı (Ç.B. Arşivi)..... 66
Şekil 5.17. Yeni Barışkent Sitesi A Blok Normal Kat Planı (Ç.B. Arşivi)..... 67
Şekil 5.18. Yeni Barışkent Sitesi B Blok Giriş Kat Planı (Ç.B. Arşivi)..... 67
Şekil 5.19. Yeni Barışkent Sitesi B Blok Normal Kat Planı (Ç.B. Arşivi)..... 67
Şekil 5.20. Yeni Barışkent Sitesi C Blok Giriş Kat Planı (Ç.B. Arşivi)..... 68
Şekil 5.21. Yeni Barışkent Sitesi C Blok Normal Kat Planı (Ç.B. Arşivi)..... 68
Şekil 5.22. Yeni Barışkent Sitesi Görünüş..... 68
Şekil 5.23. Yeni Barışkent Sitesi Görünüş..... 69
Şekil 5.24. Yeni Barışkent Sitesi Görünüş..... 69
Şekil 5.25. Uğur 96 Koop. Giriş Kat Planı (Ç.B. Arşivi) 70
Şekil 5.26. Uğur 96 Koop. Normal Kat Planı (Ç.B. Arşivi) 70
Şekil 5.27. Uğur 96 Koop. Görünüş (Biçici, 2003)..... 71
Şekil 5.28. Uğur 96 Koop. Görünüş 71
Şekil 5.29. Uğur 96 Koop. Görünüş 71
Şekil 5.30. Turhan Karakaya Apartmanı Giriş Kat Planı (Ç.B. Arşivi) 72
Şekil 5.31. Turhan Karakaya Apartmanı Normal Kat Planı (Ç.B. Arşivi) 73
Şekil 5.32. Turhan Karakaya Apartmanı Bombacı Veli Sokaktan Görünüş (Ç.B. Arşivi) 73
Şekil 5.33. Yeni Kordon Sitesi Vaziyet Planı (Ç.B. Arşivi)..... 74
Şekil 5.34. Yeni Kordon Sitesi A-B-C Tipi Giriş Kat Planı (Ç.B. Arşivi)..... 75
Şekil 5.35. Yeni Kordon Sitesi A-B-C Tipi Normal Kat Planı (Ç.B. Arşivi)..... 75
Şekil 5.36. Yeni Kordon Sitesi D Tipi Giriş Kat Planı (Ç.B. Arşivi)..... 75
Şekil 5.37. Yeni Kordon Sitesi D Tipi Normal Kat Planı (Ç.B. Arşivi)..... 76
Şekil 5.38. Yeni Kordon Sitesi E-F Tipi Giriş Kat Planı (Ç.B. Arşivi)..... 76
Şekil 5.39. Yeni Kordon Sitesi E-F Tipi Normal Kat Planı (Ç.B. Arşivi)..... 76
Şekil 5.40. Yeni Kordon Sitesi Görünüş..... 77
Şekil 5.41. Yeni Kordon Sitesi Görünüş..... 77
Şekil 5.42. Yeni Kordon Sitesi Görünüş..... 77

Şekil 5.43. Barışkent II Sitesi Vaziyet Planı (Ç.B. Arşivi) 78
Şekil 5.44. Barışkent II Sitesi Giriş Kat Planı (Ç.B. Arşivi)..... 79
Şekil 5.45. Barışkent II Sitesi Normal Kat Planı (Ç.B. Arşivi)..... 79
Şekil 5.46. Barışkent II Sitesi Görünüş..... 79
Şekil 5.47. Barışkent II Sitesi Görünüş..... 80
Şekil 5.48. Kent Apartmanı Giriş Kat Planı (Ç.B. Arşivi)..... 81
Şekil 5.49. Kent Apartmanı Normal Kat Planı (Ç.B. Arşivi)..... 81
Şekil 5.50. Kent Apartmanı Beşinci Kat Planı (Ç.B. Arşivi)..... 82
Şekil 5.51. Kent Apartmanı Altıncı Kat Planı (Ç.B. Arşivi)..... 82
Şekil 5.52. Kent Apartmanı Celal Atik Sokak Giriş Cephesi (Ç.B. Arşivi) 83
Şekil 5.53. Kent Apartmanı Kesitler (Ç.B. Arşivi)..... 83
Şekil 5.54. Kent Apartmanı Görünüş..... 84
Şekil 5.55. Özgürkent Sitesi A1-A2 Tipi Giriş Kat Planı (Ç.B. Arşivi)..... 85
Şekil 5.56. Özgürkent Sitesi A1-A2 Tipi Normal Kat Planı (Ç.B. Arşivi)..... 85
Şekil 5.57. Özgürkent Sitesi D1-D2 Tipi Giriş Kat Planı (Ç.B. Arşivi)..... 86
Şekil 5.58. Özgürkent Sitesi D1-D2 Tipi Normal Kat Planı (Ç.B. Arşivi)..... 86
Şekil 5.59. Özgürkent Sitesi Görünüş..... 87
Şekil 5.60. Özgürkent Sitesi Görünüş..... 87
Şekil 5.61. Şenol Kankaya Apartmanı Giriş Kat Planı (Kocabaldır, 2016)..... 88
Şekil 5.62. Şenol Kankaya Apartmanı Normal Kat Planı (Kocabaldır, 2016)..... 88
Şekil 5.63. Şenol Kankaya Apartmanı Üçüncü Kat Planı (Kocabaldır, 2016) 89
Şekil 5.64. Şenol Kankaya Apartmanı Teras Kat Planı (Kocabaldır, 2016)..... 89
Şekil 5.65. Şenol Kankaya Apartmanı Görünüş..... 89
Şekil 5.66. Şenol Kankaya Apartmanı Görünüş..... 90
Şekil 5.67. Ihlamur Apartmanı Giriş Kat Planı (Tekinalp, 2018) 91
Şekil 5.68. Ihlamur Apartmanı Normal Kat Planı (Tekinalp, 2018) 91
Şekil 5.69. Ihlamur Apartmanı Görünüş..... 92
Şekil 5.70. Muğdat Keskin Apartmanı Giriş Kat Planı (Aytaç, 2021) 93
Şekil 5.71. Muğdat Keskin Apartmanı Normal Kat Planı (Aytaç, 2021) 93
Şekil 5.72. Muğdat Keskin Apartmanı Üçüncü Kat Planı (Aytaç, 2021)..... 94
Şekil 5.73. Muğdat Keskin Apartmanı Çatı Katı Planı (Aytaç, 2021) 94
Şekil 5.74. Muğdat Keskin Apartmanı Görünüş 95
Şekil 5.75. Abdülbari Seçkin Apartmanı Zemin ve Normal Kat Planı..... 96
Şekil 5.76. Abdülbari Seçkin Apartmanı Üçüncü Kat ve Çatı Katı Planı 97
Şekil 5.77. Abdülbari Seçkin Apartmanı Görünüşler..... 97

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 6.1. Tarihsel Süreç İçerisinde Bağımsız Bölümde Yer Alan Mekanların Değişimleri 111

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Mimari tarih, insanoğlunun yaşam tarihi kadar eskidir. Mimari felsefeye göre mimarlığın en temel sorunlarının başında "insanoğlu için dönemin şart ve koşullarına uygun ideal bir yaşam alanını ortaya koymak" yer almıştır. Barınma ihtiyacına cevap olarak üretilen yaşam alanları zaman içerisinde gelişim ve değişim göstererek günümüzdeki haline evirilmiştir. İnsanoğlu yaşam döngüsünün henüz başında doğada hazır bulduğu doğal alanları barınma amacıyla kullanmıştır. Zaman içerisinde doğadan elde ettiği malzemelerle farklı formlarda yaşam alanları üretmiştir. Malzeme bilgisinin ve malzeme işleme kabiliyetinin artmasıyla barınma alanları çeşitlenmiştir.

İnsanoğlunun farklı coğrafyalara yayılarak zaman içerisinde yerleşik hayata geçmeleri, toplumların farklı girdilerden etkilenerek toplumsal benliklerini yaratmalarına olanak tanımıştır. Bahsi geçen benlik, mimari pek çok ögeye etki etmiştir. Bu esnada nüfusun hızla artışı konut sunum biçimlerinde yeni arayışları doğurmuştur. Farklı coğrafyalarda farklı mekânsal dizilişlerle oluşturulan geleneksel konutlar özellikle Sanayi Devrimi sonrasında gelişen yapım teknikleri aracılığıyla katlı konutlara dönüşmüştür. Modern ilk örnekleri Avrupa'nın sanayi kentlerinde, işçi sınıfın ikametine yönelik olarak verilen katlı konutlar; Tanzimat Fermanı sonrasında Anadolu coğrafyasında yaşayan gayrimüslimlere yönelik inşaat yasaklarının esnetilmesiyle başta İstanbul siluetinde yer edinmeye başlamıştır. Günümüzde kırsaldan kente dek pek çok farklı yerleşim biriminde

farklı form ve gabaride örnekleri verilen çok katlı konutlar, çevremizde en sık rastladığımız konut sunum biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal benliğin, yaşam standart ve biçiminin, iklimsel, jeolojik ve ekonomik pek çok farklı girdinin kıskacında farklı örnekler oluşturulmaktadır.

Neolitik çağdan günümüze pek çok farklı topluma ev sahipliği yapmış, ülkemizin kuzeybatısında ve Marmara Denizi'nin güney ucunda yer alan Çanakkale kentinin de siluetinde çok katlı konutların varlığı hissedilmektedir. 1463 yılında günümüzde bilinen adıyla Çimenlik Kalesi'nin inşası ile kurulan bu kent, tarih boyunca yaşanan pek çok savaş ile gündeme gelmiştir. I. Dünya Savaşı esnasında kazanılan zaferle savaşın gidişatını değiştiren bu kent, aynı zamanda mimari açıdan büyük tahribata uğramıştır. Savaş esnasında kentin maruz kaldığı yoğun bombardıman kentin mimari geçmişine büyük darbe indirmiştir. Kurulduğu günden bugüne savaş ve garnizon kenti misyonlarını taşıyan kentin II. Dünya Savaşı sonuna dek yaralarını sarması pek mümkün olmamıştır. Kozmopolit yapısı, eşsiz doğa zenginlikleri, jeopolitik ve stratejik değeri ile özellikle son 50 yılda kesintisiz gelişim sürdüren kent, yoğun göç almaktadır. Kent nüfusundaki bu yükseliş trendinin devam etmesi kentte konut sorunu ortaya çıkarmaktadır.

1950'li yıllar itibariyle Çanakkale kentinde, ortaya çıkan konut sorununa çözüm olarak pek çok çağdaşında olduğu gibi çok katlı konutlar gösterilmiştir. Çok katlı konut mimarisi, kentte önceleri aile apartmanları vasfıyla inşa edilirken zaman içerisinde siyasi politikalar ve kent politikaları çerçevesinde kooperatif, toplu konut ve sosyal konut kavramlarının girdileriyle gelişmiş ve değişmiştir. Çalışma kapsamında; Çanakkale ili Merkez ilçe ölçeğinde çok katlı konut mimarisinin ortaya çıkışı, kentte hakim olduğu yerleşim sahaları, farklı imar kanunları ve farklı kullanıcı tipleri ile biçimlenişinde görülen çeşitlilik ve de mekan organizasyonların alansal ve çözümsel çeşitliliği incelenecektir.

1.1. Problemin Belirlenmesi

19. Yüzyılın sonlarında gerçekleşen Sanayi Devrimi ile birlikte çok katlı konut, yaygın konut sunum biçimi olarak kullanılmaya başlamıştır. Anadolu'da ilk örnekleri İstanbul'da verilen çok katlı konutlar zaman içerisinde etkileşiminin yoğun olduğu liman kentlerine ve Anadolu'nun içlerine dek yayılmıştır. Çanakkale ise bir liman kentinden

ziyade bir garnizon kenti sıfatı taşıyarak apartmanlaşmaya geç katılmıştır. Buradan yola çıkılarak belirlenen problem, kent ölçeğindeki ana yerleşim sahası olan Merkez ilçe hudutlarındaki çok katlı konutların mekânsal gelişim ve dönüşümlerinin tespiti ihtiyacıdır. Konutların geleneksel konuttan çok katlı konutlaşmaya geçişinde ve günümüze dek sürdürdükleri gelişim içerisindeki mekan organizasyonları farklı girdiler ışığında incelenmesi gerekmektedir. Tasarım girdileri, imar karar ve kanunları ile kullanıcı tipinin etkileri mimari plan izlerinde aranmalıdır. Mimarlığın insanoğlu ile direkt ilişki içerisinde olması bu arayışta yol gösterici olacaktır.

1.2. Çalışmanın Amacı

Konut, farklı kullanıcı tiplerinin temel ihtiyacı olan barınma sorununun çözümüdür. Bu bağlamda konut ve konutlaşma evrenseldir. Endüstri Devrimi sonrasında ortaya çıkan konut sorunu da zaman içerisinde dünyanın her bölgesine yayılmıştır. Böylelikle apartmanlaşma olgusu da evrensel hale gelmiştir. Farklı toplumsal girdilerin konut mimarisini doğrudan etkilemesi neticesinde farklı biçimlerde apartmanlaşmalar görülmektedir. Çalışmanın amacı; Çanakkale ili Merkez ilçe ölçeğindeki apartmanlaşmanın tarihini ortaya koymak ve bu tarihsel süreç içerisinde bağımsız bölümlerin yaşadığı mekânsal organizasyon değişikliklerini, sosyal ve alansal değişimler ile plan biçimlenişlerindeki yönlenmeleri planlardaki mimari izler ışığında tespit ederek kaynak oluşturabilmektir. Günümüzde büyük bir gelişim ve buna bağlı değişim göstermesi beklenen Çanakkale kenti ölçeğinde yapılacak bu çalışmanın, tarihsel devinimi ortaya koyarak ilerideki tasarımlara ışık tutması amaçlanmaktadır.

1.3. Çalışmanın Yöntemi

Çalışma yöntemi olarak, çalışmanın amacına hizmet etmesi amacıyla öncelikle geçmişten günümüze konut kavramı literatürde taranmıştır. Konut, çok katlı konut, apartman gibi kavramlar daha önce yazılmış ve bu kavramları barındıran yüksek lisans ve doktora tezleri, makaleler, birçok kitap ve dergide incelenmiştir. Çok katlı konutların Avrupa'da ve ülkemizde verilen ilk örnekleri için görsel kaynakların taraması yapılmıştır. Çalışmanın amacında da belirtildiği üzere mimari eserlerin inşa edildiği coğrafya ile ilintisini ortaya koymak adına Çanakkale'nin konumunu, jeopolitik, stratejik, kültürel ve ekonomik değerini anlatan kaynaklar taranarak çalışmaya eklenmiştir. Çok katlı konut

mimarisini etkileyen girdilerin başında gelen imar karar değişiklikleri Çanakkale Belediyesinin online arşivinde taranarak çalışmaya dahil edilmiştir. Bunun yanı sıra ÇEYAP tarafından hazırlanan Çanakkale Geleneksel Konut Mimarisini ortaya koyan eserlerin yanı sıra, çalışma alanı içerisinde eser üretmiş ve üreten mimarlar ile sözlü bilgi akışı gerçekleştirilmiştir. Kent içerisindeki çok katlı konutun ortaya çıkış ve gelişimini incelemek adına kentin ve ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel birikimini ortaya koyan eserler taranmıştır.

Literatür ve arşiv taramasının sonucunda tez çalışmasında örnek olarak gösterilecek çok katlı konutlar seçilmiş ve bu konutların günümüze ulaşanları yerinde görülüp fotoğraflanmıştır. Örneklerin seçiminde kent içerisinde çok katlı konutlaşmanın yaygın olduğu Esenler Mahallesi, Barbaros Mahallesi ve Cevat Paşa Mahallelerinden farklı inşa etme yöntemleri ile üretilmiş apartman, kooperatif ve toplu konut örnekleri; inşa yılları arasında en fazla 10 yıl olacak şekilde belirlenmiştir. Bunun yanı sıra tez çalışmasına dahil edilen örneklerin hayatta olan tasarımcıları ile görüşülerek mekan organizasyonunu oluşturma aşamaları sözlü olarak tartışılmıştır. Çalışmanın sonucunda Çanakkale kenti Merkez ilçe ölçeğinde çok katlı konutların mekânsal, alansal ve boyutsal değişimi ile mekan organizasyonu, bakısı ve de çok katlı konut içerisindeki bağımsız bölüm organizasyonları incelenerek; kentin potansiyeli doğrultusunda gelişmesi esnasında tasarımcıların kullanıcı memnuniyetini ve mimarlık olgusunu geliştirilebilmelerine yardımcı olacak hususlar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

BÖLÜM 2

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KONUT KAVRAMI

Mimari felsefenin doğuşundan bugüne çözüm aradığı en önemli soru, insanoğlu için ideal yaşam alanını tasarlamak ve ortaya koymak olmuştur. İnsanoğlunun yaşam döngüsünün başladığı günden bugüne geliştirdiği yetenekleri, sahip olduğu malzeme bilgisinin artması, sanayileşme ile kendi gücünün ötesinde makine gücünü konut üretimine entegre etmesi konutlaşmayı tümden değiştirmiştir ve de geliştirmiştir. Bu bağlamda geçmişten günümüze konut kavramının anlaşılması, gelecekteki konut tasarımına ve ideal olan konuta ulaşabilmek gayesindeki mimari felsefeye katkı sağlayacaktır.

2.1. Konut Kavramının Ortaya Çıkışı ve Geçmişten Günümüze Konut Algısı

İnsanlığın doğuşundan günümüze dek en temel gereksinimi barınma olmuştur. İnsanoğlu, neslini devam ettirme gayesiyle önceleri sadece barınma ihtiyacını karşılamak için konut inşa ederken daha sonraları oluşturdukları bu mekanda zaman içerisinde ortaya çıkan diğer gereksinimlerini de karşılamış ve günümüze ulaşan kompakt konut tasarımlarını üretmiştir.

Konuşma dilinde karşımıza çıkan “konut/ev” , “barınma alanı” ve “yuva” gibi kavramlar kişilerin yükledikleri anlamlara göre şekillenmektedir. Barınma alanı kavramı özellikle konut mimarisinin doğuşuna yol açan barınma ihtiyacının karşılandığı alanı

ifade etmektedir. İnsanoğlu barınma alanını kendisi inşa etmeden önce doğada hazır bulduğu mağara, kovuk ve kaya sığınağı gibi alanlarda barınarak barınma ihtiyacını karşılamıştır (Şekil 2.1,2.2). Aletlerin üretilmesi ve üretilen aletleri kullanım yetisine erişen insanoğlu bu kez doğadan elde ettiği toprak, taş ve deri parçaları ile birlikte kendi barınma alanlarını inşa etmeye başlamıştır. Günümüzden yaklaşık 40 bin yıl önce özellikle Orta ve Doğu Avrupa'da karşımıza çıkan ve tek odadan oluşan yuvarlak plan şemalı bu barınma alanları, dönemin şartlarını aktarmaktadır.

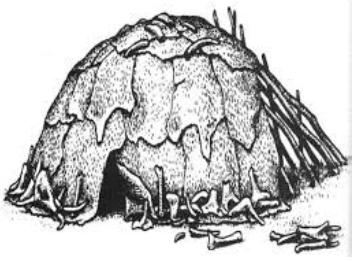

Şekil 2.1. Karain Mağarası (url-1)

Şekil 2.2. Kapadokya Peri Bacaları (url-2)

Hayatta kalma mücadelesinin bireysellikten sıyrılıp topluluk olarak sürdürülmesi ve bu zamana kadar geçen sürede insanoğlunun alet üretimi, toplayıcılık ve doğa ile baş etme konularında uzmanlaşması barınma alanlarının farklılaşmasına yol açmıştır. Günümüzden yaklaşık 16 bin yıl öncesinden kaldığı düşünülen örnekler incelendiğinde; insanoğlunun topladığı saz, dal ve çamur gibi basit yapım malzemeleri ile dairesel hatlı plan şemasına bağlı kalarak fakat 40 bin yıl öncekilere nazaran daha profesyonel biçimde inşa ettiği barınma alanları karşımıza çıkmaktadır (Şekil 2.3). Barınma alanlarının yatmak ve doğa şartlarından korunmak amacıyla kullanıldığı, günlük ihtiyaçlar için ise yapının çevresinin kullanıldığı varsayılmaktadır.

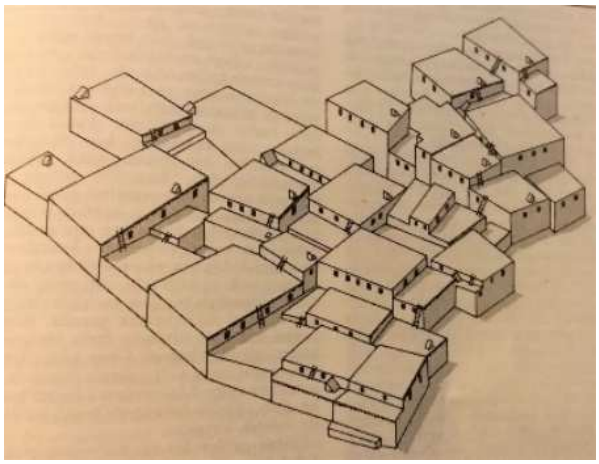

Şekil 2.3. Deri ile Kaplanmış Barınma Alanı (url-3)

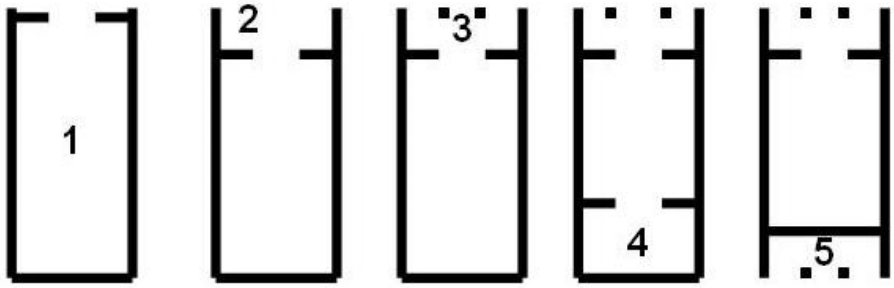
Neolitik dönem ile birlikte tarım ve hayvancılığa dayalı yaşam döngüsünün başlaması konut mimarisini de doğrudan etkilemiştir. İnsanoğlunun barındığı alana aidiyet duymaya başlaması ve bu alanda farklı ihtiyaçlara çözüm araması ile birlikte

barınma alanları dinlenme ve koruma alanı statüsüne ek olarak beslenme ihtiyacının karşılandığı, erzak depolarının bulunduğu alanlara dönüşmüştür. Bu sayede barınma alanı kavramı, zamanın getirdiği pek çok farklı ihtiyaca çözüm bulacak alanları da bünyesinde barındıracak ve konut kavramına dönüşecektir. M.Ö. 7000-6000 yıllarına ait olduğu düşünülen ve Anadolu topraklarında yer alan Çatalhöyük yerleşimi ilk konut blokları oluşumunun ve toplu yaşamın uygulandığı alanların en önemli örneklerindedir (Şekil 2.4). Birbirlerine göre farklı kotlarla yapılanan ve merdivenlerle çatıdan girişleri tasarlanan bu konutların her biri savunma anlamında dışa kapalıyken oluşturulan avlular sayesinde toplu yaşama entegredir.

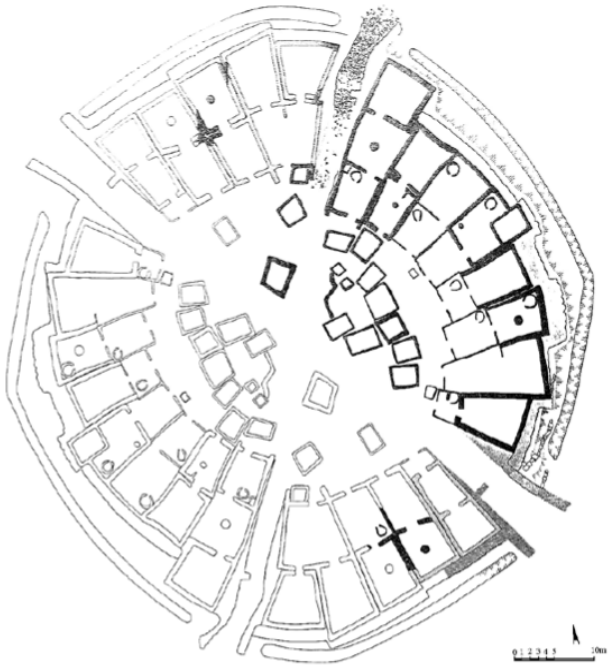
M.Ö. 8. Yüzyıla gelindiğinde daha sonraları Yunan tapınaklarının plan şemasında karşımıza çıkacak olan mimari şemanın ön örneği olarak "megaron" biçimindeki konut şemaları görülmektedir (Şekil 2.5). Yerleşik yaşamın yaygınlaşması ve de yerleşime uygun alanların keşfedilmesi ile birlikte önceleri tekil gözlenen megaronlar, yan yana ve üst üste sıralanarak konut blokları halini almışlardır. Böylelikle hem konutlar arasındaki etkileşim artırılmış hem de farklı işlevlere hizmet eden mekanlar bir araya getirilmiştir. Ticaret uygarlığı olarak ün salan Frigyalılar, belirli bir merkezin etrafında dairesel hatlar şeklinde yaydıkları konutlarının dış çeperlerinde ticaret alanlarına yer ayırmışlardır. Demir Höyük yerleşiminde karşılaştığımız bu yapılaşma; içte avlularla birbirine bağlı yaşam alanları ve dış çeperde ticaret alanlarından oluşmaktadır (Şekil 2.6) (Acar, 1999).

Şekil 2.4. Çatalhöyük Yerleşim Modeli (url-4)

Şekil 2.5. Megaron Çeşitleri (url-5)

Şekil 2.6. Demirhöyük Yerleşim Modeli (Korfmann, 1983-1987)

Konut kavramını ortaya çıkartan bu süreç, konutu inşa eden toplumun gelişmişlik düzeyine ve gereksinimlerine doğrudan ilintilidir. Konut içerisinde plan şemalarını oluşturan bölüntülerin mekâna dahil olması ve üzeri örtülen alandan maksimum düzeyde faydalanma ihtiyacı konut plan şemalarının keskin köşeli sınırlarla inşa edilmesine yol açmıştır. Bu noktadan sonra; farklı kültürlerin farklı zamanlarda gelişmesi, varlık ve konfor düzeyleri ile yerleşime uygun görülen alanların iklimsel özellikleri konut mimarisine doğrudan etkide bulunmuştur. Konutun inşasında göz ardı edilmemesi gereken bir diğer husus ise konutun inşa edildiği toplumun ananesidir. Toplumların süregelen yaşam stilleri çağdaşı olan yapıların da mekânsal düzenlemelerinde farklılıklara yol açmakta ve mimari bir ahenk ortaya koymaktadır.

2.2. Konutun Tanımı

Konutun sadece barınma ihtiyacına cevap veren örneklerinden kompakt gereksinimlere cevap sunan gelişmiş örneklerine dek farklı süreçlerden geçmiş olması ve bu süreçte devinimini farklı girdiler çerçevesinde şekillendirmesi literatürde farklı konut tanımlamalarının ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Bireye veya ailelere ait yaşam mekanlarının en küçük temsilcisi olan konut, sözlükte "insanların içinde yaşadıkları ev, apartman vb. yer, mesken, ikametgah" olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu Online Sözlük, 2021).

Hasol, barınma kavramı ile ilgili olarak insanlığın doğuşundan günümüze dek iki büyük kırılmanın yaşandığından bahsetmektedir. Bu kırılmalardan birincisi göçebe yaşam düzeninden yerleşik yaşam düzenine geçişte; ikincisi ise tarıma dayalı yaşam biçiminden sanayiye dayalı yaşam biçimine geçişte gerçekleşmiştir (Hasol, 1967). Hasol, daha ileri bir tarihte hazırladığı kaynağında ise konutu sözlükteki anlamına yakın olarak "bir veya daha çok insanın ikamet ettiği yer" olarak tanımlamıştır (Hasol, 1979).

Rapoport, yerleşimden (urbanization) kent dokusuna, dokuyu oluşturan konut bloklarından konutlara ve buradan da konutun kendisine dek bütün süreci toplumun benlik girdileri ile ilişkilendirmiştir. İncelenecek değerdeki konutun değerlemesinin ve tanımlamasının, konutu oluşturan tüm diğer girdilerden bağımsız yapılamayacağını iddia etmektedir. Konutun coğrafya fark etmeksizin temelde barınma ihtiyacını karşıladığını fakat kullanıcıların yerel istekleri ile biçimlendiğini ifade etmektedir (Rapoport, 1969) .

Heidegger, konutu ve konutun tanımını kullanıcı ile ilişkilendirerek; konut tanımının kullanıcıdan bağımsız yapılamayacağını iddia eder. Konutu, kullanıcının her türlü eylemini gerçekleştirebildiği özel mekân olarak ifade eder (Heidegger, 1971).

Süer ise konutu, insanoğlunun yaşam döngüsüne başladığı andan itibaren kendisini içinde bulduğu, kişinin benliğini oluşturan girdileri sunan fiziksel bir mekân olarak tanımlamıştır (Süer, 1989).

Konut; toplumun en küçük grubu olan ailenin temel olarak barınma ihtiyacını gidermek amacıyla kullandığı, ailenin sosyal, ekonomik ve kültürel girdileri ile biçimlenen, farklı yapılaşma çeşitleri içerisinde yer alabilen en küçük bağımsız bölümdür.

Çalışma kapsamında incelenecek olan çok katlı yapılaşmanın temeli kuşkusuz konutlaşmadır. Konutlaşma ise pek çok farklı kaynakta pek çok farklı şekilde tanımlanmıştır. Genel olarak; bireylerin tek başlarına veya topluluk olarak ikamet ettiği özel mekanlar tanımlaması karşımıza çıkmaktadır. Konut, barınma ihtiyacının çözüldüğü basit ve geçici çözümlerden, insanoğlunun sahip olduğu teknik imkanlar geliştikçe, insanoğlunun mimariyi doğrudan etkileyen malzeme bilgisi ve elde ettiği malzemeyi değerlendirme biçimi değiştikçe yaşam biçimlerine paralel olarak içerisinde farklı ihtiyaçların da çözüldüğü birimler haline gelmiştir. İnsan nüfusunun artması, dağınık ve kırsal yerleşmeden kent yerleşimine geçişin özellikle sanayi devriminden sonra hızlanması ile birlikte çok katlı konut kavramı daha belirgin olarak karşımıza çıkmış ve dünya çapında kent siluetlerinde yer edinmeye başlamıştır. Hasol'un "bir bina içerisinde birden fazla odadan meydana gelen, bir kişi veya birden fazla kişinin barınabildiği alan" olarak tanımladığı apartman kavramı özellikle günümüzde mimarinin en önemli çalışma olanı olarak karşımıza çıkmaktadır (Hasol, Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, 1979).

Sanayi ve teknolojinin gelişmesi, insanoğlunun malzeme bilgisi ve malzemeyi işleme yeteneğinin artması farklı formlarda konutların inşa edilmesine olanak tanımıştır. Bu sebeple dünyanın pek çok farklı noktasında farklı konut sunum biçimleri ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda konutlaşma; toplumun en küçük grubu olan ailenin diğer ailelerle bir araya gelerek oluşturdukları barınma mahalleri olarak tanımlanabilmektedir.

2.3. Çok Katlı Konut Kavramı

Tarıma dayalı ekonomik yaşantının endüstriye dayalı ekonomik yaşantıya dönüşümü beraberinde pek çok şeyi de etkilemiş ve dönüştürmüştür. Tarıma dayalı yaşam biçiminde insan nüfusunun ekilip dikilecek alanları paylaşmaları neticesinde kırsal yaşam yaygındır. Kırsalda yine topluluk olarak yaşayan nüfus, çevresindeki alanların ekim dikim işleri ile ilgilenerek geçimini sürdürmektedir. Endüstri devrimi ile birlikte sanayinin kent merkezlerinde kurulması ve üretimin tek bir noktadan gerçekleştirilirken bu merkezde pek çok işçiye gereksinim duyulması, kırsaldan kente olan göç sürecini

hızlandırmıştır. Bu durum karşısında belirli odak noktaları etrafında yaşamaya çalışan insanlar ortaya çıkmıştır. Kırsaldan kente yaşanan bu göç dalgasının ani gelişmesi kent merkezlerinde ve sanayi tesislerinin çevresindeki konut arz/talep dengesini bozmuş ve bu alanlarda konut gereksinimi hızla artmıştır.

Sanayi devriminin Avrupa'da gerçekleşmesi ve etkilerinin ülkemize geç yansıması konut sorununun da ülkemize gelmesini geciktirmiştir. Ülkemizde ortaya çıkan konut sorununa çok katlı yapılaşma haricinde farklı çözümler de uygulanmasına karşın günümüzde dünya çapındaki pek çok kentte hakim siluet çok katlı yapılaşmadır (Şekil 2.7).

Şekil 2.7. İzmir Kent Silüeti (url-6)

2.3.1. Avrupa'da Çok Katlı Konutlaşma

Günümüz çok katlı konutlarının köken araştırması yapıldığında karşımıza yine Avrupa'da, Roma İmparatorluğunda görülen "insula" çıkmaktadır. Insula, günümüz çok katlı konutlarının ilk örnekleri kabul edilebilecek çok katlı konut bloklarıdır (Ekiz, 2021). Vitrivius'un "Roma'nın pek çok konuta ihtiyacı vardır ve topraklar herkesin zeminde yerleşmesini kaldırabilecek düzeyde değildir. Bu durum konutları göğe yükseltme mecburiyeti getirmektedir" sözlerinden de anlaşılacağı üzere; çok katlı yapılaşma ilk örneklerinde dahi bir ihtiyaca çözüm önerisi olarak şekillenmiştir (Vitrivius, M.Ö. 16-13 (?)). Genellikle üç veya dört katlı olarak inşa edilen bu yapılar, alt katların ışık almasını sağlayan bir avlu etrafında biçimlenmiş ve birimlere ayrılarak kullanılmışlardır (Becker, 2016). Buradan yola çıkılarak Erken Roma İmparatorluğu döneminde çok katlı konut örneklerinin verildiği görülmektedir.

Antik Roma Limanının kıyısında yer alan Ostia'da yoğun ticari faaliyetler görülmektedir. Limanın hareketlendirdiği bu kentte pek çok alt ve orta gelir grubuna mensup kişinin barınması amacıyla insulaların inşa edildiği görülmektedir (Şekil 2.8). Bu konut yapıları incelendiğinde henüz cam malzemenin yapı malzemesi olarak kullanılmamasına bağlı olarak iklimlendirmeyi kontrol etmek amacıyla zemin kotunda genellikle sadece kapı açıklığının bulunduğu, üst katlarda ise ufak pencere açıklıklarına yer verildiği görülmektedir (Eren, 2014). Özellikle Ostia'da inşa edilen insulaların bitişik nizamda inşa edildiği, iç mekanlarının genellikle aynı şemaya sahip olduğu ve yapı malzeme çeşitliğinin dönemin ve coğrafyanın kısıtlamalarıyla şekillendiği tespit edilmektedir (Tümer, 2006). Bu bağlamda Ostia'daki insula bloklarının günümüz toplu konutlarının ilkel örnekleri olduğundan bahsedilebilmektedir (Şekil 2.9).

Şekil 2.8. Insula Modeli (url-7)

12. yüzyılın sonundan itibaren Gotik mimarinin mimaride etkisini göstermeye başladığı görülmektedir. İlk olarak Fransa'da Paris ve çevresinde belirginleşmeye başlayan bu mimari akım Orta Çağ'ın sonuna dek etkisini sürdürmüştür (Şekil 2.10). Gotik mimaride yapıların abideleştirilmesi ve göğe doğru sivriltilmesi, mimari akımın sembolü haline gelmiştir. Bu akımla gabarisi yükselen katedral vb. yapılara ek olarak sivil mimari örneklerinin de katedrallerin inşasında öğrenilen yöntemlerle yükseltildiği görülmektedir. Camın, pencere açıklıklarını kapatmada kullanılan bir yapı malzemesi haline gelmesiyle katlardaki açıklıklar ilk örneklere kıyasla genişletilmiştir. Bu dönemde şekillenen Avrupa kentleri genellikle dini yapıları merkez kabul edip çevresinde zemin kotu dükkân olarak kullanılan ve çoğunlukla avlulu inşa edilen sivil yapı örnekleriyle bezenmiştir (Roth, 1999).

Şekil 2.9. Ostia Kenti Insula İzleri (url-8)

Şekil 2.10. Notre Dame Katedrali (url-9)

Endüstri devrimi ve mimariye etkileri, günümüz modern mimarisinin oluşumundaki şüphesiz en önemli kırılmadır. Bu kırılma ise birdenbire ortaya çıkmamış, kırılmayı hazırlayan bir dönem geçirilmiştir. Bahsi geçen hazırlık dönemi ise Rönesans ile ortaya çıkmıştır. Orta Çağ döneminde sosyolojik sınıflandırmaların konut tercihlerine bakıldığında; soylu ve burjuva sınıfın genellikle müstakil, hacimce daha geniş ve yapı malzemesi kalitesi anlamında daha üstün yapılarda ikamet ettiği; alt ve orta sınıfın ise genellikle burjuva sınıfı tarafından inşa ettirilen insulaların üst katlarında yaşadığı görülmektedir. Bu yapıların zemin kotlarında ise ticari yapılar görülmektedir. Orta Çağ'ın ilk dönemlerinde zemin kattaki ticari ve konut fonksiyonunun tam olarak ayrışamadığı, Orta Çağ'ın sonlarına doğru bu ayrımın daha net ortaya çıktığı görülmektedir (Mumford, 1968).

Rönesans aynı zamanda bir sosyolojik devrimdir. Rönesans'ın öncelikle toplum yapısında burjuva sınıfının egemenliğine son vermesi ve işçi sınıfını yüceltmesi önemlidir. Mimarinin yaşayan bir olgu olması neticesinde sosyal hayatta yaşanan bu

devrim mimariye de yansımıştır. İşçi sınıfının toplumun omurgası olma özelliğini taşıması neticesinde o güne dek pek çok işçinin ve işçi ailesinin ikamet ettiği çok katlı konutlardaki birimler, bu devrimden doğrudan etkilenecek ve gelişecektir. Rönesans'a dek döneme öncülük eden mimari yaklaşımlar genellikle dini yapı ve burjuva sınıfına yönelik sivil yapılaşmalarda belirginleşirken; 15. Yüzyılın sonlarından itibaren sınıf kavramının tümden değişimi kent siluetinde hakim yapıların dönemin öncü mimari akımından etkilenmesine sebep olmuştur (Şekil 2.11 ve 12). Çok katlı konut örneklerindeki yeni yapı malzemelerinin denenmesi, simetrinin önem kazanması, terasların oluşturulması, dev kolonadların kullanılması ve cephe süslemeleri bu durumun en önemli kanıtıdır.

Şekil 2.11. Köln Katedrali (url-10)

Şekil 2.12. Viyana Aziz Stefan Katedrali (url-10)

17. yüzyıla gelindiğinde Sanayi Devrimi'nin de başlayacağı İngiltere'nin Manchester ve Liverpool gibi kentlerinde işçilerin ikamet ettiği çok katlı sıra ev bloklarının yaygınlaştığı görülmektedir. Tekdüze inşa edilen bu yapılar, mekânsal anlamda birbirlerinin simetriği ve ardışığı olarak biçimlenmektedir (Şekil 2.13). Bu tekdüzelik kent içerisinde kasvetli sokak dokuları oluşturmakta ve bu sokak dokularının genellikle demir yolu ve fabrikalara uzandığı görülmektedir. Bitişik nizam inşa edilen bu yapıların havalandırma ve aydınlatma ihtiyaçlarının kaliteli biçimde karşılanamadığı

görülmektedir. Şehircilik açısından bu yerleşimler incelendiğinde ise sosyal alan ve yeşil alanların oluşturulmadığı yapı adalarının mülk sahiplerine daha çok kira getirisi sağlaması amacıyla konut blokları ile bezendiği görülmektedir (Şekil 2.14).

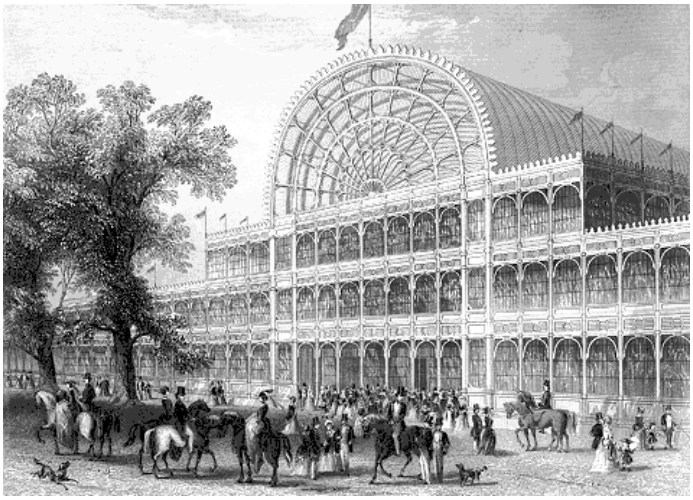

Şekil 2.13. Thurloe Square, Londra (url-11)

Şekil 2.14. Regent Street, Londra (url-12)

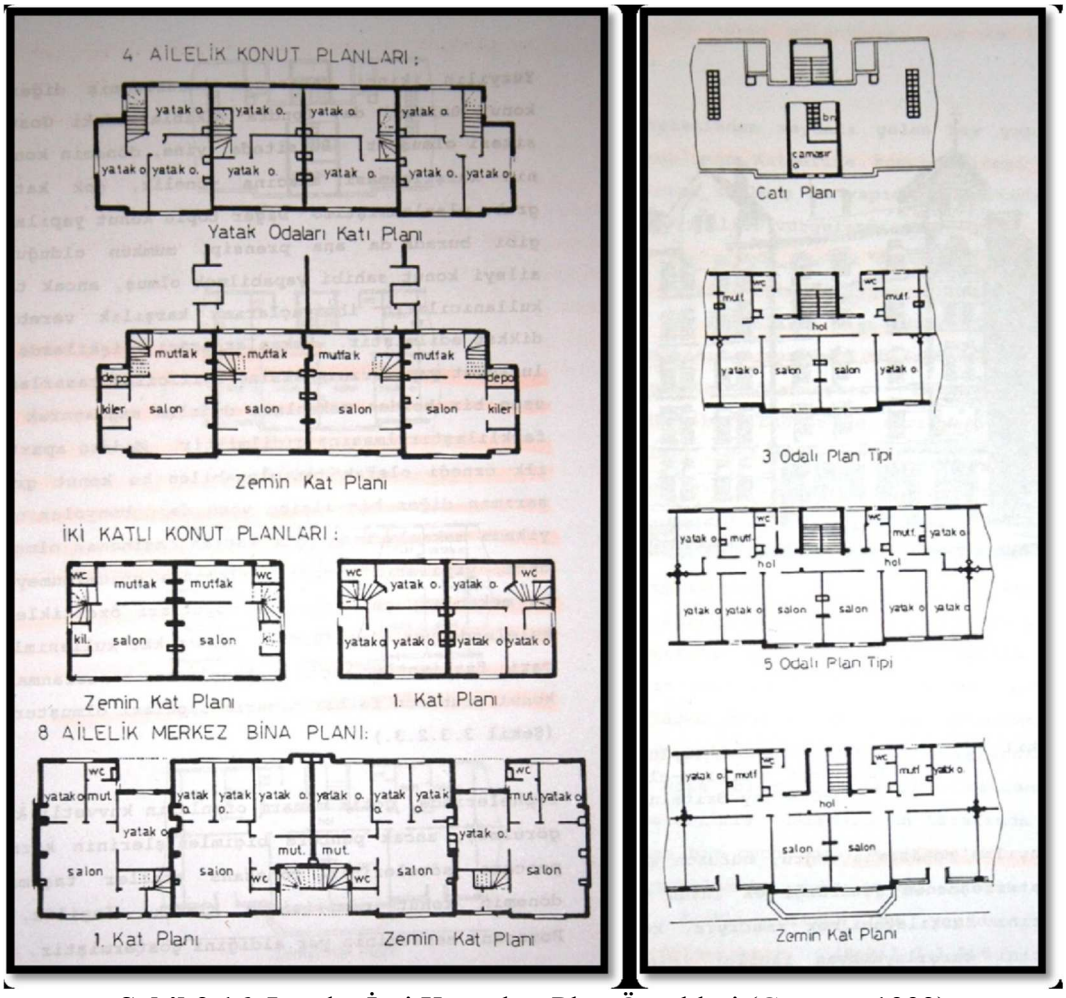
18. yüzyılın sonlarında makinenin üretimde aktifleşmesi ile birlikte pek çok ürünün üretim yönteminde bir kırılma meydana gelmiştir. Bu kırılma, insan gücünün yerini makine gücüne bırakmasıdır. O dönem tasarlanan pek çok makine, dönemin atölyelerine sığamayacak büyüklüktedir. Bu durum özellikle yapıların gabari anlamında yükseltilmesini gerekli kılmıştır. Üretilen yeni nesil makinelerin sergilenmesi amacıyla tasarlanan Crystal Palace, modern mimarinin sembol yapılarından olmuştur (Şekil 2.15). Yüksek sanayi yapıları tasarlayan ve bu yapıları inşa edebilen mimari, öğrendiği ve test ettiği inşa tekniklerini konut mimarisine de yansıtmıştır.

Şekil 2.15. Crystal Palace (url-13)

19. yüzyıla gelindiğinde Avrupa'da özellikle İngiltere'nin erken sanayileşmiş Liverpool, Londra ve Manchester gibi şehirlerinde, 17. Yüzyılda inşa edilmeye başlayan işçi konutları gittikçe niteliksiz hale gelerek kent siluetinde yayılmaya devam etmiştir. Bu dönemde ortaya çıkan konut sorunu ve konutların özellikle havalandırma, aydınlatma ve tesisat düzeyindeki niteliksiz yapısı ile konut sahiplerinin talep karşısında kira fiyatlarını yükseltmesi sonucunda ortaya konut sorunu çıkmıştır. Konut sorununa maruz kalan işçi sınıf, genellikle bodrum katlarda ve bir bağımsız bölüm içerisinde birden fazla ailenin ikamet etmesi ile karşı karşıyadır. Bu dönemde İngiltere'de Robert Owen, Ruskin, William Morris, Richardson, Marx, Engels ve Fransa'da Charles Fourier, Victor Considerant, Etienne Cabet gibi "ütopist" isimler; işçilerin yaşam standardı ile üretim standardını doğrudan ilişkilendirmiştir. İşçilerin daha konforlu alanlarda yaşamaları ile üretim kapasitelerini artıracaklarını düşünmüşler ve günümüze Modern Mimari olarak yansıyan akımın ilk adımlarını atmışlardır. 1951 yılında Mimar Henry Roberts tarafından aile yaşamına uygun ev olarak tanıtılan ıslak hacim, mutfak ve odalardan oluşan şablonların üst üste getirilmesiyle kurgulanan yapı bu anlamda önemlidir. Endüstri Devriminin hızla yayıldığı iki ülke olan Fransa ve İngiltere'de bahsi geçen mimarların yaklaşımları ayrışmıştır. İngiltere'de John Wood, geleneksel kırsal konutların modernleştirilerek kullanılması gerektiğini düşünmüş ve Londra etrafında banliyö yerleşimleri kurulmasını desteklemiştir. Paris'te ise 1852 yılında tahta geçen III.Napolyon'un kenti tümden yıkıp inşa etmesiyle çok katlı konutlaşma artmış ve talep karşılanmıştır (Tandaç Güneş, 2014) (Şekil 2.16).

19. ve 20. Yüzyıl boyunca Modern Mimari, artık pek çok farklı girdiden kolay etkilenir hale gelmiştir. Eklektik ve farklı mimari akım izlerinin bir arada uygulandığı örnekler, kent siluetlerinde yerlerini almıştır. Bu dönem itibariyle iletişimin ve etkileşimin hızlanması sayesinde hem yapım sistem ve teknikleri hem de mimari üsluplar daha hızlı gelişmiş ve denenmiştir. Böylelikle sanayi devrimine dek gördüğümüz bazı dönemlerde bazı mimari üslupların etkin olma durumu neredeyse tümden yok olmuştur. Modern mimari ile birlikte toplumun farklı sınıflarından, konjonktürden ve coğrafi şartlardan çok daha hızlı etkilenen ve çok daha hızlı çözüm önerileri üreten yapılaşma devri başlamıştır.

Şekil 2.16. Londra İşçi Konutları Plan Örnekleri (Güncan, 1993)

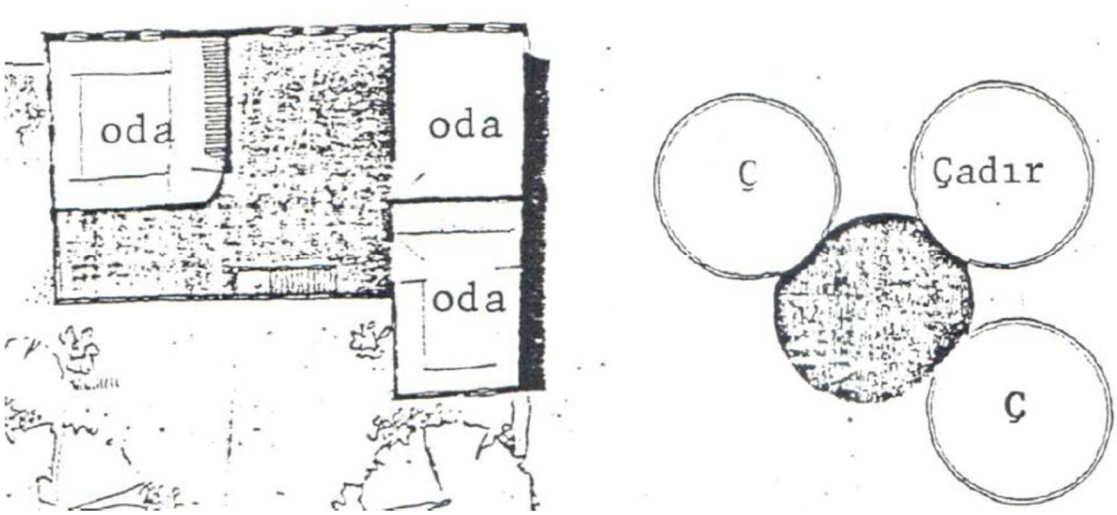
2.3.2. Türk Toplumunda Çok Katlı Konutlaşma

Türk toplumu, tarihi ve bulunduğu döneme damgasını vuran medeniyetleri ile insanlık tarihi açısından her daim önemli olmuştur. Savaşçı ve hükümran bir millet olarak

nam salan Türkler, tarih sahnesinde özellikle Orta Asya'dan Anadolu'ya olan göçleri ile belirmiş ve günümüze dek popülerliğini korumuştur.

Anadolu yaşamı öncesi olarak tanımlayabileceğimiz ve 10. Yüzyıl'a kadar olan süreci belirten dönemde Türklerin sosyal yaşamı göçebelik üzerine kuruludur. Bu dönemde Türkler, daimî yaşayabilecekleri verimli, ılıman ve jeopolitik öneme sahip bölgeleri keşfetme çabasındadır. Bu dönemki yaşamlarında duraksadıkları bölgelerde çadırlar kurarak barınmışlardır. Küçükerman'ın çalışmalarında ifade ettiği üzere; Türk konutlarında ocak merkezde ve odak noktası konumundadır (Küçükerman, 1985). Uzun süre ikamet edilen bölgelerde inşa edilen çadırların kendi içerisinde sosyal mekanlara ayrıldığı fakat ocağın hep merkezde tutularak bir toplanma alanı olarak kurgulandığı görülmektedir. Bu merkeziyetçi yaklaşım ileride Türk Evi olarak tanımlanan konutların sofa merkeziyetçi kurgularının temellerini atmaktadır.

Anadolu, Türklerin Orta Asya'dan beri aradığı yerleşim alanıdır. Türklerin Anadolu'ya girmesiyle birlikte cihatçı politikalar izleyerek Anadolu'da kısa süre içerisinde egemenlik kurdukları ve bu bölgeyi kalıcı yaşam alanları haline getirdikleri görülmektedir. Göçebelikten ayrılan ve yerleşik tarım düzenine geçen Türk toplumu, çadırlarını bir merkez etrafında toplayarak ayrıştırmış böylelikle farklı ailelerin farklı bağımsız bölümlerde barındığı obaları kurmuştur. Merkeziyetçi bu yaklaşım kalıcı konutların inşasındaki prensiplerin de temelini atmıştır (Şekil 2.17).

Şekil 2.17. Çadır ve Kalıcı Konutta Mekan Ayrışması Benzerliği (Bakır, 1986)

Kuban'a göre geleneksel Türk Evi ile kast edilen; Türk aile yapısına uygun, geleneksel yaşam biçimine göre işlevselliğin ön planda tutularak şekillenen konut tipidir (Kuban, 1976). Türklerin özellikle Osmanlı Döneminde hakimiyet alanlarını olabildiğince genişletmesiyle birlikte Türk Evi de pek çok kıta ve bölgeye yayılmıştır. Bu yayılım süresince inşa edildiği coğrafyanın beşeri ve coğrafi özelliklerinden etkilenerek gelişmiş ve değişmiştir. Sofa, oda ve avlu gibi Türk Evi'ne ait kavramların farklı coğrafyalarda plan izlerinde belirginleşmesi veya belirsizleşmesi bahsi geçen etkileşimin en önemli kanıtıdır.

Osmanlı İmparatorluğunun Tanzimat dönemine kadar geçen döneminde, Türk halkı Anadolu'da varlığını hissettirme ve yeni coğrafyalarda var olma çabası içerisindedir. Özellikle 16. Yüzyıla kadar izlenen yoğun yayılmacı politika ve bu politikaya dayalı gerçekleşen büyük fetihler neticesinde Türkler, hakimiyet alanlarını olabildiğince genişletmişler ve fethettikleri bölgelerde iskân ve imar faaliyetleri gerçekleştirerek kendilerini kabul ettirmişlerdir. Bu durum, Osmanlı Devleti'nde m²'ye düşen insan sayısını azaltmış ve toplumun geçiminin tarıma dayalı olması sebebiyle kırsal yaşamın artmasını sağlamıştır. Böylelikle Osmanlı'nın Tanzimat'a dek geçen döneminde konut sorunu ile karşı karşıya kalınmamış halk, ahşap ve yığma teknikle inşa edilen geleneksel evlerde barınmıştır. Özellikle Mimar Sinan ile birlikte çağının ötesinde bir mimari üsluba sahip olan Osmanlı Mimarisi, gelişimini özellikle ibadet yapılarında göstermiş; gösterişli, büyük, yapım teknik ve yöntemleri ile üstün camiler inşa etmiştir. İbadet yapılarının, dönemin şartlarından yüksek gabarilerde inşa edildiği görülürken aynı durum sivil mimaride görülmemektedir (Şekil 2.18).

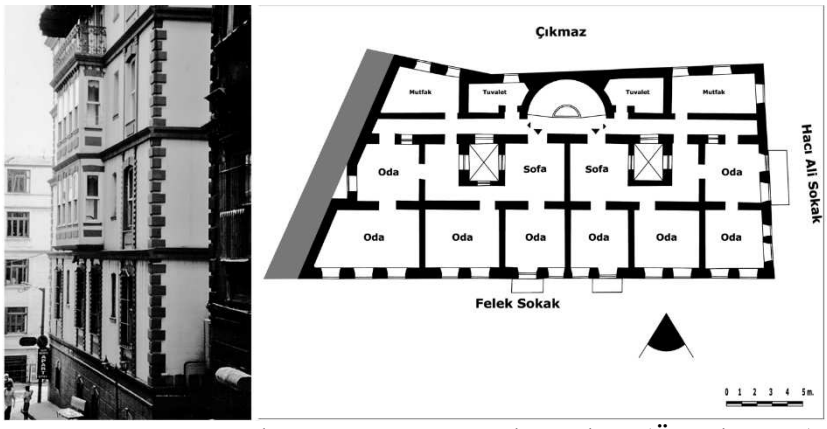

Şekil 2.18. Selimiye Camii ve Çevresindeki Sivil Yerleşim (url-14)

Tanzimat Dönemi, Osmanlı'nın çöküş döneminde yüzünü Batı'ya dönerek varlığını sürdürmeye gayret ettiği bir dönemdir. Avrupalı devletlere verilen ticari imtiyazlar, özellikle devletin başkenti konumundaki İstanbul'daki gayrimüslim nüfusu artırmıştır. Devletin yönetim ve ticaret merkezi statüsündeki İstanbul'da yaşayan gayrimüslim nüfusun ekonomik açıdan da güçlü durumda olduğu görülmektedir. 18. Yüzyılın özellikle son çeyreğinde yaşanan gelişmelerle iletişim hızlanmıştır. Bunun yanı sıra devletler arasında hızlanan ticari faaliyetler, Tanzimat Dönemine kadar geçen sürede İstanbul'da gayrimüslim nüfusun artmasına yol açmıştır. Özellikle İstanbul'a doğru yönlenen bu göç dalgası neticesinde kentte konut sorunu baş göstermiş ve çağdaşları gibi İstanbul kentinde de dikey mimarinin örnekleri görüldüğü varsayılmaktadır. Alsaç'ın çalışmalarında ortaya koyduğu üzere Osmanlı Devleti'nin 1724 yılında yapılara yükseklik sınırı koyması ve bu sınırı Müslüman halk için 9.10 metre ve gayrimüslim halk için 6.50 metre olarak belirlemesi, dikey mimari örneklerinin görülmeye başlandığının kanıtıdır (Alsaç, 1993).

Türk toplumunda çok katlı yapılaşmanın önünü açan gelişme ise Tanzimat Fermanı ile gayrimüslim nüfusa yönelik bahsi geçen inşaat yasaklarının kaldırılması olmuştur. Böylelikle özellikle kendi köken coğrafyası ile doğrudan iletişim ve etkileşimde olan gayrimüslim nüfus İstanbul'da çok katlı konut örnekleri vermeye başlamıştır. Öncel'in çalışmalarına göre tam tarihi belirlenememek ile birlikte 1858 yılından itibaren çok katlı konut örneklerinin verildiği tespit edilmektedir (Öncel, 2014).

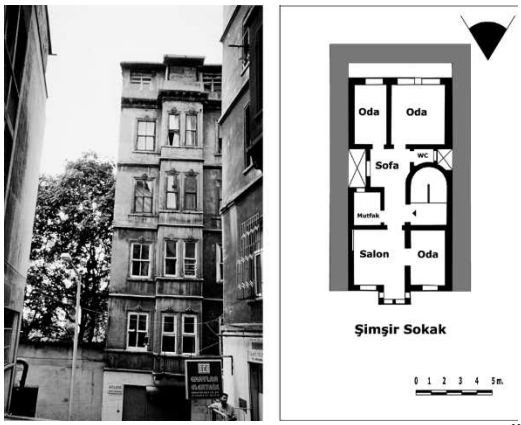
Yapım yılı tam tespit edilememekle birlikte 1861-1868 yılları arasında inşa edildiği düşünülen Comando Apartmanı, bu anlamda İstanbul'da inşa edilen ilk çok katlı konut yapılarındandır (Şekil 2.19). Engizisyon Mahkemesinden kaçarak İstanbul'a sığınan ve Türk bankacılık sisteminde önemli yer edinen Comando ailesi; Yahudi asıllı Levanten bir ailedir. Bankerlik yaptığı bilinen Comando'lar tarafından neo-klasik üslupla inşa edilen bu yapı cephe ve plan düzleminde görülen simetrik uyumu ile merdiven boşluğunda gördüğümüz dairesel vitray pencereleri ile ilgi çekicidir. 22 daireden oluşan bu yapının, ailenin kiraya vermek amacıyla inşa ettirdiği ve çatı katındaki müştemilat kısmında hizmetçi odaları ile çamaşır odalarının yer aldığı görülmektedir.

Şekil 2.19. Comando Apartmanı Görsel ve Planı (Öncel, 2014)

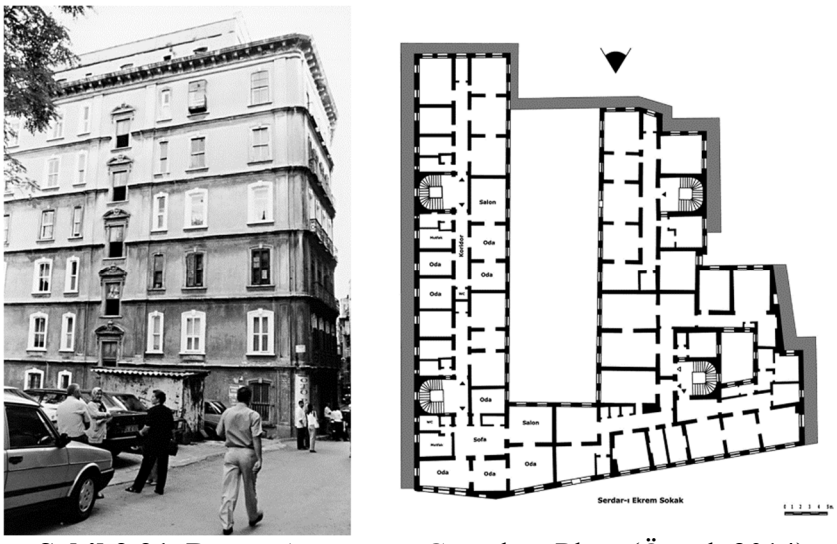
İstanbul'un siluetini doğrudan değiştiren kırılma ise 1870 ve 1918 yıllarında çıkan yangınlardır. 1870 yılında bugünkü Beyoğlu, Galata ve Karaköy'de ahşap ve kagir yapım sistemiyle inşa edilmiş yaklaşık 500 yapı yanmıştır. 1918 yılında çıkan Cibali-Altımermer yangınında ise 7500 konutun yanarak yok olduğu tespit edilmiştir (İBB Arşivi, url-15). Çok katlı yapılaşma ile birlikte taş ve betonun bir arada kullanılması ahşap binaların azalmasına yol açmış böylelikle kentin yangın tehdidine karşı korunması sağlanmıştır.

1870 yangınından sonra dönemin varlıklı Levanten aileleri tarafından özellikle kira getirisi sağlaması amacıyla inşa ettirilen yapıların Beyoğlu ve çevresinde yaygınlaştığı görülmektedir. Bankerlik ve komisyonculuk ile uğraşan Yahudi asıllı Barnathan ailesi tarafından 1892 ve 1893 yıllarında inşa ettirilen Barnathan Apartmanları da bir diğer çok katlı konut örneğidir (Şekil 2.20). İtalyan asıllı mimar Charles Baruletto tarafından neo-klasik üslupta tasarlanan bu yapı, günümüze ulaşan tamamı kalem işi detaylarıyla ilgi çekicidir.

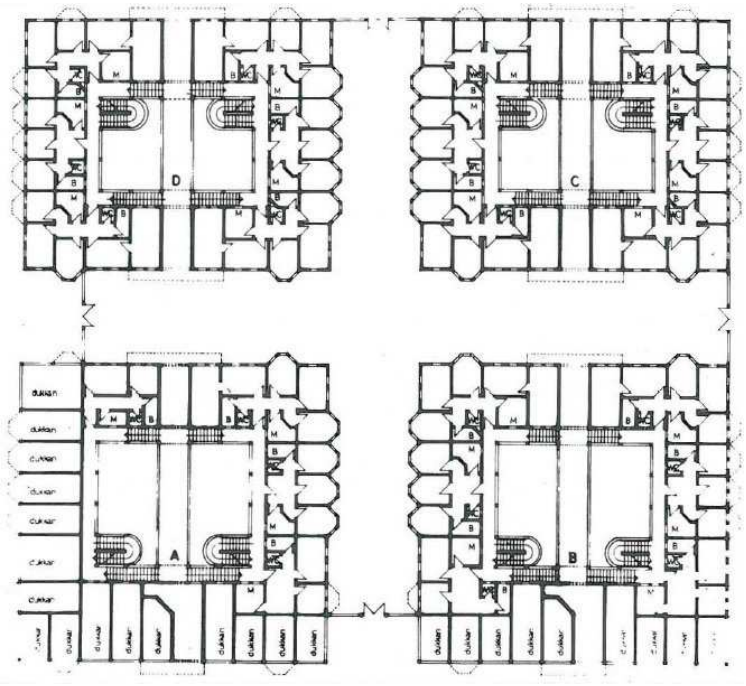
Şekil 2.20. Barnathan Apartmanı Görseli ve Planı (Öncel, 2014)

1892-1893 yıllarında tütün tüccarı olduğu bilinen Belçika asıllı Jean-Baptiste Helbig tarafından inşa ettirilen ve bugün Doğan Apartmanı olarak bilinen Naib Bey Apartmanı bir diğer önemli örnektir. Zemin ve üzerinde altı kat olarak inşa edilen bu yapı U formunda ve dört blok olarak inşa edilmiştir (Şekil 2.21). Binanın dört bloğunda farklı form ve büyüklerde yer alan 49 bağımsız bölüm içerisindeki mekânsal dağılım koridorlar vasıtasıyla sağlanmıştır. Batı cephesinde görülen Fransız balkonları ve ahşap kepenkleri, avluya bakan balkonlardaki dökme demir parmaklıklar ve Kuzey cephesinde görülen Barok üsluba has işlemelerle günümüzde halen ayakta olan bir yapıdır.

Şekil 2.21. Doğan Apartmanı Görsel ve Planı (Öncel, 2014)

1918 yılında çıkan yangından etkilenen ailelerin barınma sorununu çözmek amacıyla yönetim eliyle Laleli'de Mimar Kemaleddin tarafından tasarlanan Harikzedegan Apartmanları günümüz sosyal konutunun ilk örneklerindendir. 25 dükkân ve 124 bağımsız bölümün yanı sıra pek çok ortak kullanım alanı barındıran bu yapı dört blok halinde birbirini kesen iki iç sokağın çevresine inşa edilmiştir (Şekil 2.22). Blokların mekânsal organizasyonları incelendiğinde komşulukların geliştirilmesi açısından merkezi bir avlu etrafında tasarlandığı fakat odaların dış cephelerde konumlandırılarak Türk geleneklerine uygun olarak mahremiyetin sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir (Yavuz Y. , 1979). Türk konut tipolojisinin 20. Yüzyıl itibariyle dışa açılmasına öncülük eden bu yapı üstün estetikli cephesi ve de inşa edilen ilk betonarme iskeletli yapı olmasıyla dikkat çekicidir. Cumhuriyet'in ilanından sonra Türk Hava Kurumuna devredilen yapı "Tayyare Apartmanları" olarak anılmaya başlamış ve 1980 sonrası dönemde otele dönüştürülmüştür.

Şekil 2.22. Harikzedegan Apartmanı Planı (Yavuz Y. , 1993)

1923 yılında Türk toplumu siyasal açıdan büyük bir kırılma yaşamıştır. Bu kırılma çok uluslu devlet modelinden ulus devlet modeline geçilmesi ile olmuştur. Genç Cumhuriyet devletinin öncelikli hedefi sahip olduğu coğrafyanın dinamiklerine sadık kalarak yüzünü modern medeniyetlere dönmek olmuştur. Mimari de bu hedeften etkilenmiştir. Avrupa'da erken dönemde alt sınıfa hitap eden çok katlı konutlar 1923 yılına kadar Türk coğrafyasında orta ve üst sınıfa hitap etmiştir. Bu durum çok katlı konutların Türk coğrafyası içerisinde yayılımını yavaşlatmıştır. Çok katlı konutlar İstanbul'da Beyoğlu bölgesinden başlayarak Nişantaşı, Teşvikiye ve daha sonraları Kadıköy bölgesinde yaygınlaşırken zaman içerisinde etkileşimin yaygın olduğu liman kentlerinin siluetlerinde yer almaya başlamıştır.

1923-1950 yılları arasında geçen dönemde toplumun ekonomik olarak toparlanmaya çalıştığı görülmektedir. Bu toparlanma sürecinde çok katlı konut inşasını karşılamak zorlaşmış ve böylelikle çok katlı konutların inşası devlet tekelinde kalmıştır (Tekeli, 2010). Bu dönemde inşa edilen çok katlı konutlar genellikle lojman yapılarıdır. Öncelikle bürokrat ailelerin ikameti için inşa edilen lojmanlar daha sonraları devlet eliyle açılacak sanayi tesislerinde işçilerin ikameti için inşa edilmeye başlanmıştır (Ekiz, 2021). Ekonomik toparlanma ve ülke dinamiklerinin şekillendirilme süreci, mimariye de

yansımış böylelikle bu dönemin konutları nitelik arayışından ziyade nicelik sorununa cevap vermekle sınırlandırılmıştır.

1950'li yıllara dek sivil mimarinin gelişimi geleneksel Türk Evi'nin coğrafi şartlara adapte edilmeye çalışılması ile sınırlı kalmıştır. Ekonomik toparlanma sürecindeki genç Cumhuriyet devletinde ekonomide benimsenen devletçilik anlayışıyla birlikte yatırımlar devlet kurumları vasıtasıyla şekillendirilmiştir. 1950'li yıllara gelindiğinde siyasi tarafta tek partili yaşamın çok partili yaşama dönüşmesi ve iktidarın el değiştirmesiyle birlikte öz-kaynaklara dayalı gelişim modelinden dış borçlanmaya dayalı gelişim modeline geçilmiştir. Özel sektörün ekonomik gelişimini tamamladığı düşünülerek 1950'lere dek kamu nezdinde gerçekleşen kalkınmada özel sektörün sorumluluk alması beklenmiştir (Alpay & Alkin, 2020). Aynı dönemde ithalatın önünün açılması ve özel sektöre uygun faiz oranları ile krediler dağıtılması, inşaat sektörünü geliştirip çeşitlendirmiş böylelikle birbirine benzer mimariye sahip lojman tipi çok katlı yapılaşmanın yanı sıra özel sektör tarafından inşa edilen farklı mimari özelliklerdeki çok katlı yapılar kent içerisinde yayılmaya başlamıştır.

1950'li yıllar kronolojik olarak II. Dünya Savaşının sonrasına denk gelmektedir. Avrupalı devletler bu yıllarda savaş yaralarını gidermek amacıyla sanayileşme faaliyetlerini hızlandırmış ve küresel çapta sanayileşme ivedilik kazanmıştır. Türkiye de bu sanayileşme çağına dinamikleri ölçüsünde katılmıştır. Bu değişim şüphesiz sosyolojik hayatı da etkilemiş, kırsaldan kente göç başlamıştır. Tarım ekonomisi yerini sanayiye dayalı ekonomiye bırakırken, üretim de aile sorumluluğundan çıkıp bireysel sorumluluk haline dönüşmeye başlamıştır. Bu durum ailenin fonksiyon ve yapısını değiştirirken ailenin en temel barınma alanı olan konut da bu değişimden etkilenmiştir. 1950'li yıllara dek orta sofalı plan şemasının yaygın olduğu görülürken 1950'li yıllardan itibaren iç sofanın daralarak yerini koridorlara bıraktığı, orta sofaların küçülerek hole dönüştüğü görülmüştür (Eruzun, 1989).

1950'li yıllarda kırsaldan kente doğru yaşanan göç, kentlerde konut stoklarının azalmasına sebep olmuştur. Bu durum kira fiyatlarını yükseltirken kırsaldan kente göç eden halk alternatif konut sunum biçimlerine yönelmiştir. Kentin özellikle dış çeperlerinde gecekondulaşma başlamıştır. Bu durum altyapı yetersizlikleri ile birlikte

konuttaki nitelik arayışını gittikçe zayıflatmıştır. 1953 yılında çıkarılan 6188 sayılı Bina Yapımını Teşvik Kanunu ile gecekondulaşmanın engellenmesi ve apartmanların yaygınlaştırılması amaçlanmış fakat bu girişim yetersiz kalmıştır. Yapılaşmanın kontrol edilebilmesi amacıyla 1958 yılında İmar ve İskân Bakanlığı kurulmuştur. 1964 yılında ise Halk Konutları Standartları yayınlanarak nitelikli konut üretimi teşvik edilmeye çalışılmıştır. Özel sektörün beklenenin aksine konut üretiminde yetersiz kalması sonucunda 1965 yılında çıkarılan Kat Mülkiyeti Kanunu ile kooperatifler ve özel sektör tekrar teşvik edilmeye çalışılmıştır.

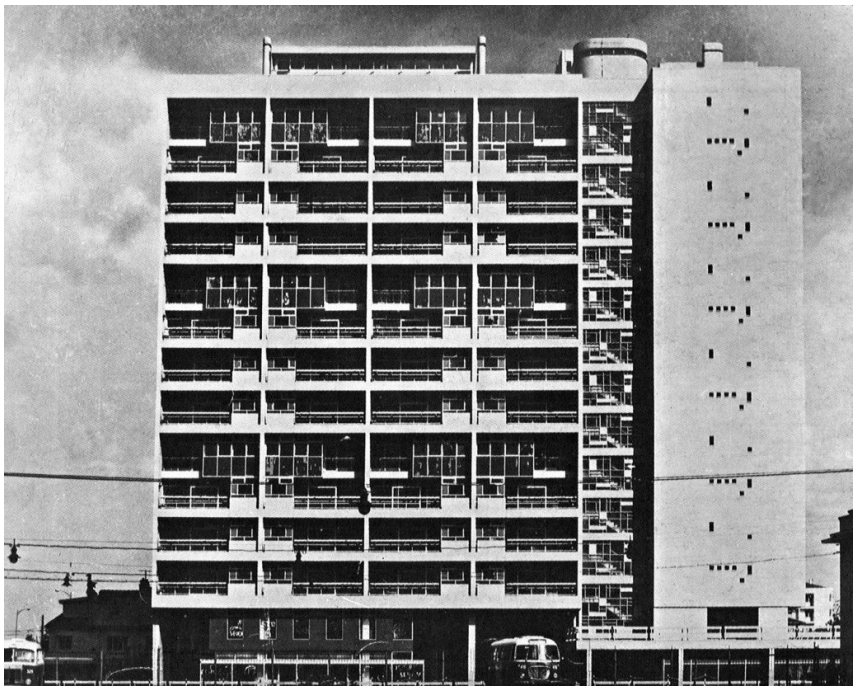
1950'lerde kentlerdeki nüfus artış hızı, ölüm oranlarının azalmasıyla artmış bu durumda da eritilemeyen konut ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Özellikle bu dönemden itibaren "yap-sat" yoluyla konut üretimi benimsenmiştir. Özellikle arsa fiyatlarının da artmasıyla dar gelirli ailelerin kendi başlarına arsa satın alarak yapı inşa etmeleri zorlaşmıştır. Birkaç ailenin bir araya gelerek arsa satın alması ve de kat karşılığı olarak bir müteahhide verilmesi yöntemiyle yapılar inşa edilmesi popülerlik kazanmıştır.

1950'li yıllarda özellikle yap-sat yoluyla inşa edilen yapıların planları incelendiğinde odaların özelleşmesini tamamladığı ve planlarda yatak odası, oturma odası gibi spesifik olarak belirlendiği gözlemlenmektedir. Sofa ise ortak kullanım alanı olma ve de ayrı odalardaki ayrı çekirdek ailelerin toplanma alanı olma özelliğini yitirerek çevresindeki odaları ısıtmaya yarayan bir geçiş alanı haline evirilmiştir. Bu dönemde ısınma sistemindeki gelişmelerle birlikte günümüzde de sıkça kullanılan üç oda bir salon plan tipi yaygınlaşmaya başlamıştır (Mutdoğan, 2014) (Öncel, 2014).

1950-1980 arası dönemin en önemli sayılabilecek örneklerinden biri ise Haluk Baysal ve Melih Birsel tarafından 1961 yılında İstanbul-Şişli'de inşa edilen Hukukçular Sitesidir (Şekil 2.23). Le Corbusier'in Unite d'Habitation eserinden esinlenilerek tasarlandığı düşünülen yapının 12 katında toplam 66 daire bulunmaktadır (Mutdoğan, 2014). Yapıda ticari alanlar zeminde ve asma katlarında, sosyal kullanıma yönelik mekanları ise çatı katında tasarlanmıştır. Bu yönleri ile günümüz site anlayışını yansıttığı söylenebilmektedir.

1970'li yıllara gelindiğinde kırsaldan gelen kullanıcı tipinin kendi istek ve de geleneksel anlayışına uygun olarak inşa ettiği gecekondular biçim değiştirerek, devam

eden yıllarda çıkarılan imar aflarının da etkisiyle rant aracı olarak görülmeye mahkum bırakılmıştır. Kent siluetini olumsuz etkileyen gecekondulaşmanın yanı sıra bu alana inşa edilmeye başlanan niteliksiz ve kent dinamiklerinden uzak çok katlı yapılar siluete ağır bir darbe indirmiştir.

Şekil 2.23. Hukukçular Sitesi Görünüşü (url-16)

1980 yılında yaşanan askeri darbe ve devlet otoritesinin güçlenmesi, özel sektörün konut üretimini zayıflatmıştır. Devletin konut üretimini karşılayamayacağının öngörülmesiyle birlikte 1981 yılında çıkarılan ve 1984 yılında tekrar düzenlenen Toplu Konut Yasası ile birlikte günümüze dek konut üretimi biçimlendirilmeye çalışılmıştır. Bu yasanın ana amaçları; çok katlı konut yapımını teşvik etmek, dar ve orta gelir grubu için konut üretmek, tasarlanan konutların "sosyal konut" statüsünde olmasını sağlamak, oluşturulan konut yerleşkeleri ile şehir merkezindeki yoğunluğu kontrol altında tutmak ve de kullanıcıların ikamet ettikleri evde ev sahibi statüsünü taşımalarını sağlamaktır. Aynı dönem içerisinde serbest ekonomik modele geçiş yapan ülkemizde, büyük ölçekli yatırımlar hız kazanırken küçük ölçekli girişimlerin azaldığı görülmektedir.

20. Yüzyılın son çeyreğinde görülen küreselleşme hareketleri de konut tasarım ve üretimini doğrudan etkilemiştir. Dünya üzerinde televizyon, internet gibi nesnelerle iletişimin hızlanması konut içerisinde yeni tüketim mallarına yer ayrılmasına sebep

olmuştur. 1990 sonrası dönemde devlet baskısının azaldığı ve post modern kültürün kendini belirginleştirmeye başladığı gözlenmektedir. Böylelikle doğaya, mimari ananeye, kullanıcı tipine ve inşa edildiği sosyo-kültürel çevreye uyumlu özgün eserler ortaya konulmaya başlamıştır. Bu hareket konutun; işyeri ve resmi dairelerinden sıyrılarak toplu konut olarak inşa edilmesi sürecini hızlandırmıştır. Toplumda bireyin üretimine dayalı yaşam modelinin de gelişmesiyle evler gittikçe sadeleşmiş ve zaman içerisinde toplu konut kavramı yerini rezidans kavramına bırakmıştır. Ayrıca apartman gruplarından oluşan siteler, loft tipi yaşam birimleri, konut kuleleri, villalardan oluşan toplu yaşam alanları da ortaya çıkarak yeni konut sunum biçimlerinin çeşitlenmesi ve gelişmesi sağlanmıştır (Şekil 2.24).

Şekil 2.24. Loft Tipi Yapılaşma Örneği, Beyazıt-Eston Katlı Villaları (url-17)

2000'li yıllar ile birlikte ise kapalı siteler ve rezidanslar popülerlik kazanmıştır (Şekil 2.25 ve 26). Gerek sosyal statü kaygısı gerekse güvenlik endişeleri ile birlikte kent içinde içe dönük ve mahremiyet olgusu sağlayabilecek alanlara sahip olma isteği ile bu konut sunum biçiminin ivedilikle yayıldığı görülmektedir. Yine aynı dönemde kent merkezinde çalışmasına rağmen kentin kıyısındaki genellikle müstakil tipteki yapıların da ikincil konut özelliklerini yitirerek birincil konut olarak inşa edildiği ve de kullanıldığı buradaki yaşam statüsünün de genellikle orta ve üst düzey gelir grubundan ailelerden oluştuğu gözlemlenebilmektedir.

Şekil 2.25. Rezidans Örneği, Metrocity (url-18)

Şekil 2.26. Karma Yaşam Sitesi Örneği, Batı Şehir Karma Yaşam Merkezi (url-19)

2019 yılının sonunda tüm Dünya'ya yayılan Covid-19 virüsü salgını neticesinde kullanıcıların günlük yaşam döngüleri değişmiştir. Bu değişimin mimariye yansıması da kaçınılmazdır. Kullanıcılar 2000'li yıllardan itibaren popülerlik kazanan karma yaşam komplekslerinden uzaklaşıp, insan temasını azaltmak amacıyla müstakil yapılara yönelmişlerdir. Böylelikle kent içerisinde görmeye aşina olduğumuz dikey mimari yerini düşey mimariye bırakmaya başlamıştır. Halen daha inşaatı devam eden çok katlı yapılar bulunmakla birlikte şehrin kıyısında inşa edilen müstakil yapı projeleri popülerlik kazanmıştır. Bu durumun geçmişteki gecekondu sorununa benzer bir altyapı ve niteliksiz konut üretimi yaratıp yaratmayacağının tespiti ise ilerideki zamanlarda mümkün olacaktır.

BÖLÜM 3

ÇANAKKALE'NİN TARİHİ ve DÖNEMSEL GELİŞİMİ

3.1. Çanakkale'nin Konumu

Çanakkale; Türkiye'nin kuzeybatısında, Marmara Bölgesinin Güney Marmara sınırlarında, Avrupa ve Asya kıtalarını birbirinden ayıran Çanakkale Boğazı'nın her iki yakasında toprakları bulunan ilimizdir (Şekil 3.1).

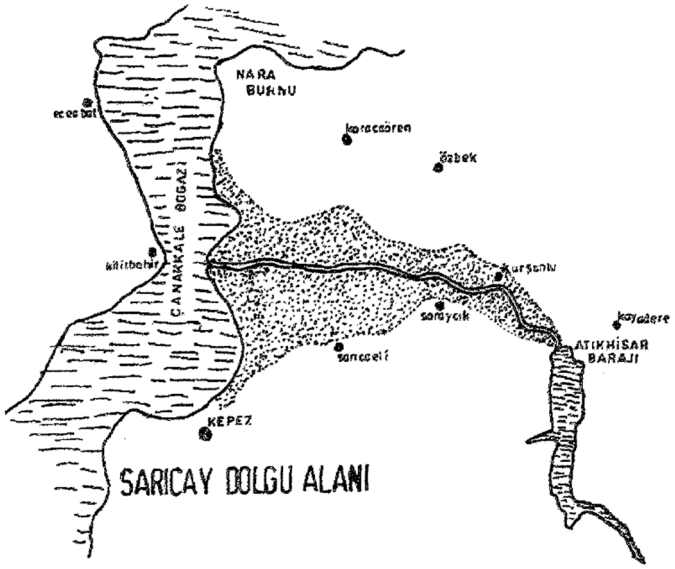
Çanakkale, Marmara Bölgesinde yer alıp, Türkiye'nin kuzeybatı yönüne düşen Balkan Yarımadasının Doğu Trakya topraklarına Bolayır'da yaklaşık 5 kilometrelik bir kıstakla bağlanmış Gelibolu Yarımadası ile Anadolu'nun uzantısı olan Biga Yarımadası üzerinde toprakları bulunan bir ildir (Uluarslan & Uluarslan, 1985). 9933 m²lik bir alana sahip olan kentin kıyı şeridi uzunluğu ise 671 kilometredir.

Şekil 3.1. Çanakkale'nin Türkiye Siyasi Haritasındaki Konumu (url-20)

3.2. Kentin Jeopolitik Değeri ve Önemi

İstanbul Boğazına dolayısıyla İstanbul'a erişimin giriş kapısı niteliğindeki Çanakkale Boğazı; Ege ve Marmara denizlerinin birleştiği noktada yer almaktadır. Bu noktada Trakya'ya da geçit imkanı sağlamasıyla Çanakkale, tarih boyunca önemli medeniyetlerin hakimiyet sağlamak istediği bir konum olmuştur. Antik çağlarda ve daha önceki dönemlerde kentin şu anda kurulu olduğu alan Çanakkale Boğazı'nın körfezi niteliğindedir (Şekil 3.2). Körfez; güneyde Kepez Burnu ve kuzeyde Nara Burnu açıklığından Atikhisar Kalesine dek uzanmaktadır. Bu bölgede yer alan Sarıçay, 5000 yıl öncesinden günümüze kadar körfezi doldurarak delta konumuna getirmiştir (Çanakkale Sivil Koordinasyonu, 2000). M.Ö. 3000'li yıllardan itibaren yerleşim alanı olduğu düşünülen, Hellespontus, Dardanel ve Troas isimleriyle anılan alan ise kentin şu anki yerleşim alanının yaklaşık 30 kilometre güneyinde kalmaktadır. Bahsi geçen körfezin ise antik çağlarda Dardanelles adı ile anıldığı düşünülmektedir.

Şekil 3.2. 5000 Yıllık Süreçte Sarıçay Dolgu Alanı (ÇSK, 2000)

3.3. Kent Yerleşim Sürecinin İncelenmesi

Kentin oluşumu ve gelişimi, insan faktörü ile mümkündür. Kentleri kurup geliştiren de yıkıp yok eden de insanoğludur. Bu bağlamda kentte yaşayan halkın siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik ve coğrafi pek çok olay ve duruma karşı şekillenmesi kent dinamiğini oluşturup değiştirmektedir. Kentte yaşayan nüfusun artması ise kentte ikamet

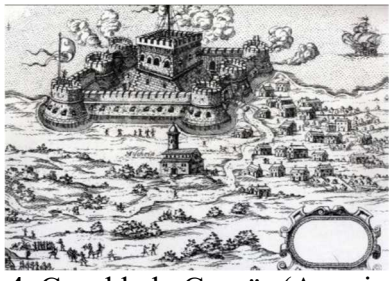
eden pek çok farklı kişinin pek çok farklı girdilerden etkilenmesinin önünü açmaktadır. Buradan nüfus artış ve azalışlarının kent gelişimini etkilediği sonucu çıkarılabilmektedir. Koç'un yaptığı çalışmalarda kentteki mekânsal değişimin fiziksel yansımaları ortaya konulmaktadır (Şekil 3.3).

YIL	DÖNEM GELİŞİMİ(ha)	DÖNEMDE TOPLAM ALAN(ha)
1462-1500	16,4	16,4
1500-1700	10,8	27,3
1700-1910-1945	34,8	62
1945-1960	38,2	100,2
1960-1980	208,2	308,4
1980-1990	399,9	708,3
1990-2000	779,6	1487,9

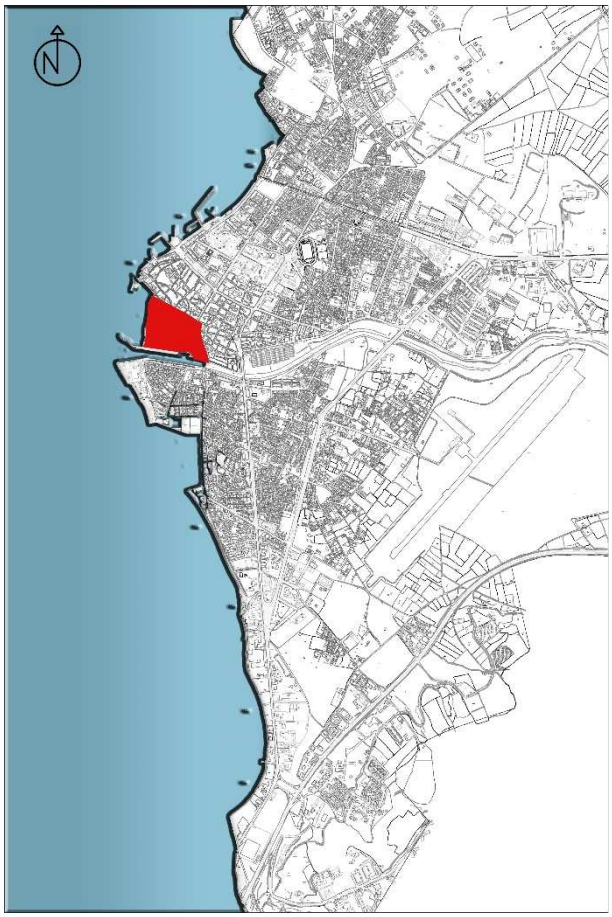
Şekil 3.3. Kentin Yıllara Göre Dönemsel Gelişimi (Koç, 2006)

3.3.1. Kentin Kuruluş Dönemi (1452-1600)

Osmanlı Döneminde Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethetmesi üzerine İstanbul'un korunmasını güçlendirmek adına İstanbul'da olduğu üzere Çanakkale'de de boğazın en dar noktasında karşılıklı kaleler inşa edilmiştir (Şekil 3.4). Avrupa yakasında Kilid-ül Bahir (Kilitbahir) Kalesi ve Asya yakasında Kale-i Sultaniyye (Çimenlik Kalesi) inşa edilmiştir. Boğazın ve kalenin savunmasında görevli asker ve yöneticiler ile kalenin inşasında görev alan halk, Çimenlik kalesi yakınlarına inşa edilen Cami-i Kebir (Fatih Cami) etrafına yerleşerek kentin ilk yerleşim alanını oluşturmuşlardır (Çanakkale Yerel Tarih Grubu, 2001) (Şekil 3.5). Burada yerleşik hayata geçen halkın, denizden gelebilecek saldırılara karşı kendilerini koruma amacıyla kalenin arkasına doğru yerleştikleri görülmektedir. Bu durum ilerleyen yıllarda kent kimliğinde kendisini daha belirgin hale getirecek savaş ve garnizon kenti unvanlarının ilk tohumları niteliğindedir.

Şekil 3.4. Çanakkale Gravür (Anonim, 2002)

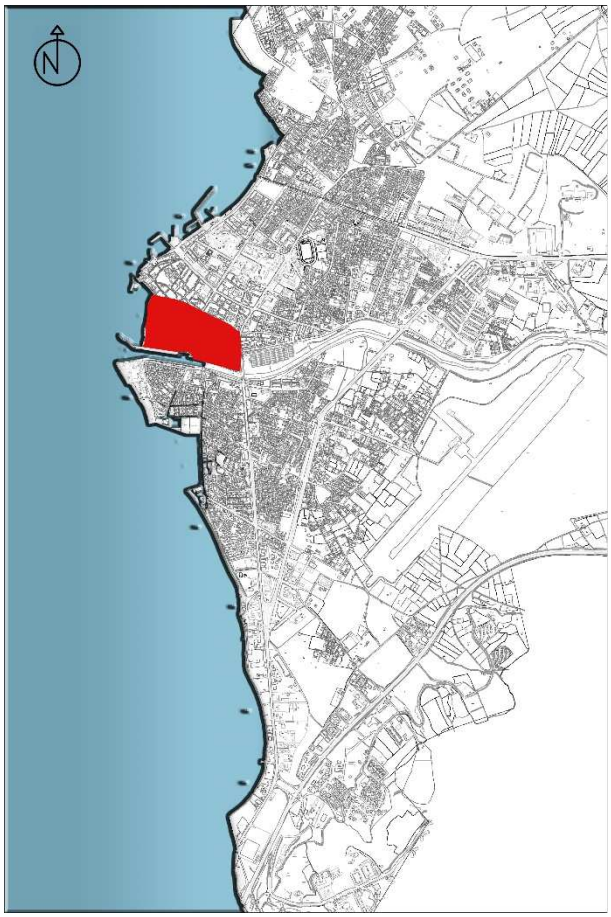

Şekil 3.5. 1452-1600 Yıllarında Yerleşim Alanı

3.3.2. Kentin Büyüme Dönemi (1600-1700)

Yaklaşık 150 yıllık bir süreçte kurulum aşamalarını tamamlayan kentte 16. yüzyıl itibariyle Rum ve Ermeni nüfusun da arttığı görülmektedir. Rumlar denizcilik, deniz ulaşımı ve deniz ürünleri ticareti ile uğraştığından şimdiki Saat Kulesi etrafında yerleşim gösterirken; Ermeniler ise günümüzde Eski Kilise olarak bilinen bölgeye yerleşirler. Ermenilerin burada kurduğu el işi ürünleri depoları ve yerleşimlerinin Cami-i Kebir mahallesi ile yakınlığı, buraya yerleştirilmiş olan Roman halk ve Ermenilerin etkileşimini kuvvetlendirmiştir (Günal, 2008)(Erten, 2000). Eski Kilise'nin önünde kalan günümüzde Zafer Meydanı olarak anılan alan ise kentin kuruluş döneminden bu yana kentin ilk yerleşim alanı ile Ermeni ve ileri dönemlerde Yahudi halkın yerleşim alanı arasında bir tampon bölge vazifesini korumaktadır. Kentin büyüme döneminde Müslüman yerleşimin ise doğu ve kuzey akslarında geliştiği; doğu aksında Zafer Meydanı'na kadar gelindiği ve de kuzey aksında denize paralel olarak sahil şeridi oluşturan Lapata (Kemalyeri) sokağa kadar geliştiği bilinmektedir (Şekil 3.6). Kentin kuruluşunda 1462-1463 yıllarında inşa

edildiği bilinen Fatih Camii'nin Zafer Meydanına yakın mesafede olması ve sokak dokularının kültürel ayrışmalarının takip edilebilmesi bu savı desteklemektedir.

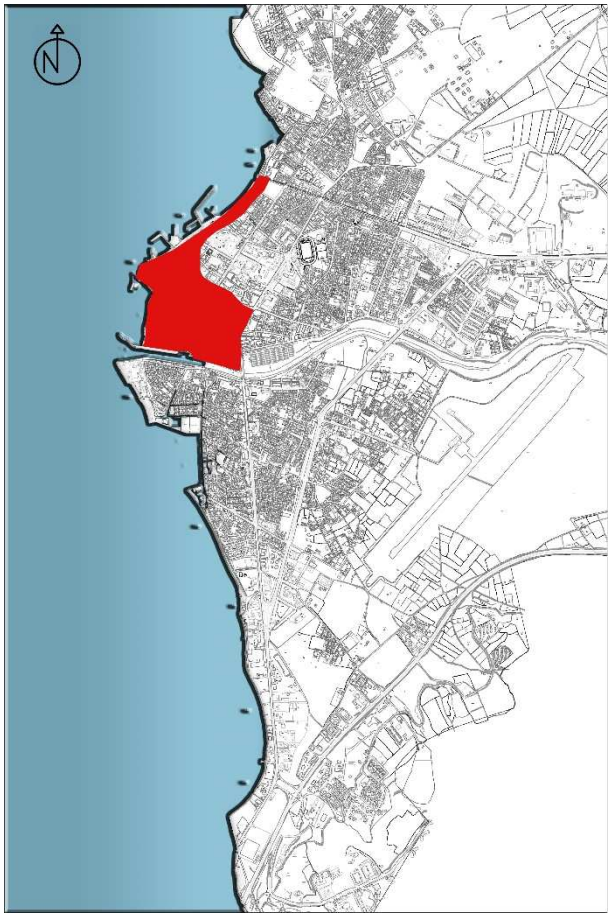

Şekil 3.6. 1600-1700 Yıllarında Yerleşim Alanı

3.3.3. Kentin Gelişim Dönemi (1700-1910)

Gelişim dönemine kadar savunma ve garnizon kenti sıfatlarını taşıyan Çanakkale, 1700 yılından itibaren aldığı Yahudi ve Levanten göçleri ile birlikte ticaret kentine dönüşmüştür. İspanyol ve Portekiz Engizisyon Mahkemelerinden kaçan halkın başta İstanbul olmak üzere pek çok Müslüman şehrine göç ettiği bilinmektedir. Çanakkale gibi boğazın giriş kapısı niteliğindeki bir şehre de göç etmeyi tercih ettikleri ve burada ticari faaliyetlerine devam ettikleri düşünülmektedir. Bölgede ticaretle uğraşan Yahudiler, Sarıçay Mahallesinin doğusuna yerleşirken Levantenler ise kordon boyunca büyük yalılar ve köşkler inşa ederek boğazdan geçen gemilere ticari ateşelik hizmeti vermişlerdir. Böylelikle Sarıçay Mahallesinin doğusunda Yahudilerin ticari mallarını depolamak amacıyla inşa ettikleri depolar ortaya çıkmıştır. Böylelikle kentin kozmopolit yapısının

buluşma noktası olan çarşı denize yakın olan kısmın "Aşağı Çarşı" ve denizden uzak ve günümüzde Köprübaşı olarak bilinen mevkiine yakın kısmı "Yukarı Çarşı" olarak kent belleğinde yer edinmiştir (Şekil 3.7). Bu dönemde Müslüman yerleşimin ise kentin kuzeydoğusuna doğru genişlemeyi sürdürdüğü görülmektedir (Koç, 2006). 19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunun çöküş dönemine girmesi ile birlikte Kırım, Balkanlar ve Ege Adalarını güvensiz bulan halkın Çanakkale'ye doğru göç ettiği görülmektedir. Kentin çok renkli ve barış ortamı sunan yapısı sebebiyle I. Dünya Savaşı öncesinde de kentteki gayrimüslim nüfus yaşamına devam etmiştir. Kentte bugün Cumhuriyet Meydanı olarak bilinen eski İngiliz Mezarlığı çevresine yerleşen Rum halk burada ikinci bir Rum mahallesi inşa etmişlerdir (Mimarlar Odası Çanakkale Temsilciliği, 1995).

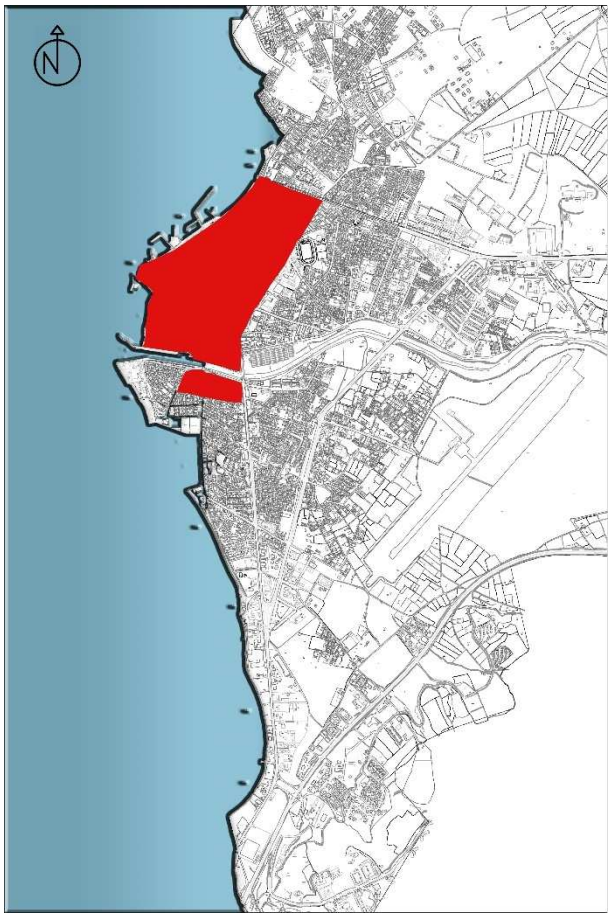

Şekil 3.7. 1700-1910 Yıllarında Yerleşim Alanı

3.3.4. Kentin Yeniden İnşası Dönemi (1910-1950)

I. Dünya Savaşı, öncesi ve sonrası ile pek çok dünya milleti açısından kırılma noktasıdır. Savaş süresince doğal ve yapay çevre tahribata uğramıştır. I. Dünya

Savaşından sonra ise Endüstri Devriminin de etkisiyle ülke ve milletler yaralarını hızlıca sarma çabası içerisine girmişlerdir. Savaş sonrasında yıkılan ve kurulan devletlerden arda kalan şehirler ise yaralarını uzun süreler içerisinde sarabilmişlerdir. Bu noktada Çanakkale, tarih sahnesinde Türklerin direncini ve imkansızlıklar içerisinde başardıklarını göstermek anlamında kritik öneme sahip olmuştur. I. Dünya Savaşı esnasında yaşanan en çetin savaşa şahitlik eden kent, cephede başarılı olunmasına rağmen ağır tahribata uğramıştır. I. Dünya Savaşı öncesinde yaşanan Balkan Harbi esnasında inşa edilen Hamidiye tabyaları 20. Yüzyıla dek belki de göz ardı edilmiş olan savaş ve garnizon kenti sıfatlarını canlandırmış ve II. Dünya Savaşı öncesinde boğazın anahtarı konumundaki kent bu sıfatını oldukça sıkı şekilde hissetmiştir (Şekil 3.8). Bu sebeplerde bahsi geçen dönem aralığı kentin gelişiminin durduğu, kentin tahrip edildiği ve Genç Cumhuriyet'in ilk yıllarından II. Dünya Savaşı'nın sonuna dek kentin baskı altında gelişmeden sadece yaralarını sarabildiği bir dönem olmuştur.

Şekil 3.8. 1910-1950 Yılları Arasında Yerleşim Alanı

Kentin kozmopolit yapısı Cumhuriyet dönemi ile birlikte oldukça etkilenmiştir. Kentte yaşayan pek çok gayrimüslim halk, nüfus mübadelesi ile kenti terk etmiş yerlerine ise Balkanlarda ve Ege adalarında yaşayan Türk Müslüman halk yerleştirilmiştir. Kırım, Balkanlar ve Ege ada ve kentlerinden gelen Müslüman halkın Sarıçay'ın güneyine yerleşerek burada Tatar Mahallesini oluşturdukları görülmektedir. Ayrıca Cumhuriyetin ilanı ile birlikte il statüsü kazanan kent devlet bürokrasisi ile doğrudan tanışma fırsatı bulmuştur (Koç, 2006).

Kent nüfusunda mübadelenin etkisiyle yaşanan dönüşüm ve I. ve II. Dünya Savaşları esnasında yaşanan askeri geçici yerleşme kentin konut stoklarının dolmasına yol açmıştır. Fakat II. Dünya Savaşı tehdidinin ortadan kalkması neticesinde askeri nüfusun azalması konut stok fazlalığına yol açmış böylelikle kentteki konut üretimi 1950 yılı sonrasına kalmıştır (Biçici, 2003).

3.3.5. Modern Kentleşme (1950-)

Çanakkale ili, İstanbul'un fethinin hemen ardından savaş ve garnizon kenti sıfatlarıyla Çimenlik Kalesi'nin inşası ile birlikte kurulmuştur. Kentin yerlileri sayılabilecek Roman halk, kentte yerleşimi başlatan ilk topluluktur. Zaman içerisinde kentin denize kıyısı olmasına rağmen liman kenti statüsüne tam anlamıyla erişememiştir. Kenti liman olarak kullanacak gemiler için Çanakkale, kısa süreli uğrama alanı olarak değerlendirilmiştir. Bu durumun başlıca nedeni Ege Denizinden gelen gemilerin pek çok ada yerleşim yeri yakınından geçerek ihtiyaçlarını karşılayabileceği mekanlara sahip olmasıdır. Kentin Asya yakasını çevreleyen Kazdağları ile kentin Avrupa yakasının Trakya ile bağlantısını sağlayan kıstakta yer alan Yıldız Dağları kentin lojistik ağ kurulabilecek bir liman kenti olmasını engellemiştir. Bunun yanı sıra kent yerleşiminin geç olması nedeniyle Anadolu ve çevre illerle olan bağlantı yollarının inşası Cumhuriyet dönemine denk gelmektedir. Böylece köklü yerleşimlerden olan Bandırma, Balıkesir ve Bursa'ya yakınlığı ile Çanakkale ili Merkez ilçeye oranla daha erken yerleşimin başladığı Biga ilçesinin sanayi yatırımlarını bünyesinde toplaması ve bu durumun günümüzde de devam etmesi anlamlandırılabilmektedir.

I. Dünya Savaşı sonrasında tahribata uğrayan kentte pek çok alanın sit alanı olarak ilan edilip korumaya alınmasıyla birlikte kentin doğal çevresi de olumlu etkilenerek

koruma altında tutulmuştur. Özellikle kentin Avrupa yakasında yer alan Eceabat ve Gelibolu ilçelerinin gelişimi sit alanlarıyla çevrelenerek gerilemiş bu durum kentin Asya yakasındaki Merkez ve Lapseki ilçelerinden karşı yakada görülebilecek yeşil bir siluet yaratmıştır.

20. yüzyılın başına dek kozmopolit yaşamın sürdüğü kentte, günümüzde de bu yapı korunarak devam etmektedir. Kentin eski ve ilk yerleşim alanlarının erken dönemde koruma altına alarak burada yapı üretilmesinde kısıtlamaların konulması kentin öz bölgesinde korumayı kolaylaştırmıştır. Bunun yanı sıra Celal Ulusen tarafından 1949 yılında çizilen kentin ilk imar planı ile birlikte kentin halihazırda bu döneme dek baskılanmış gelişimi planlı şekilde devam ettirilmeye çalışılmıştır.

20. Yüzyılın sonlarında kentte eğitim-öğretim faaliyetlerine başlayan Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi ise 21. Yüzyılın hemen başında kenti, kent konut planlamalarını ve kentin gelişim alanlarını doğrudan etkilemiştir. Bu döneme kadar askeri yapılaşmaya, tarım alanlarına ve hizmet sektörüne dayalı gelişen kent ekonomisi 21. Yüzyıl itibariyle öğrencilere yönelik hizmet sektörünün geliştiği bir ekonomiye dönüşmüştür. Kentin eşsiz doğası ile cezbettiği pek çok orta yaşlı insan ise kentte yerleşime başlayarak kentin dinginliğine ve özünü korumasına yardım etmektedir. Pek çok farklı Anadolu kentinden göç alan kent, 18.03.2022 tarihinde açılan Çanakkale 1915 Köprüsü ile bambaşka bir değişimin eşiğindedir.

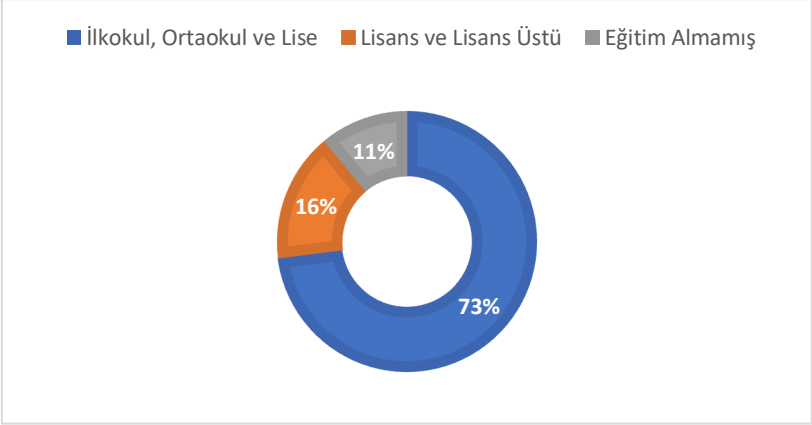
1950 yılı sonrası kent ve kentte inşa edilen konutların gelişimi çalışmanın ana konusu olduğundan ilerleyen bölümlerde daha detaylı olarak incelenecektir.

3.4. Çanakkale'nin Demografik ve Sosyo-Ekonomik Yapısı

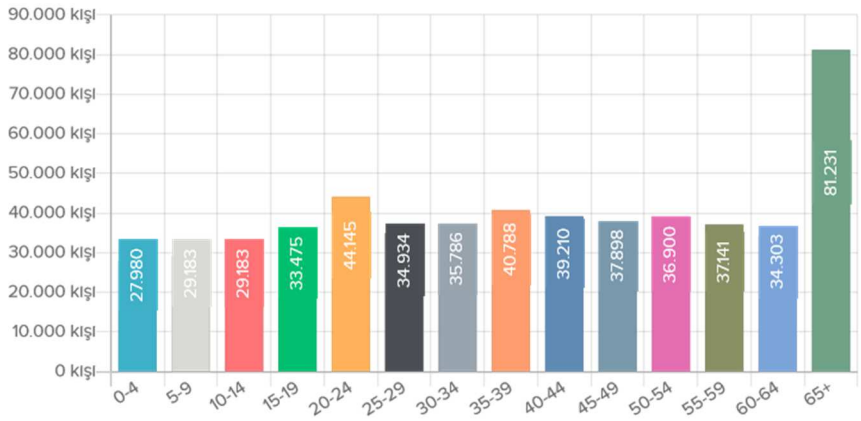
TÜİK verilerine göre; 2021 yıl sonu itibariyle kentin toplam nüfusu 557.276'dır. Bu nüfusun %50.30'unu erkek nüfus, %49.70'ini ise kadın nüfus oluşturmaktadır. Toplam nüfusun %22.11'ini oluşturan 60 yaş ve üzeri kişiler çoğunluğu oluşturmaktadır. 2019 yılında %54.58 olan nüfus yoğunluğu oranı; 2020'de %54.52 ve 2021'de %56.1 olarak tespit edilmiştir. Kentlinin eğitim oranına bakıldığında ise %73'ünün ilkokul, ortaokul veya lise mezunu iken %16'sının lisans ve lisans üstü eğitim aldığı tespit edilmiştir.

DİE'nin 2000 yılında yaptığı çalışmada ise kent nüfusu 464.975 olarak tespit edilmiştir. Yine aynı çalışmada 60 yaş ve üzeri kişilerin kent nüfusunun %14.7'sini oluşturduğu ve kentin %71.01'inin ilkokul, ortaokul veya lise mezunu iken %14.00'ünün üniversite ve üzeri kurumlardan mezun olduğu tespit edilmiştir (Şekil 3.9 ve 3.10).

Bu iki dönem arasında karşılaştırma yapıldığında; kent nüfusunun arttığı, 65 yaş ve üzeri nüfusun arttığı ve de üniversite veyahut üniversite üzeri kurumlardan mezun kişilerin sayısının arttığı görülmektedir.

Şekil 3.9. 2022 Yılı Kent Nüfusu Eğitim Düzeyi

Şekil 3.10. 2022 Yılı Kent Nüfusunun Yaş Aralıklarına Dağılımı

3.5. Kent Potansiyeli

Çanakkale kenti, doğal ve sosyal pek çok imkanı çerçevesinde potansiyel kaynaklara sahiptir. Sahip olunan bu kaynaklar, kente doğru yapılacak bir göç dalgasında cazibe nedeni olacaktır. Avrupa'daki Manchester, Liverpool gibi kentler incelendiğinde kentlerin sanayi hammaddelerine yakınlığı, günümüzde kentlerde kurulmuş veya

kurulacak sanayi tesislerinin önünü açmış böylelikle kent gelişimini doğrudan etkilemiştir. Bilbao, Marsilya, Odesa ve Amerika'dan Boston gibi kentler ise liman kenti potansiyelleriyle günümüzde aktif ticaretin gelişmiş olduğu ve turizm sahaları açısından da ilgi çeken kentler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bahsi geçen kentler, daha önceki bölümlerde belirtildiği üzere çok katlı yapılaşmanın ilk örneklerinin verildiği kentler olarak karşımıza çıkmaktadır. Mimarinin yaşayan bir olgu oluşu çerçevesinde kent içerisindeki kullanıcı deneyimlerinin çeşitlenmesi şüphesiz mimari birikimi de etkileyerek katlı konut mimarisinin devinimine katkıda bulunacaktır. Bu bağlamda tez çalışması kapsamında incelenen Çanakkale kentinin potansiyellerinin ortaya konulması hem var olan katlı konut mimarisinin gelişim sahalarını incelemede hem de gelecekte var olması mümkün yerleşim sahaları ve yerleşim biçimlerinin tahmininde önem arz edecektir. Kentin Marmara Denizi'nin girişinde yer almasıyla kazandığı liman kenti vasfının yanı sıra, Gelibolu Milli Parkı ve Troia Milli Parkı gibi tarihi alanlara sahip olması kentin tarih turizminin önünü açmaktadır. Bunun yanı sıra kentin sahip olduğu kıyı şeridi ve sahiller özellikle yaz turizmi açısından önem teşkil eder. Ayrıca Kazdağları Milli Parkı ile sahip olunan doğa güzelliklerinin sergilenmesi; kentte yaşam cazibesi ortaya çıkartmaktadır. Böylelikle kentin gelişiminin önünün açık olduğu belirtilebilir. Bu noktada dikkat edilmesi gereken husus ise tarihi ve doğal güzelliklere saygı duyularak inşa edilecek çok katlı konutlarla konutlaşmanın ideal biçimde çözülmesidir.

BÖLÜM 4

ÇANAKKALE'DE ÇOK KATLI KONUTLARIN GELİŞİM ve DEĞİŞİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

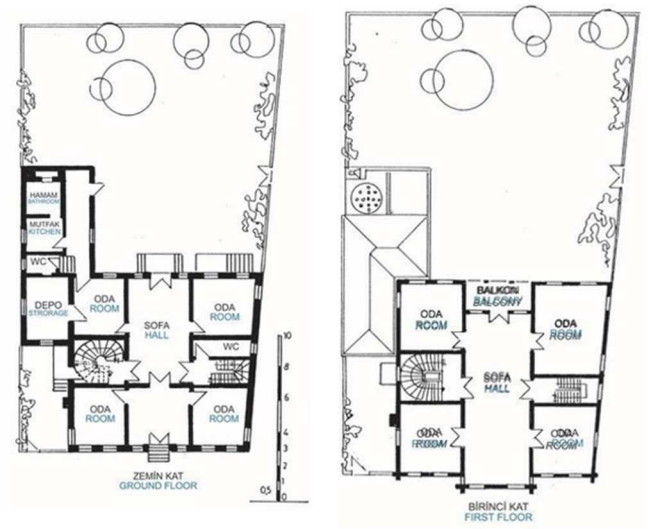
Konut mimarisi, doğrudan insan yaşamı ile ilintili olduğundan başlıca girdisi insanın zaman içerisindeki sosyolojik, ekonomik ve kültürel değişimidir. Teknolojinin gelişimi, Endüstri Devrimi, sosyal ihtiyaçlar, kültürel alışkanlıklar, doğa ve çevrenin sunduğu kıstaslar yapı inşasını ve yapıların mekânsal formlarını doğrudan etkilemiştir. Çanakkale ise kentin askeri öneminden kaynaklı olarak geçirdiği pek çok savaşta tahribata uğramıştır. Bu tahribatın en yıkıcısı ise I. Dünya Savaşı esnasında gerçekleşmiştir. Kronolojik olarak I. Dünya Savaşı ile Endüstri Devriminin denk gelmesi, kentin savaş sonrasındaki toparlanma sürecinin hemen ardından konut stokunu çok katlı konutlarla genişletmesine olanak tanımıştır. Çok katlı konutların inşası esnasında ise kentin geleneklerinden kopulması beklenemez. Bu bağlamda kentte çok katlı konut öncesi dönemde inşa edilen yapıların mimari unsurlarının büyük önem arz ettiği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra kentin imarı hususunda yetkili mercilerin aldığı karar ve uygulamalar bir diğer konut gelişimini etkileyen faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentin konut sorunu ve çağdaşı pek çok ilde görüldüğü üzere konut stokunun çok katlı konutlarla aşılması sebebiyle kentte yaşanan konut stok sorunu da bir diğer önemli husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.1. Çok Katlı Konut Öncesi Çanakkale İli Geleneksel Konutları

I. Dünya Savaşı'nın hemen ardından yaşanan Kurtuluş Savaşı ve cumhuriyetin ilanı ülkemiz açısından önemli bir kırılma noktasıdır. Bu kırılmada en çok tahrip edilen kentlerden biri ise Çanakkale'dir. Bu kırılma ve bu kırılma ile çok katlı konuta geçilen süreçte yaşanan II. Dünya Savaşı tehdidi ise kentin konut mimarisindeki nitelikli gelişmeye engel olmuştur. Bu bağlamda çok katlı konut öncesi dönemdeki geleneksel konutların Cumhuriyet Dönemi öncesindeki konutlar olarak kabul edilmesi daha uygun olacaktır.

Çanakkale kentinin Osmanlı dönemindeki yapısı incelendiğinde kozmopolit bir nüfusa sahip olduğu görülmektedir. Bahsi geçen bu kozmopolit yapı kent mimarisinde çeşitli örneklerin iz bırakmasına sebep olmuştur. Bu bağlamda Cumhuriyet öncesi geleneksel Çanakkale konut örnekleri incelendiğinde konak ve yalılar ile konutlar olarak iki ayrı formal düzende oluşturulmuş konut sunum biçimleri karşımıza çıkmaktadır.

Büyük parsellere inşa edilen bu yapı türü genellikle yüksek gelir grubuna mensup büyük ailelerin yaşadığı konutlardır. Yapı kütlesi yola bağlı cephe gerisinde genelde iki kat olarak yükselirken, arka cephede avluya açılan ve mutfak, hamam, depo gibi fonksiyonel hacimlerin avlu cephesine katılan durumlarıyla önemlidir. Çanakkale konak ve yalılarında genellikle tek blokta iki katlı plan düzeniyle köşe odalı, orta sofalı plan uygulamasıyla karşılaşılmaktadır (Şekil 4.1) (ÇEYAP, 2006).

Şekil 4.1. Çanakkale Yalı Örneği Kat Planları (ÇEYAP, 2006)

Konutlar gelir düzeyi normal veya düşük olan ailelerin yaşadığı evler, konutlar başlığında değerlendirilmektedir. Konut yapılarının parselleri genellikle dikdörtgen olup, sokağa sınırı olan kısımda ana cephe görülmektedir. Bazı konutlarda bodrum kat üzerine zemin kat ve üst kat olarak yükseldiği; sokağa cepheli kısımlarda merdivenle yükseltilmiş veya zemin kotunda giriş koridoru derinliğinde iş yeri nişleri tespit edilmiştir. Ticarete yakın akslarda zemin katta görece daha büyük dükkân tasarımları söz konusudur (ÇEYAP, 2006).

Kent içerisindeki kozmopolit yapı, kent sokaklarının biçimlenişinde de etkili olmuştur. Farklı formlarda biçimlenen sokaklar farklı parsel şekilleri meydana getirmiştir. Parsellerin formundan dolayı karşılaşılan genel ev formu ortada sofa ve L veya U formda merdiven boşluğu ön cephede bir oda ve arka cephede bir oda şeklinde tespit edilmiştir (Şekil 4.2)

Şekil 4.2. Çanakkale Geleneksel Konutu Plan Örneği (ÇEYAP, 2006)

4.2. Çanakkale'de Konut Sorunu ve Konut İhtiyacı

Konut sunum biçimlerinden bugün gözümüzün aşina olduğu en yaygın çözüm çok katlı konutlardır. Ulusal ve uluslararası pek çok örnekte çok katlı konutlar, konut sorununu çözmek amacıyla inşa edilmiştir. İnşa edilen bu çok katlı yapılar; öncelikle kentlerin geleneksel mimarilerinden etkilenmiş daha sonra karşılaması düşünülen ihtiyaçtan etkilenmiş ve son olarak da imar kararlarından etkilenmiştir. Çalışmanın bu

aşamasında Çanakkale'de çok katlı konutun ortaya çıkmasına sebep olan etki ve etkenler incelenecektir.

Kırsaldan kentlere doğru yaşanan yoğun göç dalgası, pek çok kentin mevcut konut stokunu kısa sürede eritmiştir. Sanayi Devrimi ile birlikte konut inşasının hızlanmasına rağmen betonun prizlenme süresinin uzun olması dolayısıyla yeni konutların kısa sürede inşasının bitmesi olanaksızdır. Bu duruma çözüm olarak kırsaldan gelen halk, göç ettikleri kentin çevresinde gecekondular inşa etmiş ve burada yaşam sürdürmeye başlamışlardır. Gecekondular ülkemiz örneklerinde genellikle hazine veya kamu arazilerinin işgal edilmesi yoluyla inşa edilmiştir. Bu durum hem kent siluetini olumsuz etkilemiş hem de bu yapılardaki başta altyapı yetersizliği nitelikli konut ihtiyacını ortaya çıkartmıştır. Çok katlı konutların yaygınlaşmasında tasarımcıların aşmaya çalıştıkları iki temel problem ise hem nitelikli konut inşa etmek hem de bir parsel alanı içerisinde daha fazla ailenin dönemin şartlarına bağlı olarak ayrı bağımsız alanlarda yaşamaları sağlamaktır. Bu durum ülkemizde çok katlı yapılaşmanın başladığı ilk kentlerden İstanbul'da incelendiğinde inşa edilen çok katlı yapılarda bir bağımsız bölüm içerisinde birden fazla ailenin yaşadığı şeklinde tespit edilecektir. Bunun temel nedeni olarak bahsi geçen çok katlı konutların ilk inşa fikrinde bir parsel alan içerisinde birden fazla ailenin yaşamına uygun yapı inşa edilmesi düşüncesinin benimsenmemiş olması gösterilebilir. Böylelikle ilk inşa edilen çok katlı yapılarda birden fazla ailenin yaşamasına uygun olmadığı tespit edilecektir. İlk örneklerin hem İstanbul hem de çalışma alanı olan Çanakkale kentinde aile apartmanları olarak inşa edildiği görülmektedir.

Ülkemizde kent konut stokunun artırılma ihtiyacı hızlı kentleşme ve hızlı nüfus artışı ile ortaya çıkmıştır. Bu duruma tarım ekonomisinden sanayi ekonomisine dönerek ailecek üretimin yerini bireysel üretime bırakması ve böylelikle bireyselleşmenin artmasıyla kalabalık aile kavramının güç kaybetmesi eklendiğinde kent içerisinde bağımsız bölüm ihtiyacı artmıştır.

Konut talebini meydana getiren faktörler; nüfus artışı, aile yapısında görülen küçülmeler, kırdan kente göçün hızlanması, hızlı kentleşme, düşük gelir seviyesi ve gelir dağılımındaki eşitsizlik, ömrünü tamamlamış yapıların tercih edilmemesi ve sosyal ihtiyaçlar olarak sayılabilmektedir. Çanakkale'de ise kentin tarihi geçmişi çok katlı

yapılaşma ihtiyacını doğrudan etkilemiştir. Kentin savaş ve garnizon kenti niteliğinde kurulması ve bu niteliğe uygun olarak I. Dünya Savaşında tarih sahnesinde etkin rol oynaması kentteki tahribatı hızlandırmıştır. Bunun yanı sıra II. Dünya Savaşı tehdidi ile gelişmesi duraksayan kent özellikle 20. Yüzyılın ikinci yarısından sonra hızlıca toparlanma ihtiyacı duymuştur. Cumhuriyet'in ilk yıllarında başta Ankara olmak üzere pek çok kent hızlıca inşa edilme gayesindeyken Çanakkale kenti öncelikle tahribatın yaraları sarma ve daha sonra yeniden inşa edilme çabasında olmuştur. Bu durum kentin diğer pek çok kente oranla daha geç çok katlı konuta geçişini açıklamaktadır.

4.3. Çanakkale'de İmar Karar Değişiklikleri

1949 yılında Celal Ulusen tarafından kentin ilk nazım imar planı oluşturulmuştur (Çetin, 1998). Eski Müslüman Mezarlığı olan bölgenin Cumhuriyet Meydanı olarak kentin imge noktalarından biri olması ve kentin bu meydan üzerinden şekillenmesi hedeflenmiştir. Konut yerleşme alanlarının sınırları belirlenmiş ve konutların bahçeli, bodrum kat zemin kat ve bir normal kattan oluşan yapılar olması planlanmıştır. Eski yerleşim alanları ve yeni yerleşim alanları arasındaki bağlantıyı sağlayacak bulvar ve caddelere de bu nazım imar planında yer verilmiştir. Aynı plan öncelikle 1949 daha sonra 1959 yılında olmak üzere iki kere kabul edilmiştir. Kentin referans noktaları kabul edilebilecek; otogar, kız ve erkek sanat okulları, liseler, karayolları binası, tarım il müdürlüğü binası, DSİ binası ve yerleşkesi, meteoroloji binası benzeri kamusal yapılarının inşasına da bu dönemde başlanmıştır.

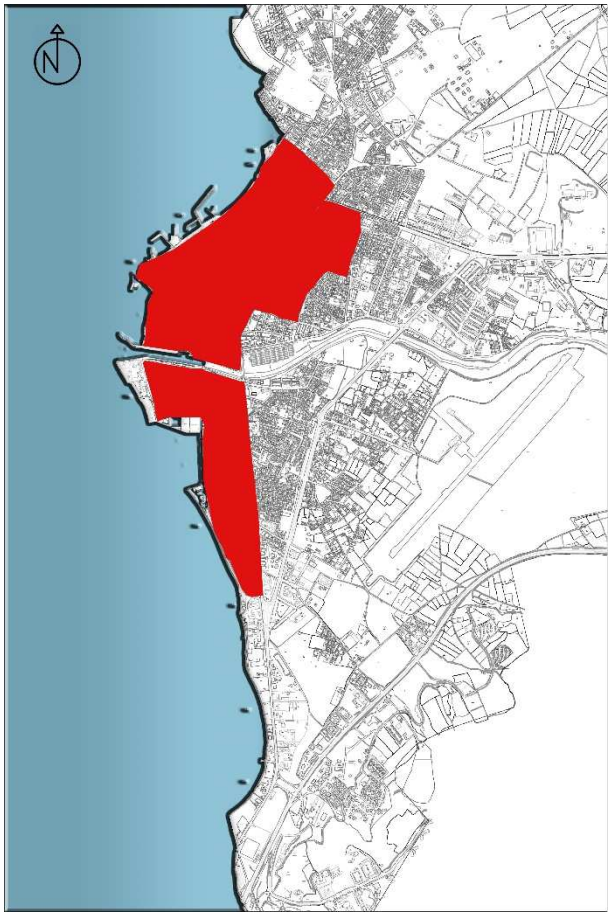
1960'lı yıllar Çanakkale'nin orta ölçekli bir Anadolu kenti olarak değerlendirildiği dönemdir. Bu dönemde köyden kente doğru göç hızlanmaya başlamıştır. 1964 yılında ilan edilen uygulama nazım imar planı ile kentin hızlı nüfus artışı göz önünde bulundurularak 4 katlı yapılaşma imkânı getirilerek çok katlı yapılaşmanın önü açılmış böylelikle imara yeni açılan bölgelerde çok katlı betonarme binaların yükselmesi başlamıştır.

1977 yılında tekrar imar planı yapılmıştır. Fakat bu planın 1972 yılı halihazır paftalar üzerinde yapılması uygulama aşamasında plan aksaklıklarına neden olmuştur. Bu nedenle 1978 yılında 1/1000 ölçekli revizyon planları hazırlanmıştır. Bu planlardaki asıl amaç kamu ve özel hizmetleri, ticaretin ihtisaslaşmış dallarını ilerideki gelişimleri de

düşünülerek bünyesinde toplayabilecek kapasitede, merkezileşmiş bir yerleşme dokusunu oluşturmaktır. Bu dönemde doğuda havaalanı, kuzeyde askeri alanlar planlama üzerinde ilk sınırlayıcı öğeler olarak ortaya çıkmıştır. Bu planda kordon boyu 6 kat geriye doğru 4-3 ve 2 kat şeklinde bir dağılım söz konusudur. Cevat Paşa Mahallesi 2 ve 4 kat, Barbaros Mahallesi 2 ve 4 kat olarak planlanmıştır (Şekil 4.3).

1984 yılında Kuzey İlave İmar Planı yapılmıştır. Bu planın amacı konut ve sanayi planlarının yön ve büyüklüklerinin saptanmasına yöneliktir. Konut gelişimi Cevat Paşa mahallesi sınırlarında, sanayi gelişimi ise İsmet Paşa Mahallesi sınırlarında planlanmıştır.

1985 yılına gelindiğinde ise 3194 sayılı imar kanununun onaylanmasıyla plan yapma yetkisi yerel yönetimlere devredilmiştir.

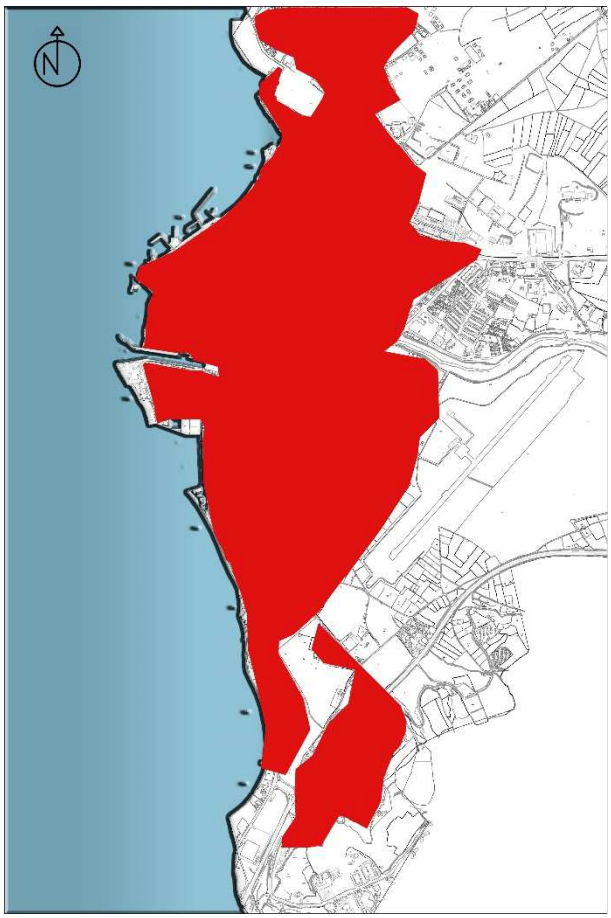

Şekil 4.3. 1950-1990 Yılları Arasında Yerleşim Alanı

1990'lı yıllara kadar fazla bir göç almayan Merkez İlçe bu tarihten sonra Çanakkale 18 Mart Üniversitesi'nin de gelişmesiyle birlikte nüfusuna oranla önemli

miktarda göç almaya başlamış ve yeni yerleşim alanlarına ihtiyaç duyulmuştur. Son yıllarda kentsel büyüme kuzey-güney ve doğu-batı doğrultusunda gelişme göstermiş olup, özellikle kent merkezinin kuzeyinde bulunan Esenler Mahallesi 1990 yılından sonra şekillenmiş ve yapılaşma Karacaören Ovası'na doğru yoğunlaşmıştır.

Mevcut planlı alanların iyice doygun hale gelmesi, ilave planların çoğalması ve bu planların mevcut plandan kopukluk göstermesi nedeni ile 1993 yılında yeni bir planın yapılmasını zorunlu hale getirmiştir. Kuzeyde Karacaören sınırına kadar ulaşan sahanın 1/5000 Nazım İmar Planı hazırlanmıştır. Bu imar planı ile sahil boyundan kuzeydoğu ve güneydoğuya doğru bir yapılanma başlamıştır. Son olarak da kentsel gelişim kuzey-güney, doğu-batı yönünde doğrusal bir gelişim göstermiştir (Şekil 4.4 ve 4.5).

Şekil 4.4. 1990 Yılından Günümüze Yerleşim Alanı

2002 yılında 1/1000 ölçekli planları hazırlanan yeni yerleşim bölgesi Karacaören ovasında 6 ila 8 katlı yapıların olması planlanmıştır bu sebeple erken örneklerinde 6 ila 8 katlı konutlar görülmüştür. 10 yıl geçerli olması planlanan imar planın 2010 yılında revize

edilerek kalıcı olması sağlanmış ve kat yüksekliği 8 ila 10 kata yükseltilmiştir. Bu bağlamda günümüzde bu bölgede genellikle toplu konut olmakla beraber 8 ila 10 katlı yapılar yükselmiştir.

Şekil 4.5. Çanakkale Kent Merkezindeki Mahalleler

Çanakkale'de mahalle yerleşiminin kent gelişim sürecine oranla erken dönemde oluştuğundan bahsedilebilmektedir. Bu durum özellikle 1993 yılı nazım imar planı ile mücavir alanlar içerisinde plansız alan kalmaması ile başarılmıştır. Böylelikle kentin yerleşim sınırları kesinleşmiş ve de yatırım kararları bu durum göz önünde bulundurularak alınmaya çalışılmıştır.

Alınan imar kararları ve kent topoğrafyasının da etkisiyle kent içerisinde mahallelerin birbiri arasında ve de mahalle bazında farklı kat yüksekliğine sahip ve tasarım kararlarının farklılaşmasıyla farklı biçimlenişlerde yapılar inşa edilmesi kentin dinamik bir siluet oluşturmasına olanak tanımıştır. Güney ucunda yer alan sayfiye bölgelerinde inşa edilen ikincil konutların birincil konut niteliğinde kullanılması, Barbaros Mahallesinde yer alan konutların 4 ila 6 katlı yapılar olarak inşa edilmesi, kent

Şekil 4.6. İmar Karar Değişiklikleri Kronolojik Tablosu

merkezi sayılabilecek Fevzi Paşa ve Namık Kemal Mahallelerinde 2 ila 3 katlı yapılar inşa edilmesi, Cevat Paşa Mahallesinde 4 ila 6 katlı konutlar inşa edilmesi ve rakımın yükselmesine paralel olarak Esenler Mahallesinde 6 ila 8 ve de 8 ila 10 katlı yapılar inşa edilmesi, kentin güneyden kuzeye doğru yükselen dinamik siluetini tamamlamaktadır (Şekil 4.7).

1949 yılından günümüze Çanakkale kentinde sürdürülen planlı gelişim, uygulamaya konulan yeni imar kararları ve revize plan çalışmalarıyla sürdürülmektedir (Şekil 4.6).

Şekil 4.7. İkinci Kordon Üzerinden Cevat Paşa Mahallesi Güney Ucuna Bakış (url-21)

BÖLÜM 5

ÇANAKKALE'DE ÇOK KATLI KONUTLARIN GELİŞİM ve DEĞİŞİMİ

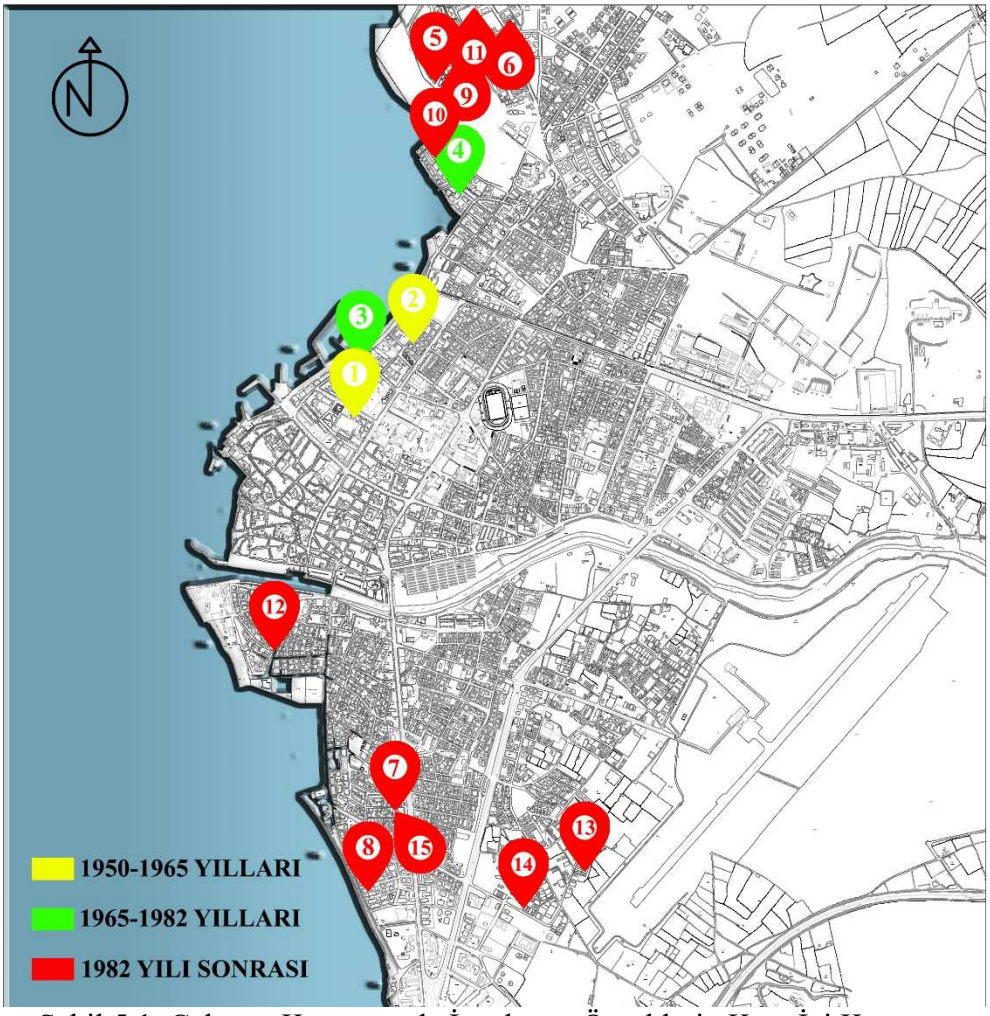
Herhangi bir yerleşimde çok katlı konut kavramının ortaya çıkışının aniden olması beklenmemelidir. Çok katlı konutlar günümüzde sıradanlaşmış olsa da ilk ortaya çıktığı dönemde kişilerin sokak üzerinden yapıları algılamasında, alışılmadık olmanın etkisiyle çarpıcı izler bırakmıştır. Bu sebeple çok katlı konuta geçiş kademeli olarak gerçekleşmiştir. Bu kademeli geçiş öncelikle aile yapısı ile ilintilidir. Çok katlı konutların yükselmesi ile bazı ananeler terk edilmiş ve yeni bir düzen kurulmaya başlamıştır. Çok katlı konut gelişiminde rol oynayan diğer etkenler ise siyasi ortam, ekonomik refah düzeyi, kentin etkileşim ve gelişmişlik düzeyi, kentte yaşayan nüfusun benlik özellikleri vb. olarak sıralanabilir.

Çok katlı konut kavramının tez çalışması esnasında yapılan incelemeler doğrultusunda Avrupa'da ortaya çıktığı, Sanayi Devrimi ile yaygınlaştığı ve Tanzimat Fermanı sonrasında Osmanlı İmparatorluğunda gayrimüslimlere yönelik inşaat yasaklarının kalkmasıyla ülke topraklarımızda yaygınlaştığı tespit edilmiştir. Bu tespit ışığında çok katlı konutlaşmayı yaratan temel talebin, köy, kasaba ve kent gibi yaşam sahalarındaki imaj noktalarına yakın bir parsel alanı içerisinde birden fazla ailenin ikametine ihtiyaç duyulması olduğu görülmektedir. Bu durum aynı zamanda mimarinin sosyal, siyasi ve ekonomik pek çok girdiden de etkilendiğinin kanıtıdır. Bahsi geçen tespit, Çanakkale kenti özelinde yapıldığında kentin kuruluşunda savaş ve garnizon kenti

sıfatlarını taşımasının kentteki yerleşimi kısıtladığı görülmektedir. Kente göç eden Rum, Ermeni ve Yahudi halkların kentin ticari misyonunu artırma çabası ise I. Dünya Savaşına dek sürmüştür. I. Dünya Savaşı ile neredeyse tümden yıkılarak harap edilen kent, II. Dünya Savaşı tehdidinin sonuna dek gelişim gösterememiştir.

1923 yılında Cumhuriyet'in ilanı ve Mustafa Kemal Atatürk'ün atılımcı ilkeleri ile küçük ve orta ölçekli pek çok kent gelişim göstermeye başlamışken Çanakkale, II. Dünya Savaşı tehdidinin tamamen ortadan kalktığı 1950 yılına dek gelişim gösterememiştir. Bu durum kentin sivil mimarisini etkilemiş ve kentin çok katlı yapılaşmasını 1950 yılı sonrasına bırakmıştır. Bunun yanı sıra kent içerisindeki sınai yatırımların görece kısıtlı olması neticesinde kırsaldaki halkın kente göç süreci emsal kentlere oranla daha uzun bir zaman aralığına yayılmıştır. Bu durum kent açısından bir avantaja dönüştürülerek kentin planlı gelişimini sağlamak amacıyla 1949 yılında ilk nazım imar planı hazırlanmıştır. Bu süreç ile birlikte kent içerisinde "apartmanlaşmaya geçiş" süreci yaşanmaya başlansa da inşa edilen çok katlı konutlarda farklı kişilerin mülkiyet hakkının olmaması neticesinde inşa faaliyetleri kısıtlı tutulmuştur. Bu noktadaki en önemli kırılma ise 1965 yılında çıkarılan Kat Mülkiyeti Yasasıdır. Farklı vatandaşların bir parsel alan üzerine inşa edilen birden fazla bağımsız bölümü resmi olarak mülk edinebilmeleri kentteki apartmanlaşmaya geçiş sürecini sona erdirirken "apartmanlaşma" sürecini başlatmıştır. Çağdaşlarına göre çok katlı konutlaşmanın örneklerinin geç verildiği kentte, kırsaldan kente doğru göç eden halkın göç hızının yine emsal kentlere göre kısıtlı olması ve aynı zamanda ülke içerisinde yaşanan siyasi kargaşa ortamı ekonomik açıdan kentliyi yıpratmış ve bu durum apartmanlaşma sürecinin de örnek sayısı olarak kısıtlı kalmasına sebep olmuştur. 1982 yılına gelindiğinde ekonomik açıdan özel sektörün gelişimini tamamladığı düşüncesiyle ülke çapında düşük faizli krediler dağıtılarak ekonominin canlandırılması düşünülmüştür. Kamu eliyle veya özel sektör sermayesiyle inşa edilecek toplu konut projeleri desteklenirken kooperatifçilik kavramı gündeme gelmiş ve Çanakkale gibi ekonomik açıdan gelişim sürecindeki kentlerde popülerlik kazanmıştır. 2000'li yıllar ile birlikte üniversite eğitiminin önem kazanması, kırsalda yaşayan halkın çocuklarının eğitim imkanlarına erişimini kolaylaştırmak amacıyla kente göç etmesine ve aynı zamanda kentte açılan üniversiteye gelen öğrencilerin kent içerisinde konut sorununu ortaya çıkartmalarına sebep olmuştur. Planlı gelişimine devam eden kentte plansız alan kalmaması amacıyla mücavir alanlar

planlanmış bazı bölgelerde izin verilen kat sayısı yükseltilmiş ve çok katlı konutlaşmanın önü daha da açılmıştır. Aynı zamanda artık metropol olacak düzeyde büyüyen İstanbul, İzmir ve Bursa gibi kentlere yakın olan Çanakkale sahip olduğu bu jeopolitik değerle göç almaya başlamıştır. Bu doğrultuda tez çalışması esnasında incelenen 1950 yılı sonrası dönem üç ayrı döneme ayrılarak incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Bahsi geçen dönemler 1950-1965 yılları arası dönem, 1965-1982 yılları arası dönem ve 1982'den günümüze dek devam eden dönem olarak belirlenmiştir. Bu süreç içerisinde çok katlı yapılaşmanın en yoğun görüldüğü dönem olan 1982 yılı sonrasında daha fazla örnek incelenmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Namık Kemal, Fevzi Paşa ve İsmet Paşa mahallelerinin kentin ilk yerleşim sahası olması sebebiyle koruma altına alınması neticesinde bahsi geçen mahallelerden örnekler tez çalışmasında yer almamış; Cevat Paşa, Esenler ve Barbaros Mahallelerinden örnekler çalışma kapsamında irdelenmiştir (Şekil 5.1).

Şekil 5.1. Çalışma Kapsamında İncelenen Örneklerin Kent İçi Konumu

5.1. Apartmanlaşmaya Geçiş (1950-1965)

Çanakkale'de geleneksel konut dokusu oluşturulmuş, I. ve II. Dünya Savaşları sonrasında kentte yaşanan göç hareketleri çerçevesinde yeni konut ve konut alanları ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Böylelikle geleneksel kent evinin farklı yorumlamaları ve mekânsal anlamda yeni düzenlemelerle apartmanlaşmaya geçiş dönemi yaşanmıştır.

Apartmanlaşmaya ilk hazırlıklar bahçe içerisinde ikili ve üçlü bitişik gruplaşmalar ile başlamıştır. Aileden kopan ve ayrı konuta taşınan çocukların yan bahçelere yeni konutlar inşa etmesi hem bahçelerin daralmasına hem de sokak dokusunun zedelenmesine sebep olmuştur. Buna önlem olarak 1949 nazım imar planında Kemal Paşa ve Cevat Paşa mahallelerinde hem sokak dokusunu koruyacak hem de bahçe payına imkan verecek parseller öngörülmüştür. Bu bağlamda ortaya çıkan konutlar tek aileli konutlardan çok aileli konutlara hitap edecek şekilde düzenlenmiştir. Fakat o dönemde kat mülkiyetinin yasalaşmaması sebebiyle mülk sahibi konutun bağımsız bölümlerini satamamış sadece kiraya verebilmiştir. Bu durumun sonucu olarak akraba apartmanları denilebilecek küçük ölçekli apartmanlar, apartmanlaşmaya geçişin ilk örneklerini oluşturmuştur.

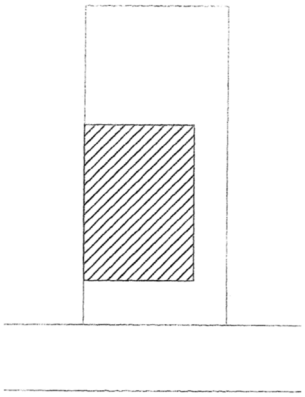
Bu dönemde sadece yapıların mekânsal biçimlenişleri değil cepheleri de değişmiştir. Çanakkale geleneksel kent evinde çokça karşılaşılmayan düz çatılar, geniş teras ya da balkonlar ve de köşe pencereleri gibi öğelere rastlanılmaya başlanmıştır. Pencerelerde, özellikle geleneksel konutta çokça rastlanılan demir şebekeler kalkmakta ve yerine panjur, stor, jaluzi gibi öğeler kullanılmaktadır. Yapım sisteminin de betonarmeye doğru değişmesiyle cam yüzeylerinin de genişlediğinden bahsedilebilir.

Geleneksel dokuda ataerkil toplumun da etkisiyle mülk babanın kabul edilir ve ailenin en büyük çocuğu evlendiğinde ailesiyle yaşamaya devam ederdi. Zaman içerisinde bireyselleşmenin ve çekirdek aile kavramının önem kazanmasıyla bu durum değişmiş ve dolayısıyla plan anlayışını da değiştirmiştir. Geçiş döneminde bu durum; geleneksel dokuda sofaya açılan odaların yerini, daha düzenli bir oda örgüsü düzenlemesi almasıyla değişmeye başlamıştır. Özellikle bu dönemde, sofa kavramının salon kavramı ile değiştiği ve bunun yanı sıra oturma odası kavramının da mekânsal düzenlemede yer aldığı fark edilmektedir. Ayrıca geleneksel dokuda bahçede veya konutun dışından girilen

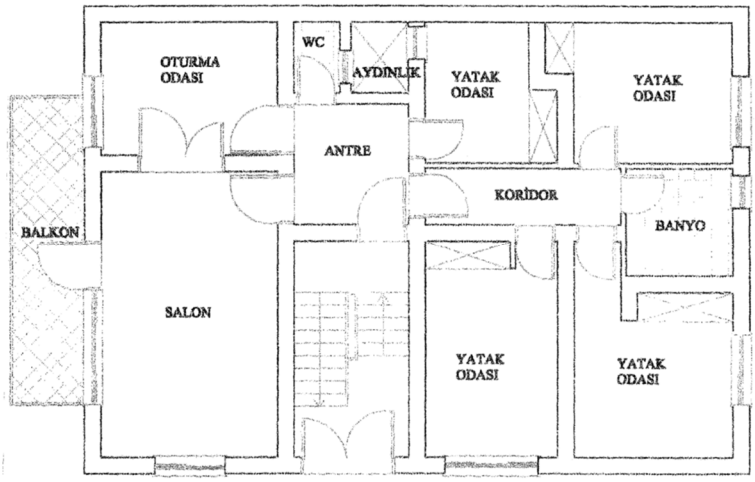
tuvalet artık yapının içerisine dahil edilmiştir. Bunun yanı sıra banyolar da yatak odalarının yakınında tasarlanmıştır (Biçici, 2003).

5.1.1. Hüseyin Cevat Soral Evi

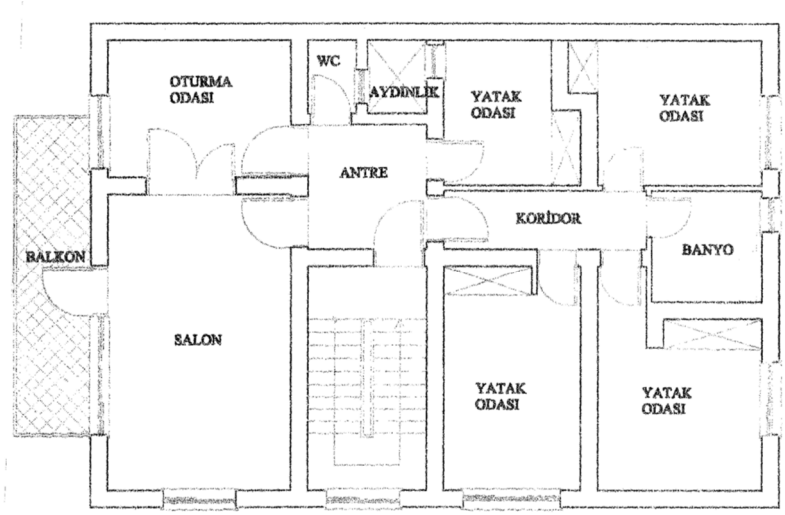
Hüseyin Cevat Soral Evi, Kemal Paşa Mahallesi sınırları içerisinde Cevat Paşa Mahallesi'nin Kemal Paşa Mahallesi'ne yakın olan güney ucunda günümüzde Eski Devlet Hastanesi olarak bilinen noktanın yakınında yer almaktadır. Yapı, Kemal Paşa Mahallesi Mehmetçik Bulvarı üzerinde 178 Ada ve 7 Parsel'de yer almaktadır. Ayrık nizamda inşa edilen yapı aynı plan kurgusuna sahip giriş katı ve normal kattan olmak üzere toplamda iki katlı olarak inşa edilmiştir. Günümüzde alt ve üst katı ticari amaçlarla kullanılmaktadır (Şekil 5.2, 5.3, 5.4 ve 5.5).

Şekil 5.2. Hüseyin Cevat Soral Evi Vaziyet Planı (Ç.B. Arşivi)

Şekil 5.3. Hüseyin Cevat Soral Evi Giriş Kat Planı (Ç.B. Arşivi)

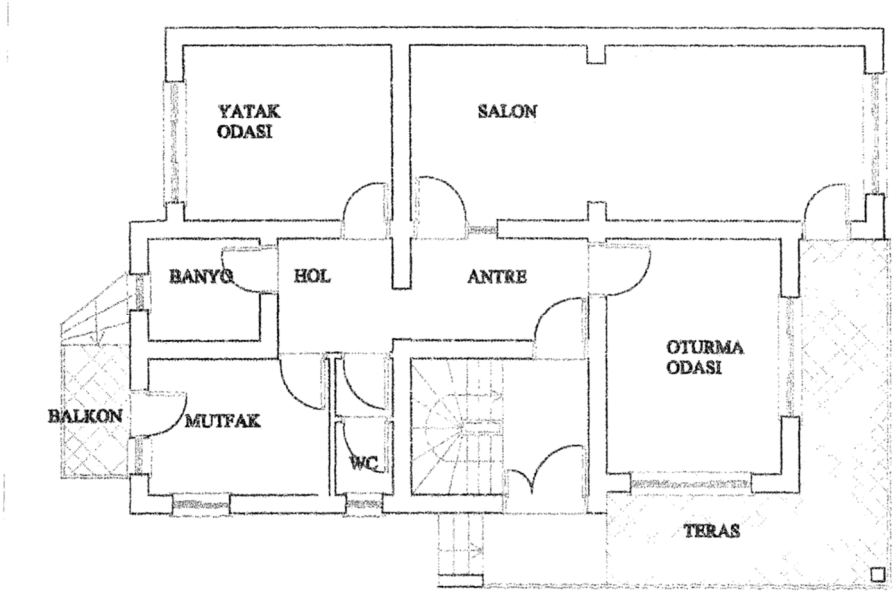
Şekil 5.4. Hüseyin Cevat Soral Evi Normal Kat Planı (Ç.B. Arşivi)

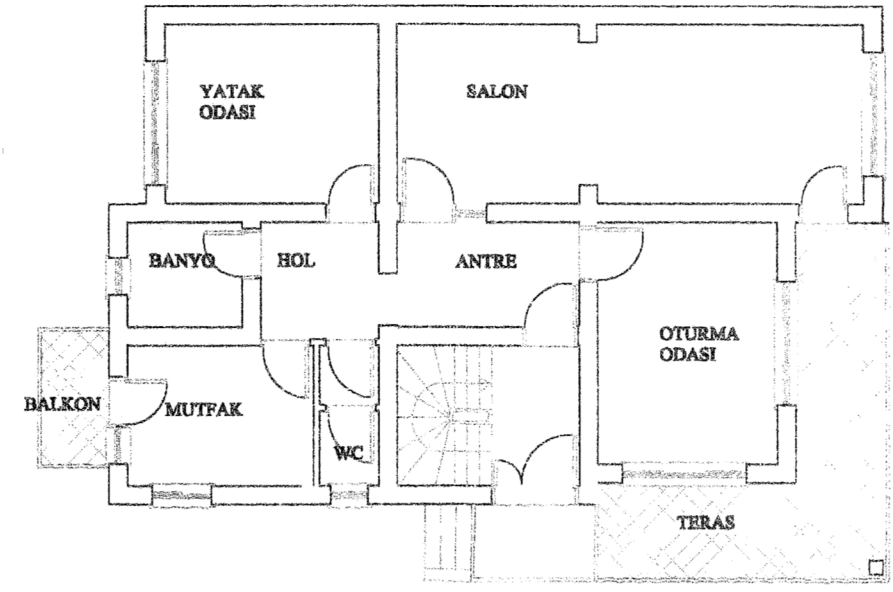
Şekil 5.5. Hüseyin Cevat Soral Evi Görünüş

5.1.2. Recep Can Evi

Recep Can Evi, günümüzde yukarı kordon olarak bilinen sahil şeridinde yer alan Büyük Truva Oteli'nin arka sokağında köşe parsel üzerine inşa edilmiştir. Cevat Paşa Mahallesinde yer alan Mehmet Akif Ersoy Caddesi üzerinde 23 Ada ve 1 Parsel üzerinde inşa edilmiştir. Günümüzde yapının yerinde kentsel yenileme çerçevesinde inşa edilen modern bir apartman yer almaktadır. Recep Can Evi ise inşa edildiğinde giriş kat ve iki normal kat olmak üzere toplamda üç kattan inşa edilmiştir. Her katta ayrı bir adet bağımsız bölüm yer alırken plan kurgusu zemin kat ve normal kat planlarında aynı olacak şekilde düzenlenmiştir (Şekil 5.6, 5.7 ve 5.8).

Şekil 5.6. Recep Can Evi Giriş Kat Planı (Ç.B. Arşivi)

Şekil 5.7. Recep Can Evi Normal Kat Planı (Ç.B. Arşivi)

Şekil 5.8. Recep Can Evi Görünüş (Biçici, 2003)

5.2. Apartmanlaşma (1965-1982)

Çanakkale ve çevresinde tek tip siluet söz konusu değildir. Mahallelere ve caddelere göre birbirinden farklı siluetlerle karşılaşılmaktadır. Bu noktada siluetleri renklendiren en önemli etken kat adetlerinin dolayısıyla gabarilerinin değişkenliğidir. Yine de geleneksel kent dokusu ile karşılaştırıldığında kat adetlerinde artış olduğu görülmektedir.

Apartmanlaşma döneminde konutların mekânsal çözümleri, cephe detayları, süslemeleri ve yapım malzemelerinin değiştiği daha belirgin olarak görülmektedir. En çok göze çarpan detay düşey sirkülasyonun çekirdekle çözülmesidir. Bunun yanı sıra orta sofa mekânsal düzenlemeden çıkıp yerini antre ve hole bırakmıştır.

Çanakkale kentinde planlamada ve konumlanmada manzara büyük önem arz etmektedir. Bu sebeple antre, hol ve çekirdeğin konumu planlamada dikkat edilen unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Apartmanlaşma dönemindeki birçok örnekte çekirdekle antre veya hole ulaşıldığı bu bölümlerin ise asgari büyüklükte olduğu dikkat çekmektedir.

Bu dönemdeki apartmanların cepheleri ise özellikle geleneksel konuta göre oldukça sade düzeydedir. Bunun sebebi hem ekonomik hem de modern mimarinin benimsenmesi ile ilişkilendirilmektedir (Erten, 2002).

Çanakkale'nin I. Derece deprem bölgesinde bulunması ve merkezi kent yerleşiminin tabanında alüvyon toprak yoğunluğunun bulunması kentte çok katlı yapıların inşasında betonarme karkas sistemin önem kazanmasını artırmıştır. 1974 yılında Ezine ilçesinin Mahmudiye köyünde kurulan Çanakkale Çimento fabrikası ile kentte betonarme karkas sisteme erişim için altyapı oluşturulmuştur.

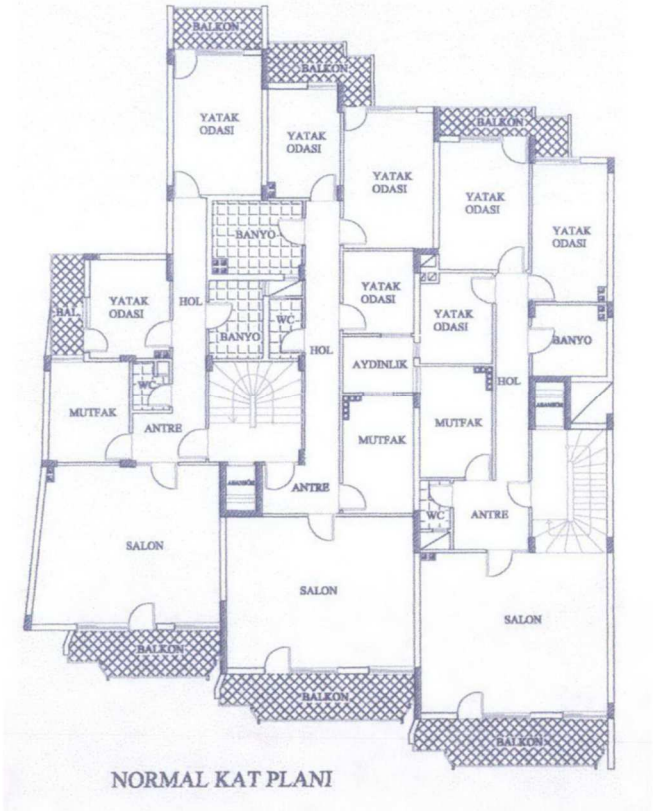
5.2.1. Dura Apartmanı

Dura Apartmanı, günümüzde ikinci kordon olarak bilinen sahil şeridi üzerinde İl Valilik binası ile Akol Otel arasında konumlanmaktadır. Kent gelişimi çerçevesinde bulunduğu arazide daha önce yalı veyahut konak yapısının bulunduğu tahmin edilmektedir. Cevat Paşa Mahallesi sınırları içerisinde Kayserili Ahmet Paşa Caddesi üzerinde 22 Ada ve 54 Parsel üzerinde inşa edilen yapıda günümüzde ticari ve konut olmak üzere karma bir yaşam söz konusudur. Yapının inşa edilirken fonksiyonu konut olarak belirlenmiş günümüzde ticari amaçlara hizmet eden noktalar ise yapının bağımsız bölümlerinin yeniden düzenlenmesi ile elde edilmiştir. Yapının denize sıfır konumda olması sebebiyle manzara, planlamada büyük önem arz etmektedir. Tek bir zeminde iki ayrı girişi olan iki blok tarzında tasarlanan yapıda salon ve mutfak bölümleri yapının kuzeybatısında manzara yönünde konumlandırılmıştır. Yapının inşa edildiği parselin de etkisiyle güneydoğu yönünde konumlandırılan yatak odaları ve tuvalet bölümlerine ise dar uzun bir koridordan erişilmektedir. Böylelikle gece koridoru kavramının apartmanlaşmaya geçiş sürecinde de örneklerine rastlanıldığından söz edilebilmektedir. Giriş kat ve üzerinde beş normal kat olmak üzere altı katlı inşa edilen yapının plan kurgusunun ise giriş kattan itibaren aynı şekilde devam ettiği görülmektedir (Şekil 5.9, 5.10 ve 5.11).

Apartmanlaşma sürecinde yapıların planlanmasında oturma odasının kimlik kazanarak yer edindiği görülmektedir. Dura Apartmanında ise oturma odasının yer almaması ilgi çekicidir. Bu durumun muhtemel sebebi, yapının hakim manzara yönü de olan deniz ile doğrudan etkileşim halinde olmasıdır. Böylelikle yapıda ikinci bir oturma alanı tasarlanmamış bu ihtiyacın salon alanı içerisinde giderileceği düşünülerek bu alan geniş ve hakim manzara yönünde bırakıldığı düşünülmektedir. Yapının salon alanının hacimce, emsal yapılara kıyasla daha geniş tutulması bu savı destekler niteliktedir.

Şekil 5.9. Dura Apartmanı Giriş Kat Planı (Ç.B. Arşivi)

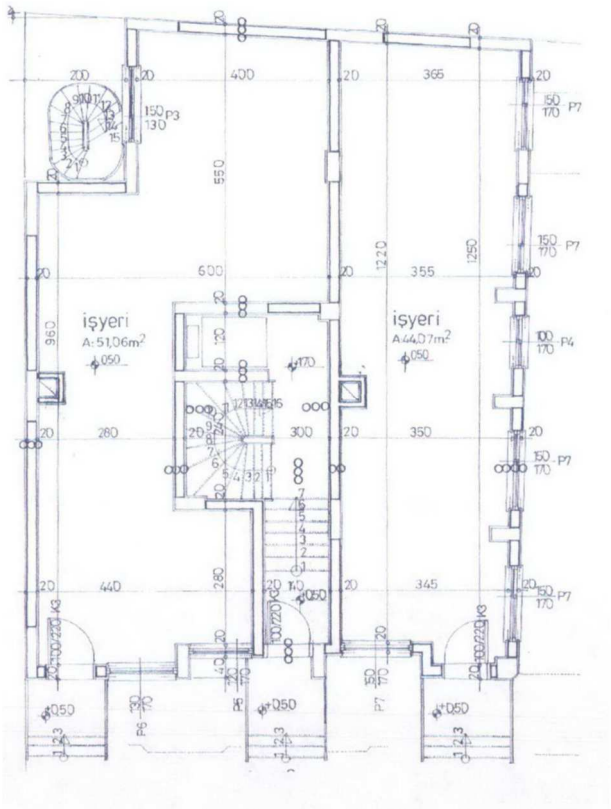
Şekil 5.10. Dura Apartmanı Normal Kat Planı (Ç.B. Arşivi)

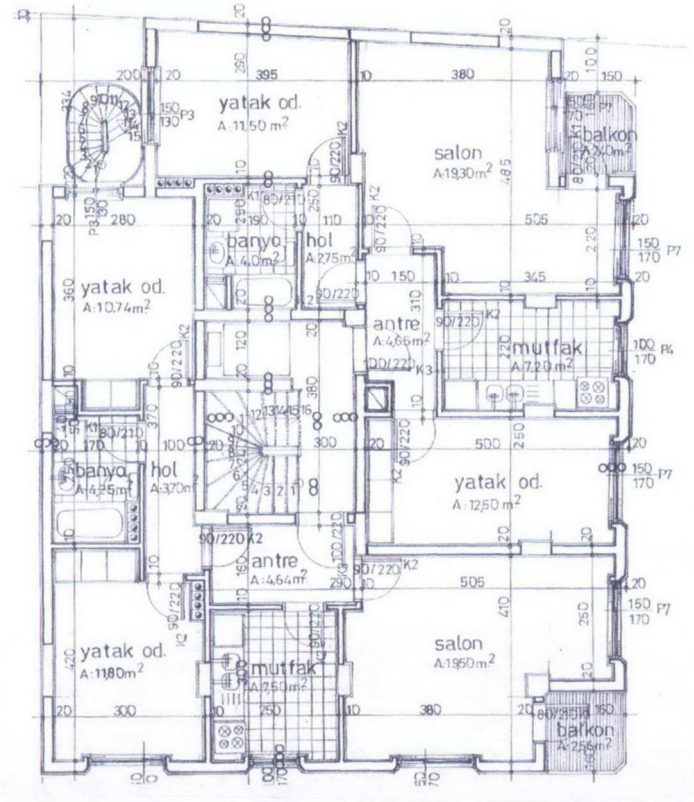
Şekil 5.11. Dura Apartmanı Görünüş

5.2.2. Erdoğan Şair Apartmanı

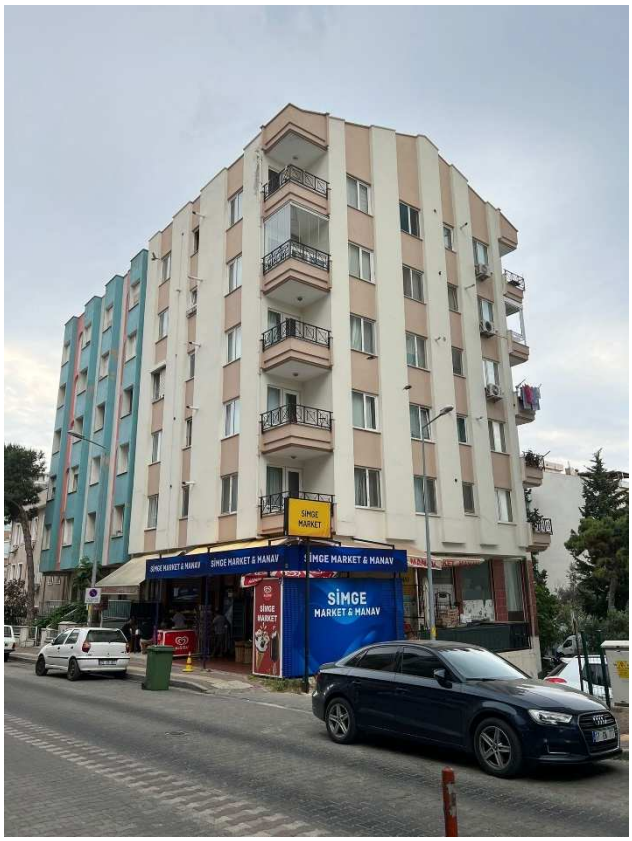
Erdoğan Şair Apartmanı; Cevat Paşa Mahallesi'nde ikinci kordon olarak anılan bölgenin kuzey ucunda, 18 Mart Karakolu olarak bilinen yapının yakınında inşa edilmiştir. Cevat Paşa Mahallesi'nde Zübeyde Hanım Sokak üzerinde 33 Ada ve 13 Parsel üzerine inşa edilen yapı zemin kat ve beş normal kat olmak üzere toplamda altı katlı olarak inşa edilmiştir. Bölgenin nüfusunun hızla gelişmesi ve yapının görece merkezi bir konumda yer alması sebebiyle yapının zemin katında kat yüksekliği normal kat yüksekliğine oranla yüksek tutulup burada iki adet işyeri fonksiyonlu alan bırakılmıştır. Günümüzde bu alanlarda ticari faaliyetler devam etmektedir. Yapının normal kat planları incelendiğinde iki oda ve bir salondan oluşan iki ayrı bağımsız bölümün yer aldığı görülmektedir. Bağımsız bölümler incelendiğinde ise birinde ebeveyn odasının oluşturulmasına yönelik bir hol ve bu holden özel bir tuvalet-banyo ile yatak odasına erişildiği görülmektedir. Diğer bağımsız bölümde ise gece koridoru kavramının halen daha uygulandığı ve yatak odaları ile salonun ayrıştığı görülmektedir. Yatak odalarının yakınında konumlandırılan ayrı bir tuvalet ise bu savı güçlendirmektedir (Şekil 5.12, 5.13 ve 5.14).

Şekil 5.12. Erdoğan Şair Apartmanı Giriş Kat Planı (Ç.B. Arşivi)

Şekil 5.13. Erdoğan Şair Apartmanı Normal Kat Planı (Ç.B. Arşivi)

Şekil 5.14. Erdoğan Şair Apartmanı Görünüş

5.3. Apartman-Toplu Konut-Yapı Kooperatifi (1982-)

1980 sonrası dönem yerelleşen imar kararlarının kent rantına dönüştüğü dönemdir. Parsele dönük imar kararları üretilen konutları bütünde kimliksizleştirmiştir. Özellikle kentin kuzey bölümünde yer alan Esenler Mahallesi ilave planlarla çok katlı konut gruplarının yükseldiği alan olmuştur. Yine bu dönemde kordon boyunun Hastanebayırı mevkiine yakın ve ikinci kordon olarak anılan bölümü cazibe merkezi haline gelerek yoğun yapılaşma görülmüştür. İmara yeni açılan Barbaros Mahallesinde ise kırsaldan kente gelen aileler tarafından doldurulmaya başlanmıştır (Koç, 2006).

20 Aralık 1993 tarihinde belediye sınırları içerisinde imar plansız alan kalmaması ve konut üretiminin planlar çerçevesinde nitelikli şekilde yapılabilmesi amacı ile 1/5000 ölçekli nazım imar planı oluşturulmuştur.

1996 yılında kentin ilk yerleşim merkezi olan Fevzi Paşa ve Kemal Paşa mahallelerini kapsayan koruma amaçlı imar planı yapılmıştır. Bu dönemde çoğunluk olarak 2 veya 3 katlı yapılaşma görülmektedir.

Günümüzde Fevzi Paşa ve Kemal Paşa mahallerini kapsayan koruma amaçlı imar planının sınırları İsmet Paşa mahallesinin de bir kısmını ve de Cevat Paşa Mahallesinin kordona yakın olan güney ucunu kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Bu bölgede genel olarak 2 ve 3 katlı yapılar yoğunluktayken boş parsellere veya niteliksiz sayılan eserlerin yerine 4 ve 5 katlı yapılar inşa edildiği tespit edilmektedir.

Barbaros Mahallesinde yerleşime ilk açılan bölgede 2 ila 4 katlı yapılar yer alırken Atatürk ve Troya caddesinin çepherinde 4 ila 6 katlı yapılar tespit edilmektedir.

Cevat Paşa Mahallesinde 4 ila 6 katlı yapılar yoğunluktayken Esenler Mahallesinde 5 ila 8 katlı yapılar dikkat çekmektedir. Ayrıca 2002 yılında 1/1000 ölçekli planları hazırlanan yeni yerleşim bölgesi Karacaören ovasında 6 ila 8 katlı yapıların olması planlanmıştır bu sebeple erken örneklerinde 6 ila 8 katlı konutlar görülmektedir. 10 yıl geçerli olması planlanan imar planın 2010 yılında revize edilerek kalıcı olması sağlanmış ve kat yüksekliği 8 ila 10 kata yükseltilmiştir bu bağlamda günümüzde bu bölgede genellikle toplu konut olmakla beraber 8 ila 10 katlı yapılar yükselmektedir.

Konut kooperatifleri; belirli sayıda kişiden oluşan, kar amacı gütmeden kredi desteği sağlanarak ortakları daha ucuz maliyetli konut sahibi yapmayı amaçlayan kuruluşlardır. Ortalama 30-40 ortaklı bu kooperatifler konut inşasına başladığında kaçınılmaz olarak birkaç bloktan oluşan yapılar ortaya çıkmaktadır. Çanakkale'de ilk kooperatif 1970 yılında kurulmuş olmasına rağmen esas etkinliğini 1982-2002 yılları arasında göstermiştir. Geçen bu 21 yıllık sürede 150 ayrı kooperatifin inşa edildiği tespit edilmiştir (Biçici, 2003). 2002 yılı sonrasında devlet eliyle verilen kredilerin özel sektörü desteklemesiyle birlikte, konut üretiminin tekelleştiği görülmektedir. Kooperatiflerin etkinliklerini yitirdikleri ve özellikle 2019 yılına dek yap-sat politikası ile üretilen konutların egemenliği görülmektedir. 2019 yılı sonrasında müteahhitlere yönelik yürürlüğe konulan müteahhit sınıflandırma yönetmeliği ile birlikte, inşa edilecek metrekare alan önem kazanmıştır. Buna çözüm olarak sınıflandırma yönetmeliğinden muaf olan yapı kooperatiflerinin yeniden gündeme geldiği ve özellikle 2020 yılından sonra kooperatiflerin yeniden etkinleştiği gözlenmektedir.

Toplu konut; dar veya orta gelirlilere kendi tasarruflarıyla konut edinemeyenlere yönelik, kamu ya da özel kuruluşlar tarafından bir defada çok sayıda konut üretilmesini

hedeflemektedir (Tapan, 1995). 08.07.1981 tarihinde kabul edilen Toplu Konut Yasası ile birlikte toplu konuta dair pek çok kavram kanun nezdinde açıklanmıştır (Aydemir, 1991). Çanakkale özelinde toplu konut inşaatının başlangıcı ise kamu eliyle olmuştur. Kamu eli ile inşa edilen yapılarda devlet teşviki ile krediler kullandırılarak orta ve dar gelir grubundan kimselerin konut sahibi olmaları amaçlanmıştır (Beycan, 2004).

Bu dönem içerisinde görülen bir diğer konut üretim biçimi ise yap-sat yöntemi ile üretilen konutlardır. Bu konut üretim yönteminde kooperatif ve toplu konut örneklerine nazaran daha nitelikli örnekler üretildiği söylenebilir. Bu yöntem 2000'li yılların başına kadar Çanakkale kenti özelinde bireysel kooperatiflerin yoğunluğuna bakıldığında sönük kalmıştır.

2000'li yıllarda kent içinde yap-sat politikası ile yapılan inşaatların daha fazla olduğu görülmektedir. Ekonomik krizler esnasında sekteye uğramasına rağmen günümüzde de bu tarzda inşaat faaliyetleri devam etmektedir.

1992 yılında kurulan Çanakkale 18 Mart Üniversitesi'nin özellikle 2003 yılında şehrin güneyinde kalan Terzioğlu Yerleşkesindeki fakülte inşaatları ve öğrenci kapasitesinin artması kentteki konut politikasını da doğrudan etkilemiştir. Bu bağlamda özellikle 2005 yılından itibaren kentteki katlı konutların planlamasında 1+1 plan tipinin yoğunlaştığı fakat bu durumun sadece belirli mahalleler ölçeğinde değil kentin geneline yayıldığı söylenebilir. Bu yayılımın sebebi olarak ise kentin yaygın ulaşım ağı gösterilmektedir. Ayrıca kentteki yaşlı ve yalnız nüfusun yükselmesi de 1+1 konutların artmasında etkili olmuştur.

2010'lu yıllarda ise kentin yayılımı tamamen gerçekleşmiş olduğundan kent merkezindeki yapıların kentsel dönüşüm ve kentsel yenileme kapsamında yeniden inşa edildiği fakat burada yaşayan ailelerin aynı yerde yaşamaya devam etmek istemelerinden dolayı inşa edilen konutlarda karma plan dokusu görülmektedir.

2010'lu yıllarda kent içerisinde kentsel yenileme çalışmaları devam ederken kentin en yakın beldesi konumundaki Kepez Beldesinin kamu yatırımları (diş hastanesi, devlet hastanesi, liman projesi vb.) ile desteklendiği ve bu bölge ile Çanakkale arasındaki alanlarda toplu konut projelerinin yaygınlaştığı görülmektedir.

Çanakkale'de inşa edilen toplu konutların büyük şehirde inşa edilen toplu konutlara oranla daha az sosyal alan içerdiği; bu durumun hem inşaat yüklenicisi hem de kullanıcı isteği olduğu tespit edilmiştir. Kentin orta ölçekli olması dolayısıyla ulaşım imkanlarının erişilebilirliği neticesinde toplu konutlardaki sosyal alan eksikliği kentin öz imkanları ile giderilmektedir.

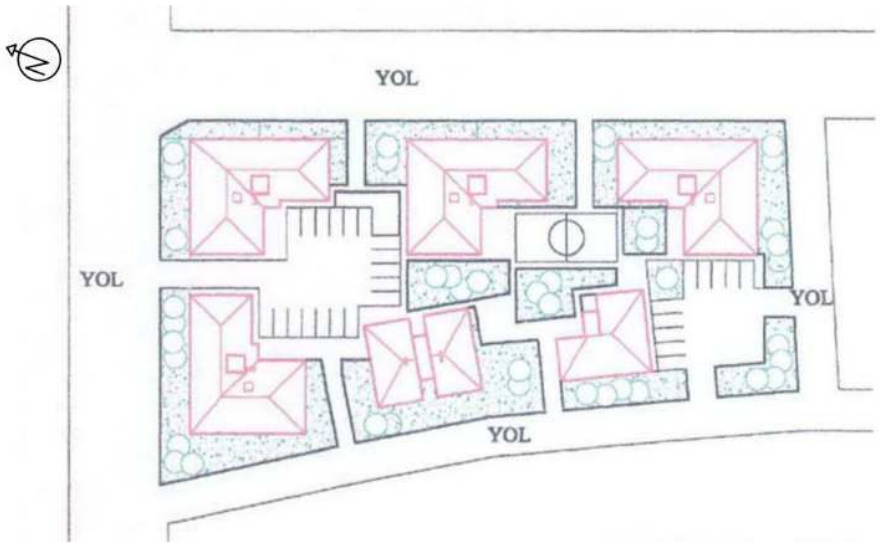
2015 yılı itibariyle kentte ortaya çıkan konut stoğu fazlalığı 2018 yılında başlayan emlak sektöründeki krizden günümüze dek erimiştir. Bu süre zarfından konut sahibi olanların aldığı mülkü yatırımdan ziyade kullanmak için aldığı ve bu bağlamda konutların ağırlıklı olarak iki oda bir salon ve üç oda bir salon formlarında tasarlandığı tespit edilmiştir.

2019 yılının sonlarında tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgını ise Çanakkale kentini, kente yaklaşımı ve kent mimarisini etkilemiştir. Üniversite'nin çevresinde yer alan Barbaros Mahallesinde ve İsmetpaşa Mahallesinde bu döneme kadar inşa edilen yapılarda ticari kaygılar sebebiyle balkon alanları kısıtlı bırakılırken, salgın neticesinde insanların doğal hava ile buluşabildiği balkonlar önem kazanmıştır. Bu bağlamda günümüzde kentte inşa edilen yapılardaki balkonların hacimce 2019 yılı öncesinde projelendirilenlerden daha büyük olduğu söylenebilir. Çanakkale 1915 Köprüsü ile büyük kentlere ulaşımı kolaylaşan kente yaşanan göç akımı ise kentte ikincil konut mimarisinin gelişmesinin önünü açmıştır. Çok katlı konutlarda ise bağımsız bölümlerin hacimce genişlediği ve yeni ticari kaygının bu yönde oluştuğu görülmektedir.

5.3.1. Barışkent I (Yeni Barışkent) Sitesi

1992 yılında Çanakkale Belediyesi tarafından inşa edilmeye başlanılan Barışkent I Sitesi, kent ölçeğindeki ilk toplu konut örneğidir (Beycan, 2004). Esenler Mahallesinde yer alan Onat Kutlar Sokak üzerinde 772 Ada 242 Parsel, 1183 Ada 54 Parsel ve 773 Ada 257 Parselin birleştirilmesi sonucunda ortaya çıkan alanda ayrık nizam prensibinde 6 farklı blok olarak inşa edilmiştir. A, B ve C olmak üzere üç ayrı tipte inşa edilen yapının A blokları öncelikli olarak inşa edilirken B ve C tipi blok ise daha sonra inşa edilmiştir. A blok tipinde kendi içinde metrekare farklılıkları görülse de plan kurguları aynıdır. B ve C tiplerinin daha sonra inşa edilmeleri bu yapıların bir oda ve bir salon tipinde inşa edilmesini açıklamaktadır. A tipinde ise 3 adet üç oda bir salon kurgusunda bağımsız

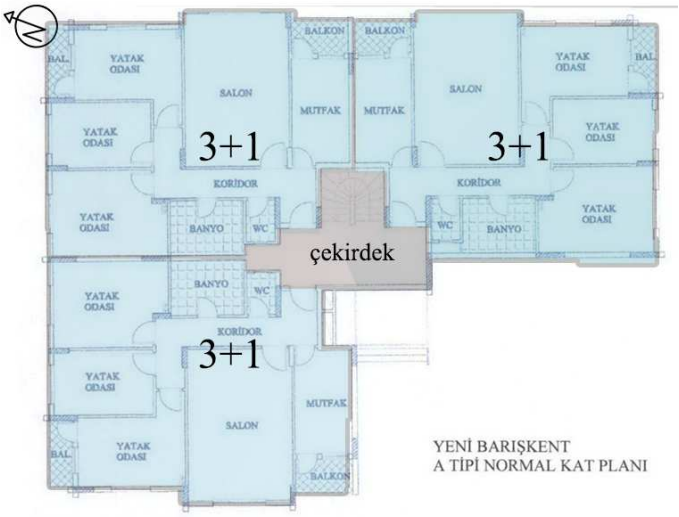
bölümler yer almaktadır. Konutların tamamında zemin kat ve üzerinde sekiz kat olmak üzere toplamda dokuz kat yer alırken topoğrafyanın kuzeybatı yönünde yükselmesinden dolayı yol kotundan bu bölüme cepheli bloklar sekiz katlı olarak okunmaktadır. A blok tipinde apartmanlaşmaya geçiş örneklerinde de görüldüğü üzere gece koridorunun kullanıldığı fakat burada ayırıcı bir öğe olarak kapıya yer verilmediği fark edilmektedir. B ve C blok tipinde ise mutfak bölümünün salon bölümü içerisinde bir nişle ayrıldığı ve yapının planlanmasının bir oda bir salon plan kurgusu üzerine kurulduğu görülmektedir. Bu durumun günümüzde örneğine oldukça rastlanır bir kurgu olduğu söylenebilir (Şekil 5.15, 5.16, 5.17, 5.18, 5.19, 5.20, 5.21, 5.22, 5.23, 5.24).

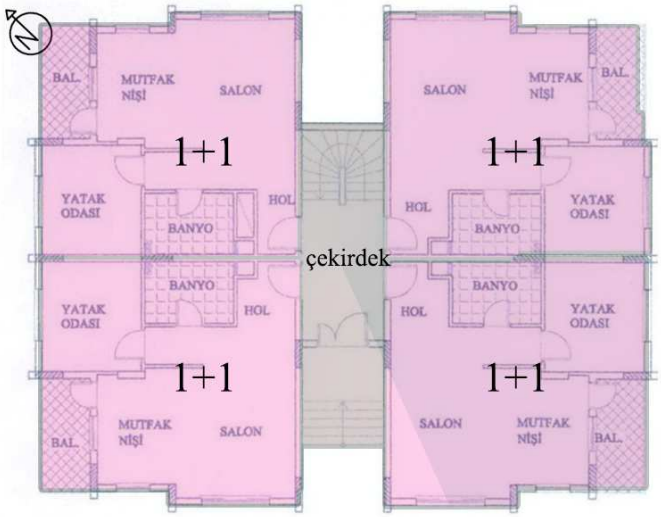
Şekil 5.15. Yeni Barışkent Sitesi Vaziyet Planı (Ç.B. Arşivi)

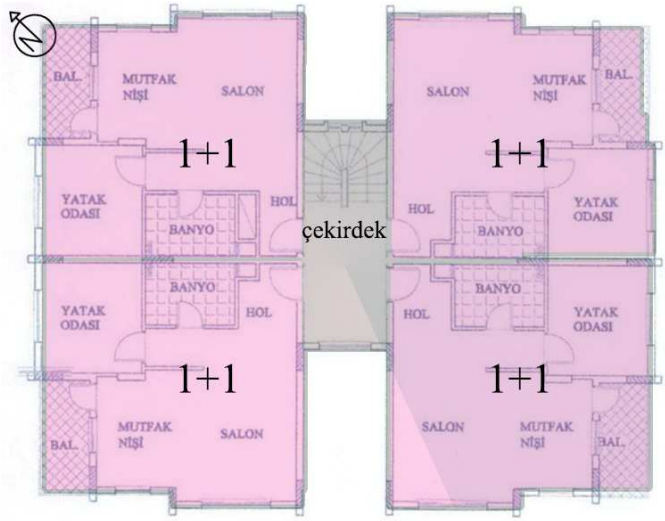
Şekil 5.16. Yeni Barışkent Sitesi A Blok Giriş Kat Planı (Ç.B. Arşivi)

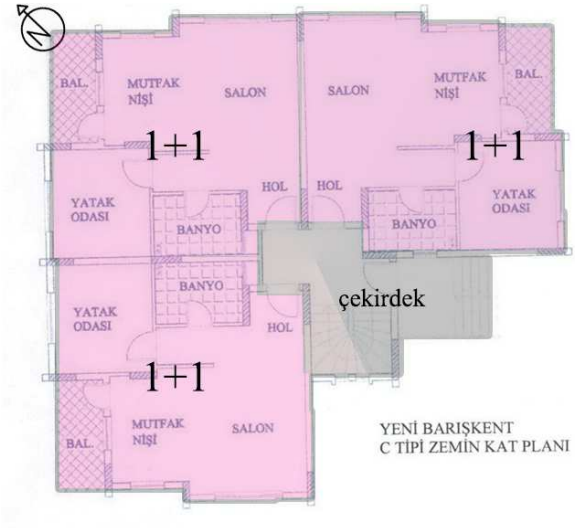
Şekil 5.17. Yeni Barışkent Sitesi A Blok Normal Kat Planı (Ç.B. Arşivi)

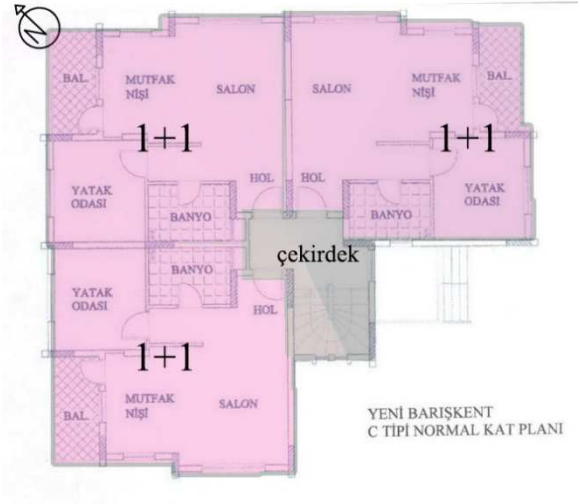
Şekil 5.18. Yeni Barışkent Sitesi B Blok Giriş Kat Planı (Ç.B. Arşivi)

Şekil 5.19. Yeni Barışkent Sitesi B Blok Normal Kat Planı (Ç.B. Arşivi)

Şekil 5.20. Yeni Barışkent Sitesi C Blok Giriş Kat Planı (Ç.B. Arşivi)

Şekil 5.21. Yeni Barışkent Sitesi C Blok Normal Kat Planı (Ç.B. Arşivi)

Şekil 5.22. Yeni Barışkent Sitesi Görünüş

Şekil 5.23. Yeni Barışkent Sitesi Görünüş

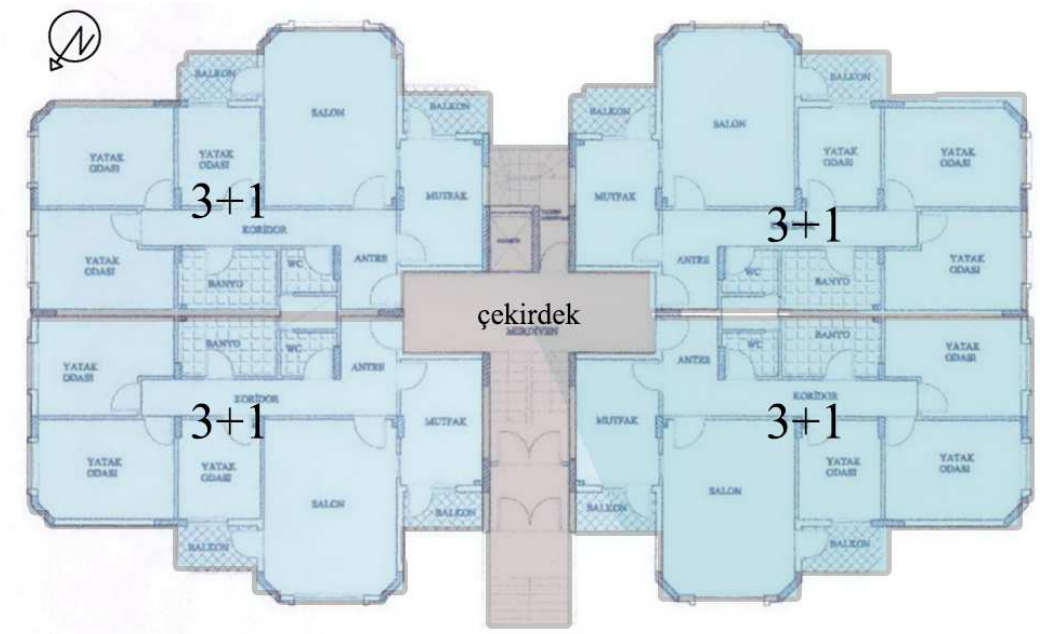

Şekil 5.24. Yeni Barışkent Sitesi Görünüş

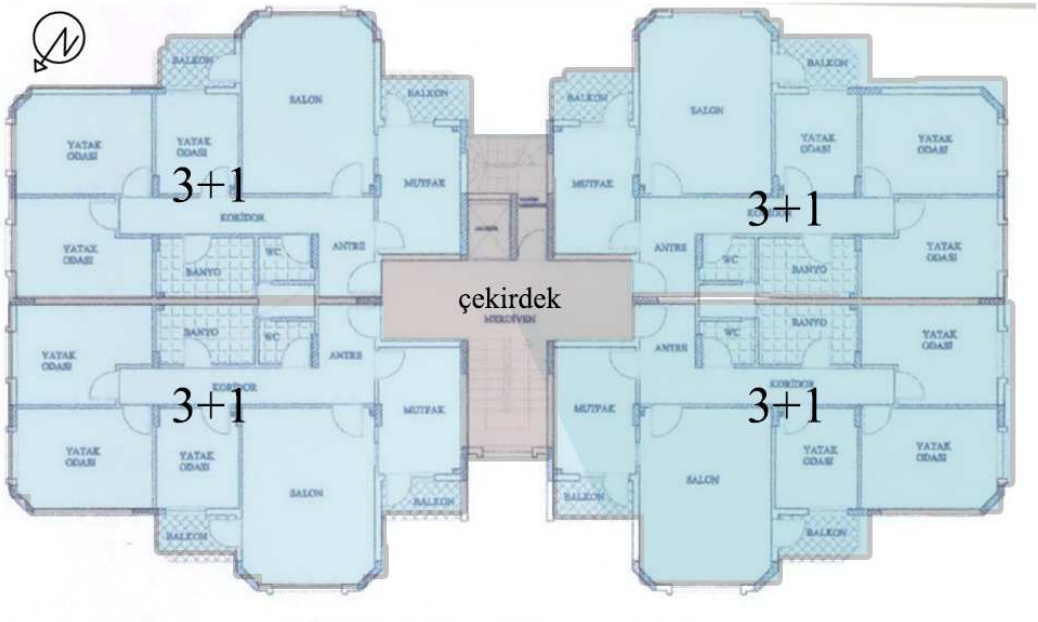
5.3.2 Uğur 96 Yapı Kooperatifi

Uğur 96 Yapı Kooperatifinin inşasına 1994 yılında başlanmıştır. Esenler Mahallesinde inşa edilen ilk yapı kooperatiflerinden olması sebebiyle önem arz etmektedir. Esenler Mahallesinde yer alan Tülin Sokak üzerindeki 927 Ada 1 Parsel, 928 Ada 1 Parsel, 929 Ada 1 Parsel ve 931 Ada 1 Parsel üzerinde toplamda 8 blok olarak inşa edilmiştir. Bloklar ayrık nizam prensibinde inşa edilirken çekirdeğin blok merkezinde konumlandırılması ve hem kuzey-güney hem de doğu-batı doğrultusunda simetrik mekan kurgusu neticesinde özdeş yapı blokları ortaya çıkmıştır. Her bir blok zemin kat ve üzerinde yedi normal kat olmak üzere toplamda sekiz katlı olarak inşa edilmiştir. Her bir blokta dört ayrı üç oda bir salon tipinde bağımsız bölümler yer almaktadır. Girişe yakın

konumlandırılan salon, mutfak ve tuvalet bölümleri ile bu kısmı yatak odalarına bağlayan uzun gece koridoru dikkat çekmektedir. Yapının çekirdeğinde imar kanunlarına uygun olarak asansör boşluğuna yer verilmiştir (Şekil 5.25, 5.26, 5.27, 5.28, 5.29).

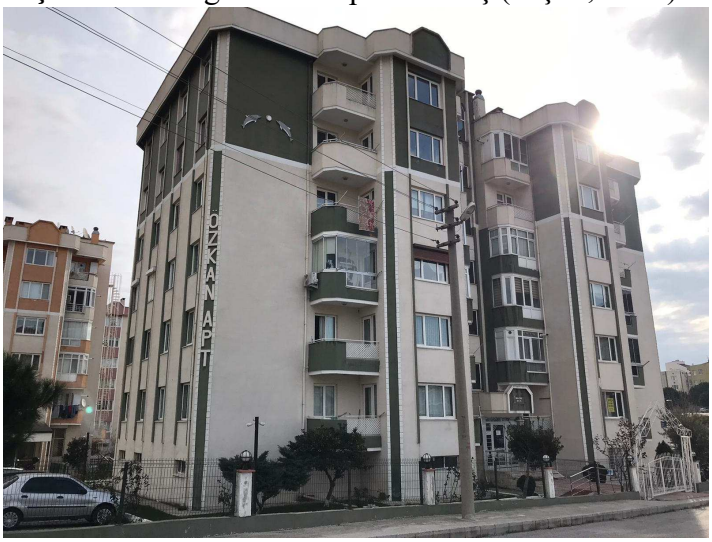
Şekil 5.25. Uğur 96 Koop. Giriş Kat Planı (Ç.B. Arşivi)

Şekil 5.26. Uğur 96 Koop. Normal Kat Planı (Ç.B. Arşivi)

Şekil 5.27. Uğur 96 Koop. Görünüş (Biçici, 2003)

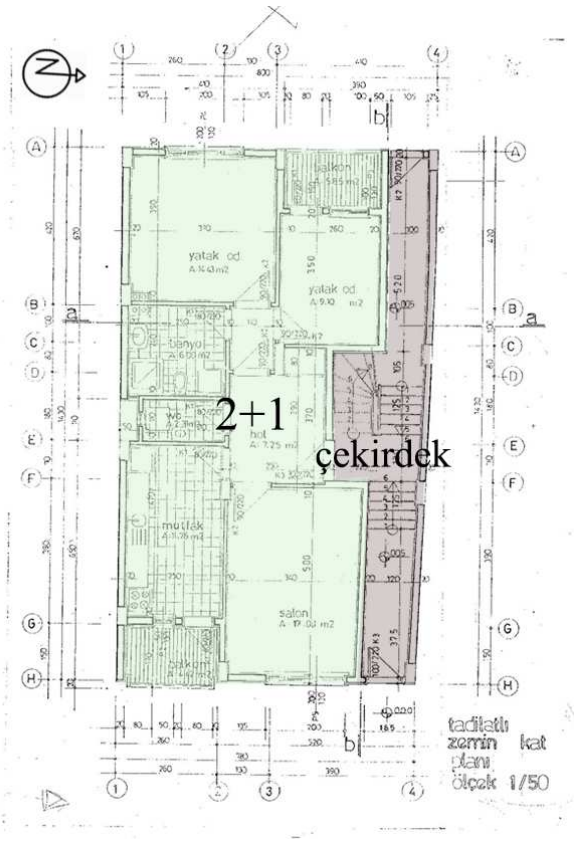
Şekil 5.28. Uğur 96 Koop. Görünüş

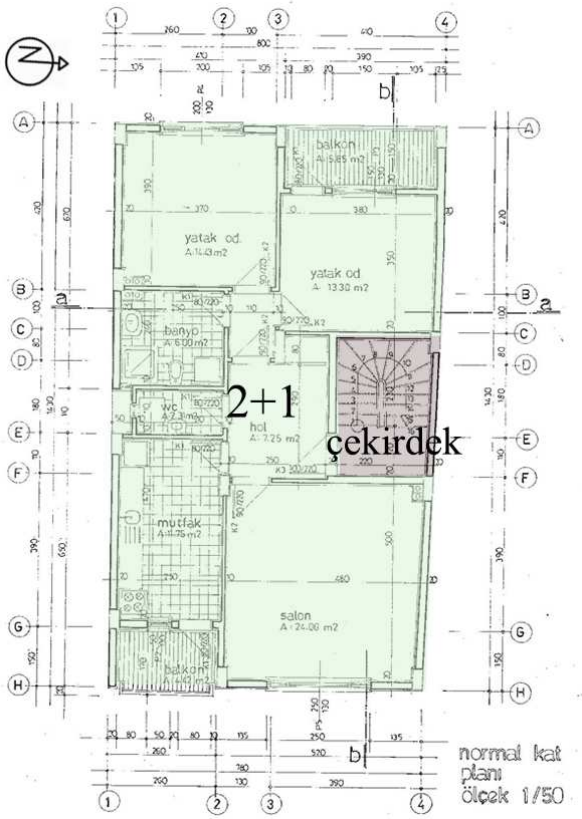
Şekil 5.29. Uğur 96 Koop. Görünüş

5.3.3. Turhan Karakaya Apartmanı

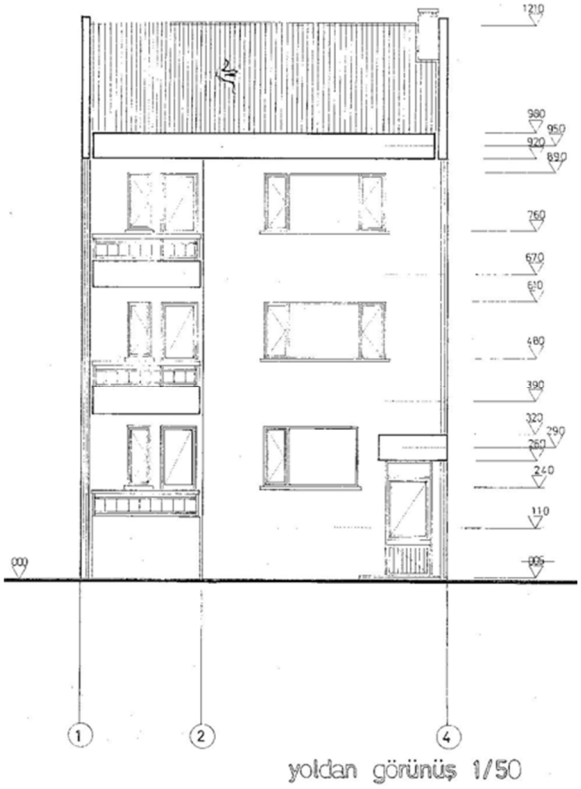
Turhan Karakaya apartmanı, kentin güney ucunda yer alan Barbaros Mahallesinde 1994 yılında inşa edilmiştir. 1949 yılında oluşturulan kentin ilk nazım imar planında da yer alan ve şehrin güney ucunu Sarıçay'a ve de kentin ilk yerleşim sahalarından olan Namık Kemal Mahallesine aktaran Atatürk Caddesini dik kesen Bombacı Veli Sokak üzerine inşa edilen bu yapı, zemin kat ve üzerinde iki normal kat olarak tasarlanmıştır. Yapının çekirdeğinin zemin kotunda yer verilen ve parselin arkasına doğru açılan kapı, kırsaldan kente göç etmiş olan kullanıcı profilinin, parselin arka kısmında kalan alanda bahçecilik yapabilmesine olanak tanımaktadır. Yapı, bölgenin imar kurallarına uygun olarak bitişik nizamda inşa edilmiştir. Her katında iki oda ve bir salon mekânsal kurgusundan oluşan birer bağımsız bölüm yer alan yapıda, gece koridoru kısa ve kısıtlı tutulmuştur. Bunun temel nedeninin parselin görece küçüklüğü olduğu düşünülebilmektedir (Şekil 5.30, 5.31, 5.32). Yapı 2021 yılında kentsel dönüşüm kapsamında yıkılmıştır. Yapının yerine inşa edilecek yapı ise Abdulbari Seçkin Apartmanı olarak tez çalışması kapsamında incelenmiştir.

Şekil 5.30. Turhan Karakaya Apartmanı Giriş Kat Planı (Ç.B. Arşivi)

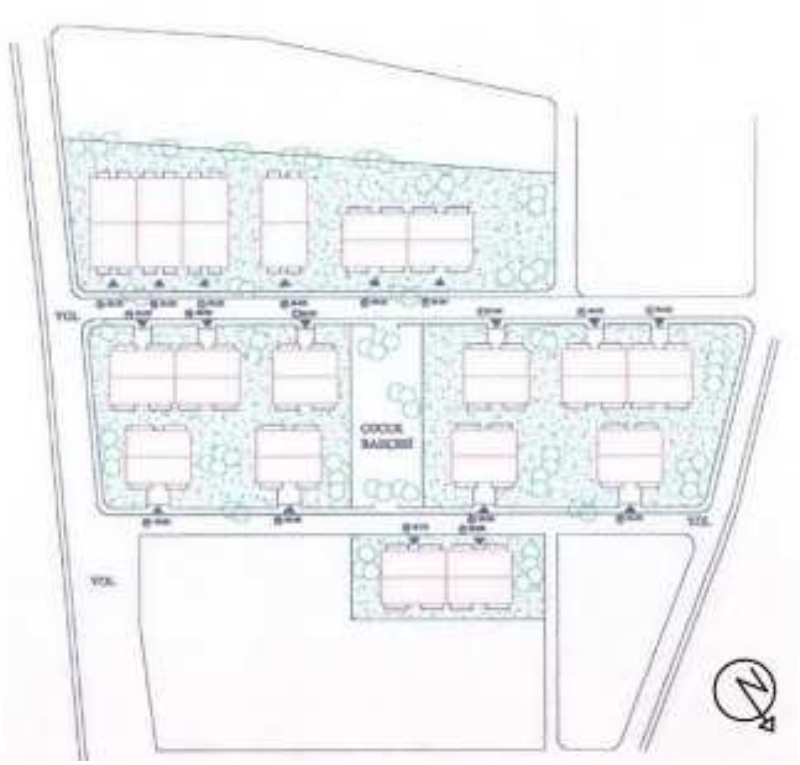
Şekil 5.31. Turhan Karakaya Apartmanı Normal Kat Planı (Ç.B. Arşivi)

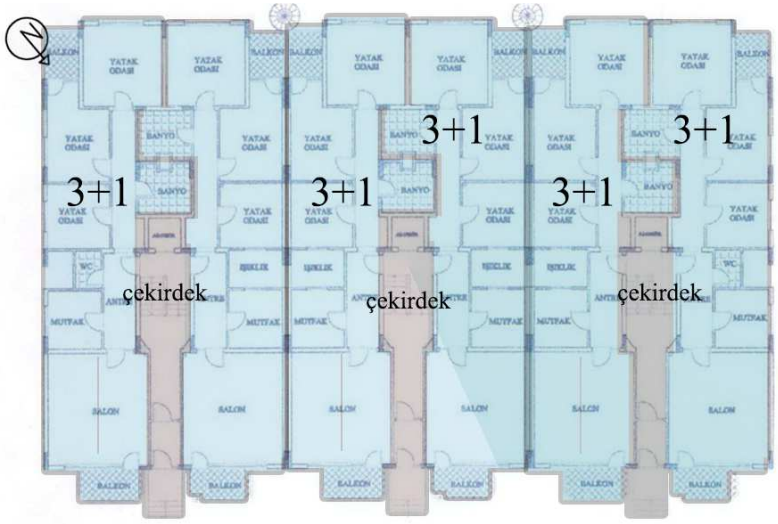
Şekil 5.32. Turhan Karakaya Apartmanı Bombacı Veli Sokaktan Görünüş (Ç.B. Arşivi)

5.3.4. Yeni Kordon Yapı Kooperatifi

Yeni Kordon Yapı Kooperatifi, kentin güney ucunda yer alan Barbaros Mahallesinin Harmanlık mevkii olarak da bilinen bölgesinde inşa edilmiştir. Kooperatif inşaata 1996 yılında başlamıştır ve o dönem bu bölgede yer alan fabrikalarda çalışan işçi kesimi tarafından tercih edilmiştir.. Kooperatif genelinde bitişik ve ayrık nizamda karışık olarak inşa edilmiş yapı blokları dikkat çekmektedir. Toplamda 18 bloktan oluşan kooperatif, denize çıkan çıkmaz sokaklarla bölünmüştür. Yapılar, denize sıfır parsellerde inşa edilmesine rağmen denize dik olarak konumlandırılmıştır. Üç oda bir salon plan kurgusu ile şekillenen kooperatifte üç ayrı plan varyasyonu görülmektedir. Bu varyasyonlar temelde aynı plan çözümünün farklı en-boy kesitlerinde konumlandırılması ile ortaya çıkmıştır. Yapıların her biri zemin kat ve beş normal kat olmak üzere toplamda altı katlı olarak inşa edilmiştir. Manzaraya dik şekilde konumlandırılan yapılarda çekirdek de yapının tam merkezinde değil giriş kısmına daha yakın olan bölümünde çözülmüştür. Çekirdek içerisinde dönemin imar kanunlarına uygun olarak asansör boşluğuna yer verilirken yapıların inşasında yangın merdivenleri de inşa edilmiştir (Şekil 5.33, 5.34, 5.35, 5.36, 5.37, 5.38, 5.39, 5.40, 5.41 ve 5.42).

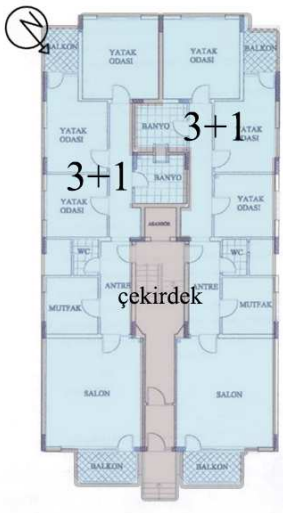
Şekil 5.33. Yeni Kordon Sitesi Vaziyet Planı (Ç.B. Arşivi)

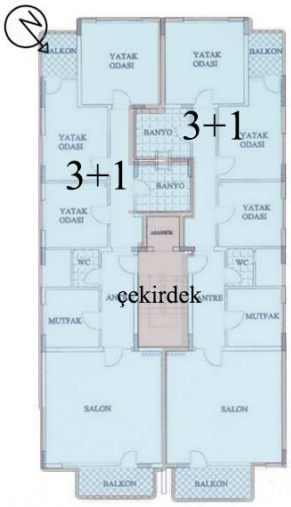
Şekil 5.34. Yeni Kordon Sitesi A-B-C Tipi Giriş Kat Planı (Ç.B. Arşivi)

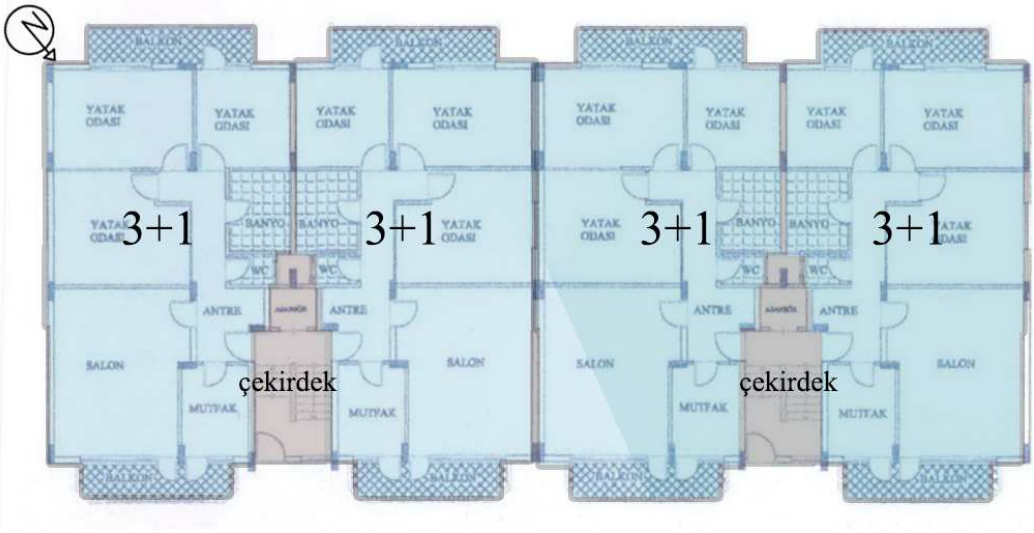
Şekil 5.35. Yeni Kordon Sitesi A-B-C Tipi Normal Kat Planı (Ç.B. Arşivi)

Şekil 5.36. Yeni Kordon Sitesi D Tipi Giriş Kat Planı (Ç.B. Arşivi)

Şekil 5.37. Yeni Kordon Sitesi D Tipi Normal Kat Planı (Ç.B. Arşivi)

Şekil 5.38. Yeni Kordon Sitesi E-F Tipi Giriş Kat Planı (Ç.B. Arşivi)

Şekil 5.39. Yeni Kordon Sitesi E-F Tipi Normal Kat Planı (Ç.B. Arşivi)

Şekil 5.40. Yeni Kordon Sitesi Görünüş

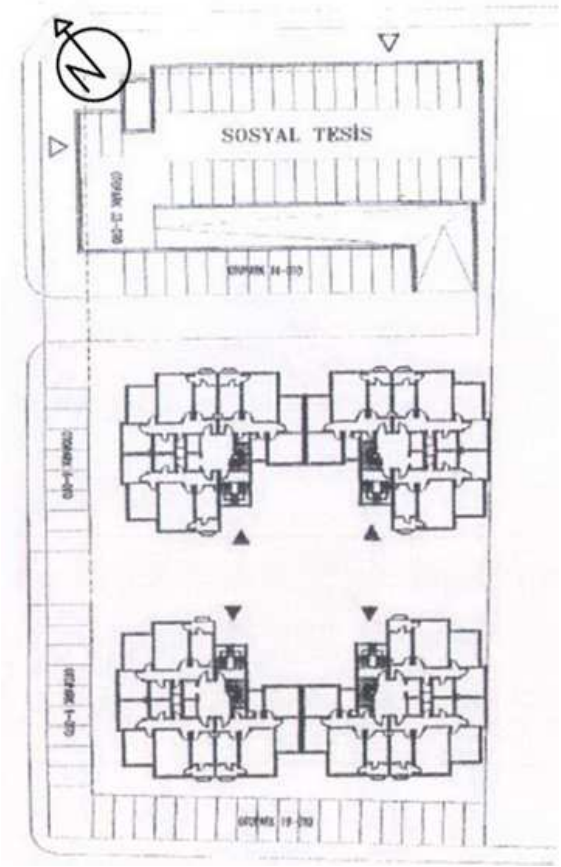
Şekil 5.41. Yeni Kordon Sitesi Görünüş

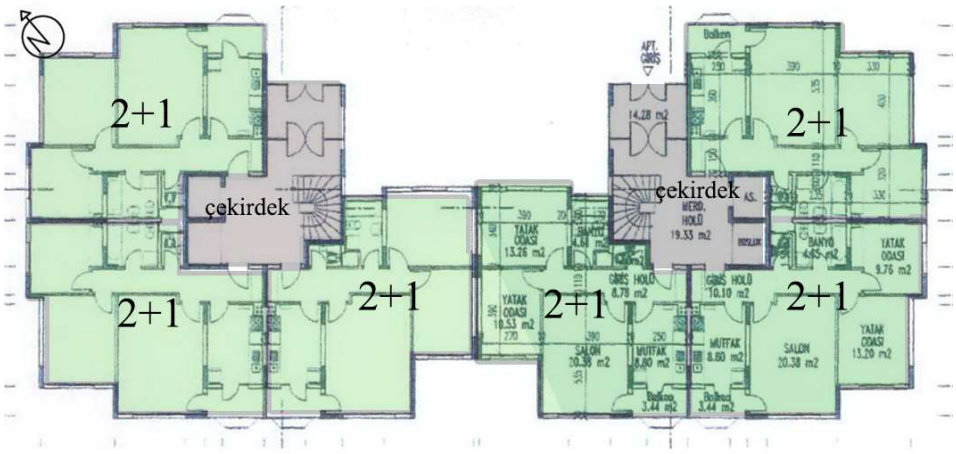
Şekil 5.42. Yeni Kordon Sitesi Görünüş

5.3.5. Barışkent II Sitesi

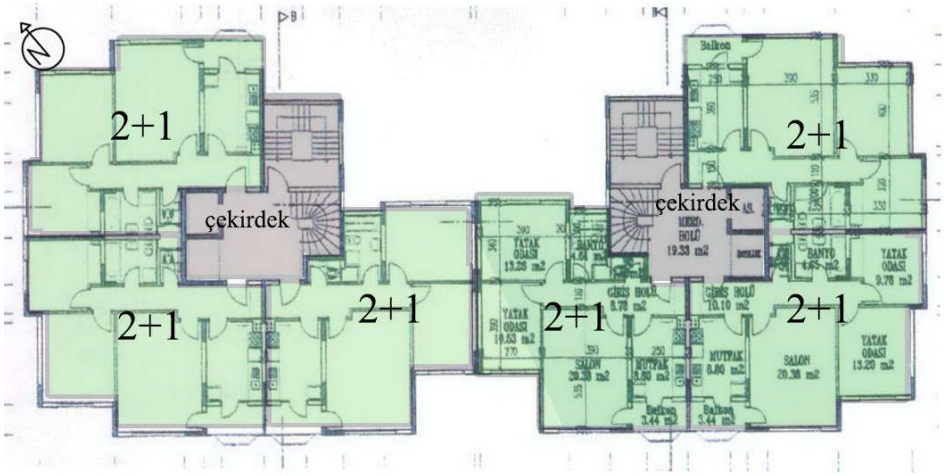
Barışkent II Sitesi, Barışkent I Sitesinde olduğu üzere Çanakkale Belediyesi tarafından 1998 yılında inşa ettirilmiştir. Esenler Mahallesinde yer alan İzzettin Çetin Sokak üzerindeki 539 Ada 2-3-4-5 Parsellerin birleştirilmesi ile elde edilen alanda dört girişe sahip iki ayrı bloktan meydana gelmektedir. Yapının projesinde yer alan sosyal alan inşa edilmemiştir. Zemin kat ve yedi normal kat olmak üzere toplamda sekiz katlı inşa edilen yapıda iki blok simetrik olarak kurgulanmıştır. Dolayısıyla plan kurguları özdeştir. Bir blok içerisinde altı ayrı iki oda bir salon mekân kurgusuna sahip olacak şekilde tasarlanmıştır. Plan kurgusunda uzun gece holünün kaldırıldığı ve daha modüler bir tasarım ortaya konulmaya çalışıldığı fark edilmektedir. Dönemin imar kanunlarına uygun olarak acil çıkış merdivenleri genişletilmiş ve asansör boşluğu kapasiteye orantılı olarak genişletilmiştir (Şekil 5.43, 5.44, 5.45, 5.46 ve 5.47).

Şekil 5.43. Barışkent II Sitesi Vaziyet Planı (Ç.B. Arşivi)

Şekil 5.44. Barışkent II Sitesi Giriş Kat Planı (Ç.B. Arşivi)

Şekil 5.45. Barışkent II Sitesi Normal Kat Planı (Ç.B. Arşivi)

Şekil 5.46. Barışkent II Sitesi Görünüş

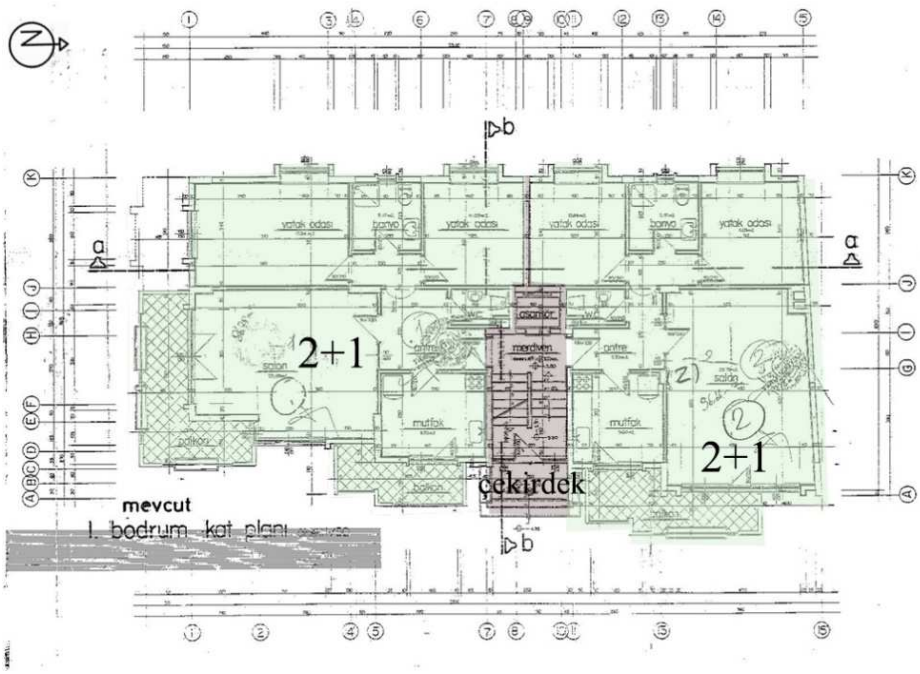

Şekil 5.47. Barışkent II Sitesi Görünüş

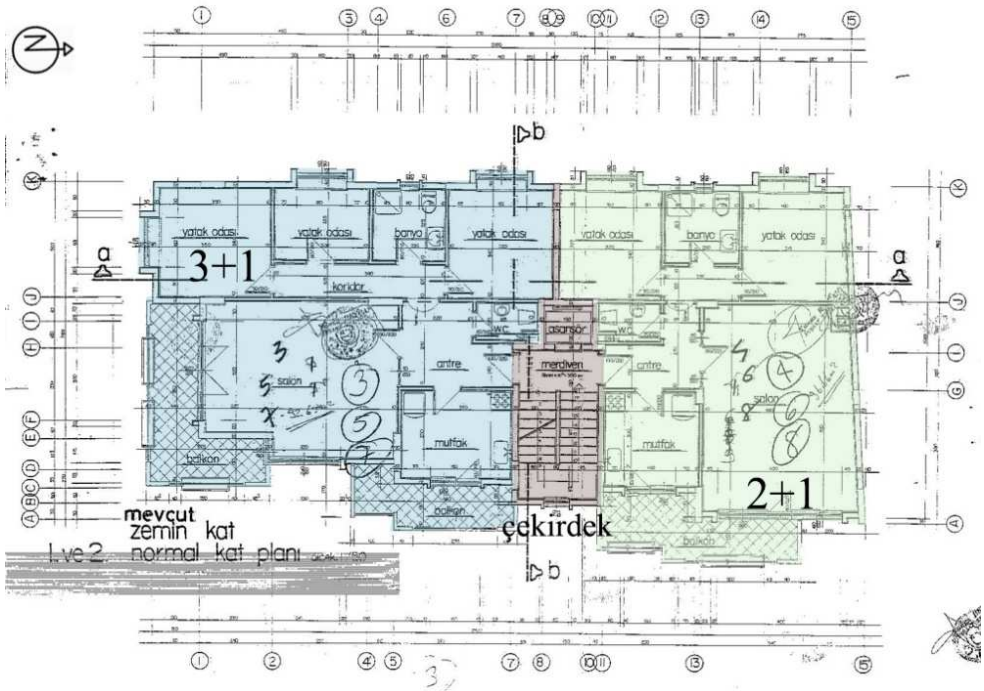
5.3.6. Kent Apartmanı

Kent Apartmanı, Cevat Paşa Mahallesinde günümüzde Özgürlük Parkı olarak anılan sosyal alanın yakınında, Hava Kuvvetleri Lojmanlarının ve de eski Vali Konağının güneyine 2000 yılında inşa edilmiştir. Celal Atik Sokak üzerindeki parsele inşa edilen yapının arazisinde kuzey-güney doğrultusunda takribi 3 metrelik bir kot farkı söz konusudur. Yapının mimarı Fethi Toprak arazide tahkimat işleri yaparak yapının düz bir zemine oturmasını sağlamıştır. Yapının inşa edildiği dönemde buradaki imar durumu bitişik nizam olarak belirlendiğinden yapı kuzey tarafındaki binaya bitişik olarak inşa edilmiştir fakat güncellenen imar durumunda burada ayrık nizamda konutlar inşa edilmektedir. Cevat Paşa Mahallesi 533 Ada ve 195 Parselde bodrum kat, giriş kat, 3 normal kat, 2 planı özelleştirilmiş kat ve en üstte teras kat olmak üzere 8 kat tasarlanmıştır. Yapının teras katı ve teras katın altındaki 2 katın güney cepheleri birleştirilerek burada özel bir bağımsız bölüm ortaya çıkarılmıştır. Bahsi geçen özel bağımsız bölüme yapının zemin kotu üzerinde kalan 6. katından giriş yapıldığı ve yapının 5. katına yatak odalarının konumlandırılarak, kot avantajı ile 6. katta bırakılan salon mekanından elde edilecek bakı güçlendirilmeye çalışılmıştır. Yapının diğer katlarında güney cephesinde 3 oda ve 1 salon mekan kurgusundan oluşan bağımsız bölümlerin konumlandırıldığı kuzey cephesinde ise 2 oda ve 1 salon mekan kurgusunun tercih edildiği görülmektedir. Bahsi bağımsız bölümlerin batı cephelerinde kuzey-güney

doğrultusunda gece koridoru konumlandırılmış ve yatak odaları ile yatak odalarının kullanımına ayrılmış WC bölümü ayrıştırılmıştır. Yapı dönemin imar kanunlarına uygun olarak sığınak ve asansör gibi temel ögeleri içerecek şekilde inşa edilmiştir (Şekil 5.48 ve 5.49).

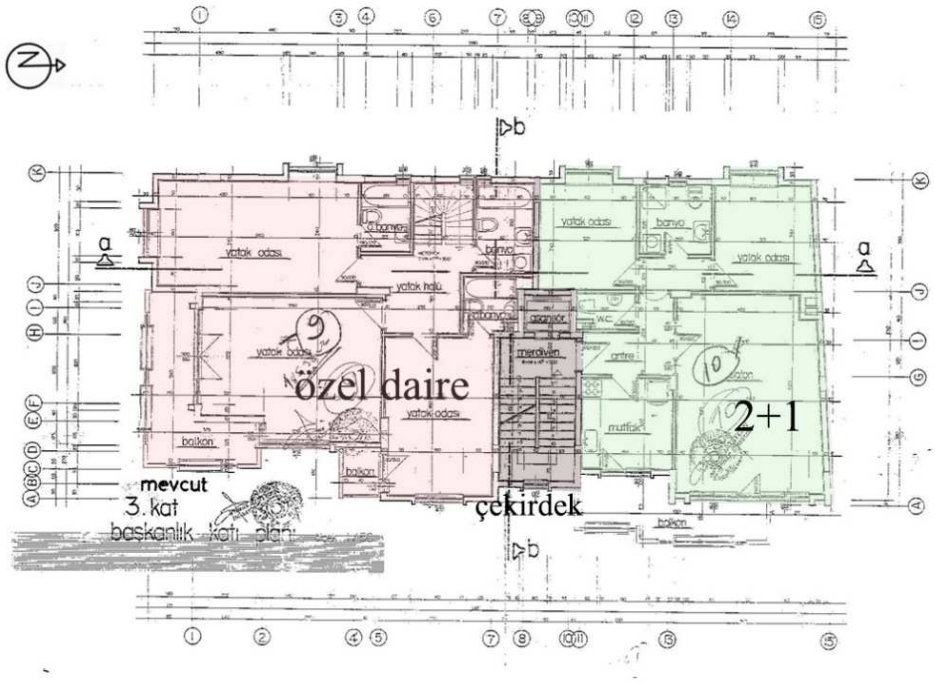

Şekil 5.48. Kent Apartmanı Giriş Kat Planı (Ç.B. Arşivi)

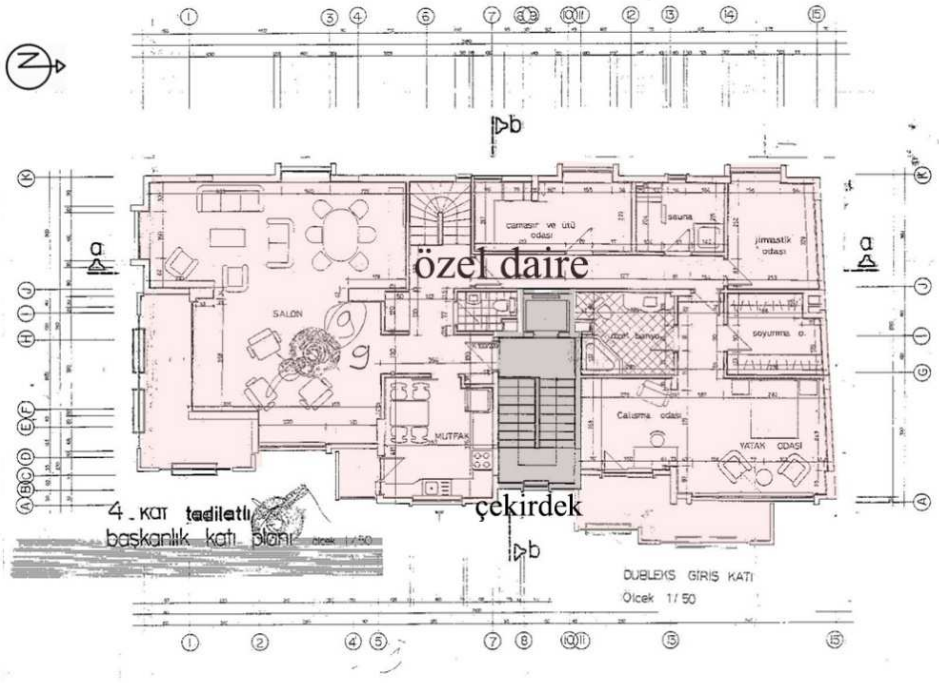

Şekil 5.49. Kent Apartmanı Normal Kat Planı (Ç.B. Arşivi)

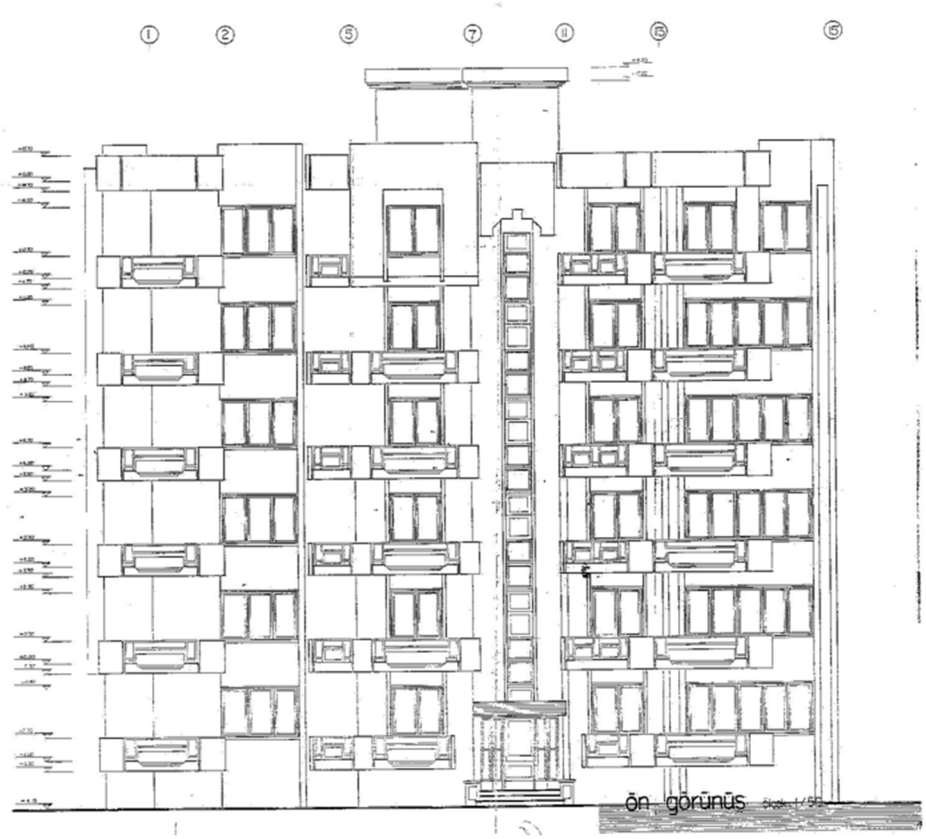
Yapı içerisinde inşa edilen özel bağımsız bölüm ise 5. katta 1 ebeveyn yatak odası ve 2 yatak odası; 6. katta ise çalışma, soyunma, özel banyo gibi alanlara sahip bir yatak odası ve salon yer almaktadır. Yine 6. katta jimnastik odası ve ütü odası gibi özelleştirilmiş alanların bulunması dikkat çekmektedir (Şekil 5.50, 5.51, 5.52, 5.53 ve 5.54).

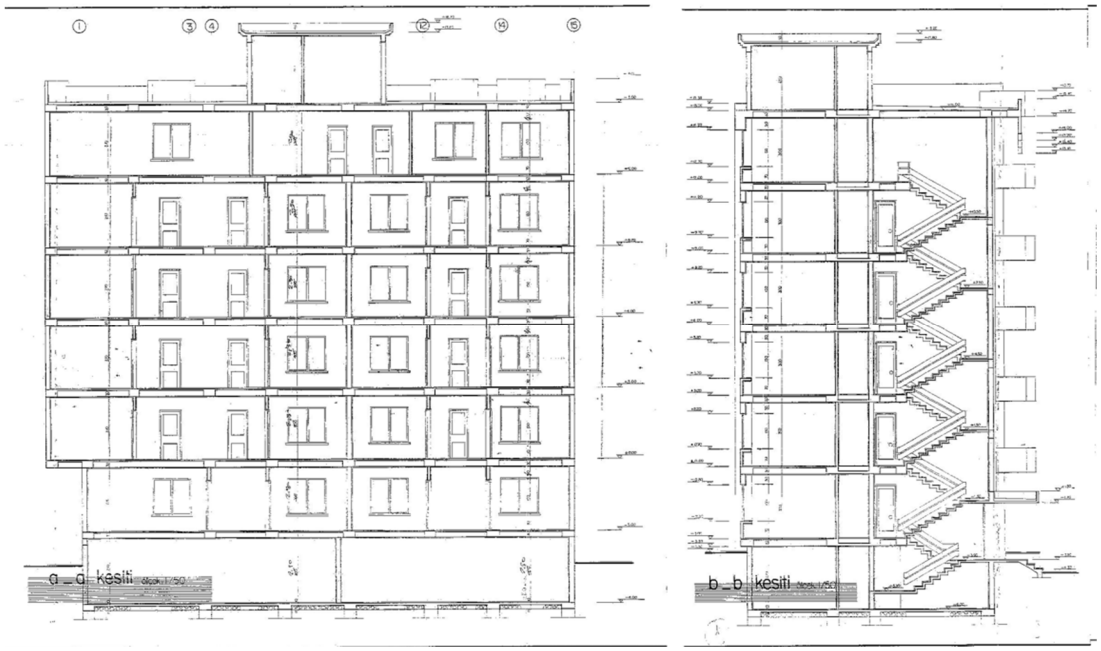
Şekil 5.50. Kent Apartmanı Beşinci Kat Planı (Ç.B. Arşivi)

Şekil 5.51. Kent Apartmanı Altıncı Kat Planı (Ç.B. Arşivi)

Şekil 5.52. Kent Apartmanı Celal Atik Sokak Giriş Cephesi (Ç.B. Arşivi)

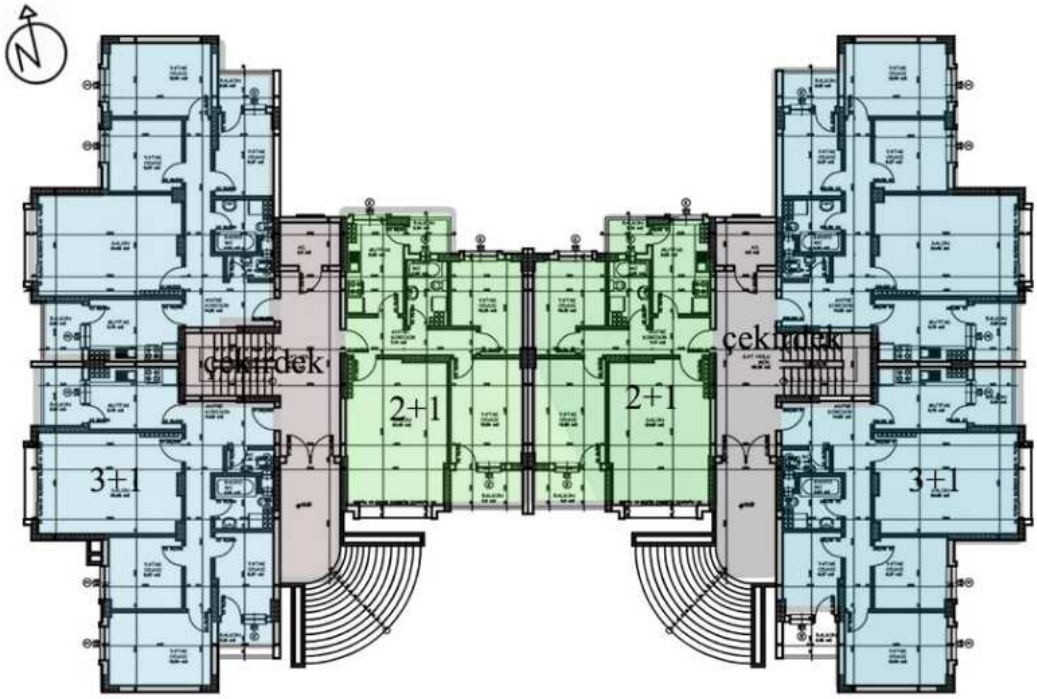
Şekil 5.53. Kent Apartmanı Kesitler (Ç.B. Arşivi)

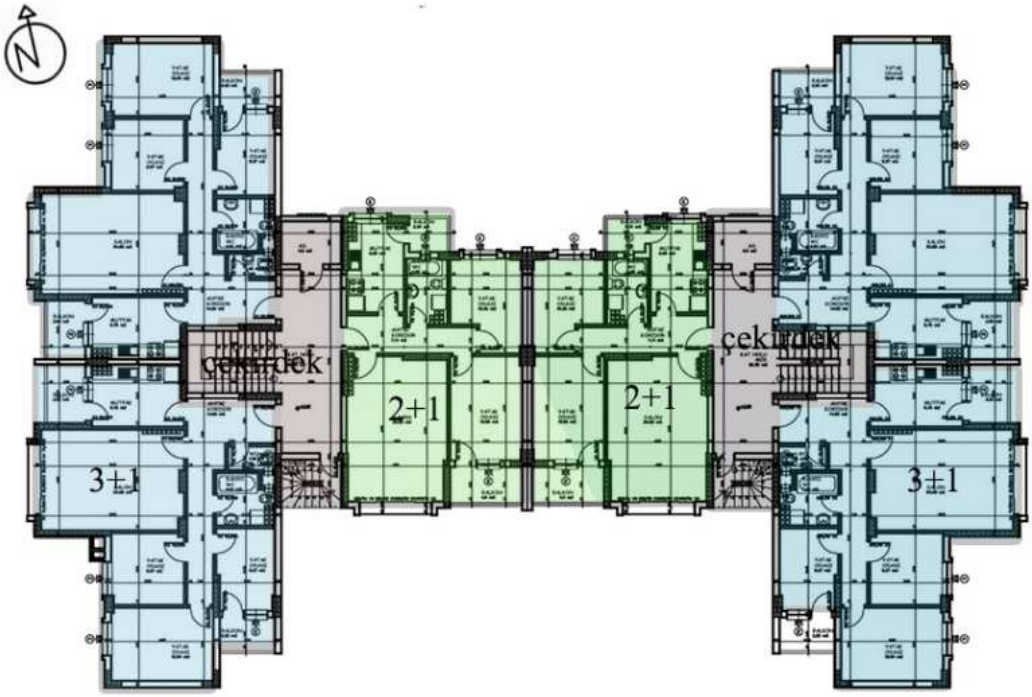
Şekil 5.54. Kent Apartmanı Görünüş

5.3.7. Özgürkent Sitesi

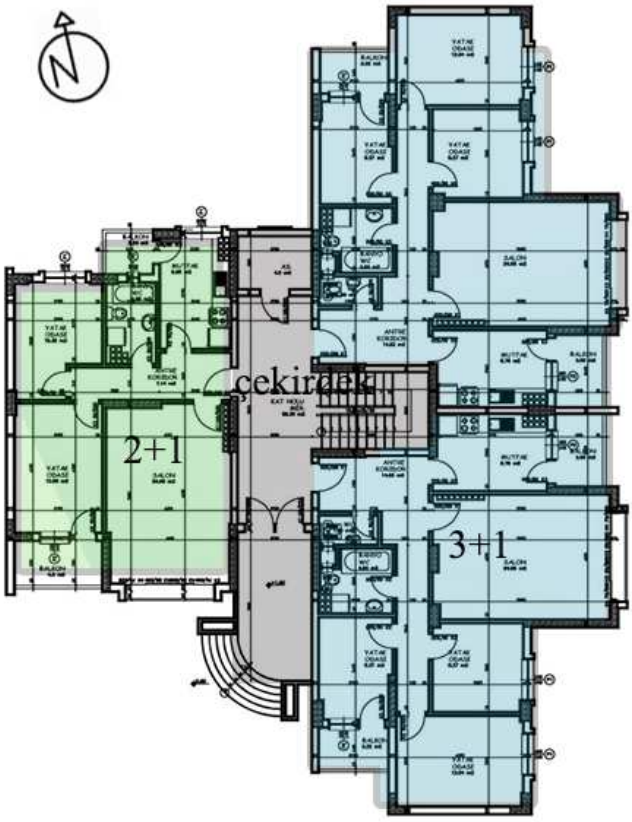
Özgürkent Sitesi, Çanakkale Belediyesi tarafından yapılan bir diğer toplu konut projesidir. Yapımına 2005 yılında başlanmıştır. Esenler Mahallesinde yer alan Zübeyde Hanım Sokak üzerinde 1092 Ada 2 Parsel üzerine inşa edilmiştir. Site kendi içerisinde ayrık düzende olup bloklar kendi arasında bitişik nizam olarak inşa edilmiştir. Bu durumda 7 ayrı girişi olan 4 ayrı yapı kütlesi ortaya çıkmıştır. A1 ve A2 blok planları B1 ve B2 ile C1 ve C2 blok ile benzer kurguya sahiptir. Her bir blokta bir adet iki oda bir salon plan kurgusu ve iki adet üç oda bir salon plan kurgusu yer almaktadır. Yapılar zemin kat ve üzerinde yedi normal kat olmak üzere toplamda sekiz katlı olarak inşa edilmiştir. Yapıların plan kurgularında girişe yakın alanda salon ve mutfak konumlandırıldığı ve küçük bir holle yatak odalarına bağlanıldığı görülmektedir (Şekil 5.55, 5.56, 5.57, 5.58, 5.59 ve 5.60).

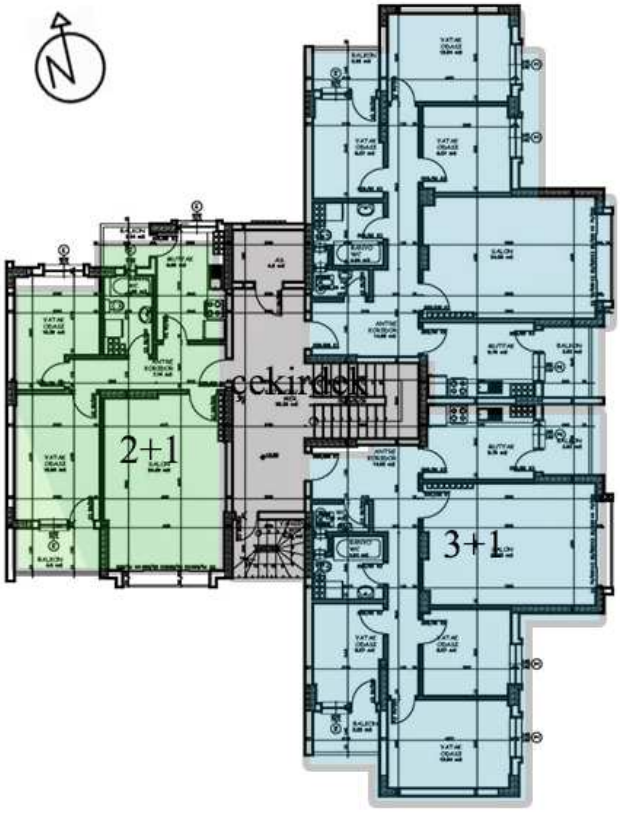
Şekil 5.55. Özgürkent Sitesi A1-A2 Tipi Giriş Kat Planı (Ç.B. Arşivi)

Şekil 5.56. Özgürkent Sitesi A1-A2 Tipi Normal Kat Planı (Ç.B. Arşivi)

Şekil 5.57. Özgürkent Sitesi D1-D2 Tipi Giriş Kat Planı (Ç.B. Arşivi)

Şekil 5.58. Özgürkent Sitesi D1-D2 Tipi Normal Kat Planı (Ç.B. Arşivi)

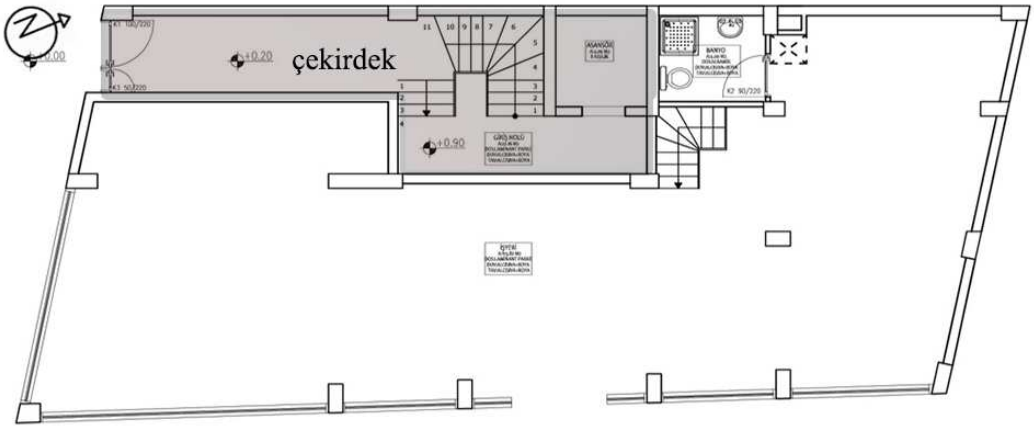
Şekil 5.59. Özgürkent Sitesi Görünüş

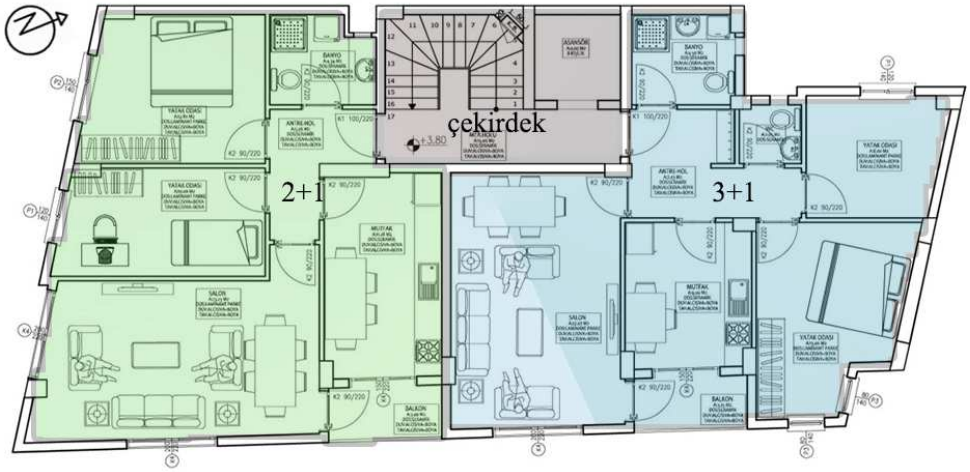
Şekil 5.60. Özgürkent Sitesi Görünüş

5.3.8. Şenol Kankaya Apartmanı

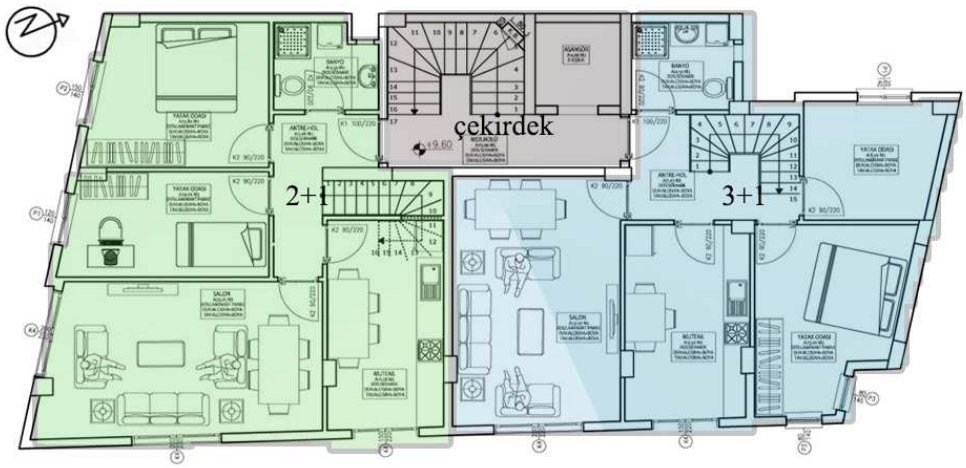
Şenol Kankaya Apartmanı, 2016 tarihinde inşa edilmiştir. Barbaros Mahallesinde yer alan Plaj Caddesi üzerinde 370 Ada ve 53 Parsel üzerinde konumlanan yapı bitişik nizam prensibi ile inşa edilmiştir. Komşu parselin henüz boş olması sebebiyle bu cephesi sağır kalmıştır. Yapı giriş kat, üç normal kat ve teras kat olmak üzere toplamda beş katlıdır. Yapının ana cadde üzerinde yer alması sebebiyle giriş katının ticari fonksiyonla kullanılmasına karar verilmiştir. Normal kat planlarında ise bir adet iki oda bir salon ve bir adet üç oda bir salon plan kurgusuna rastlanılmaktadır. Yapının kuzey tarafında kalan bağımsız bölümünde gece koridorunun daraldığı ve antreye dahil olduğu görülürken güney cephesinde kalan bağımsız bölümde gece koridorunun hiç kullanılmadığı görülmektedir. Yapı dönemin imar kanunlarına uygun bir biçimde inşa edilmiştir (Şekil 5.61, 5.62, 5.63, 5.64, 5.65 ve 5.66).

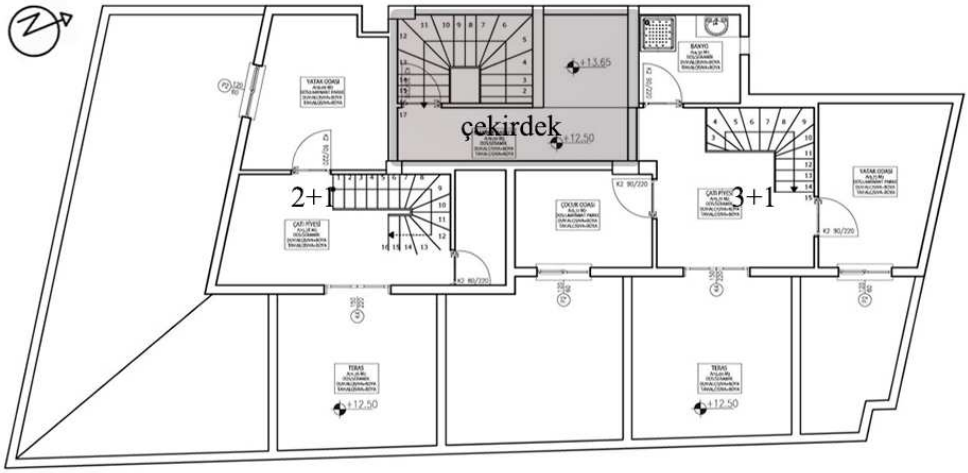
Şekil 5.61. Şenol Kankaya Apartmanı Giriş Kat Planı (Kocabaldır, 2016)

Şekil 5.62. Şenol Kankaya Apartmanı Normal Kat Planı (Kocabaldır, 2016)

Şekil 5.63. Şenol Kankaya Apartmanı Üçüncü Kat Planı (Kocabaldır, 2016)

Şekil 5.64. Şenol Kankaya Apartmanı Teras Kat Planı (Kocabaldır, 2016)

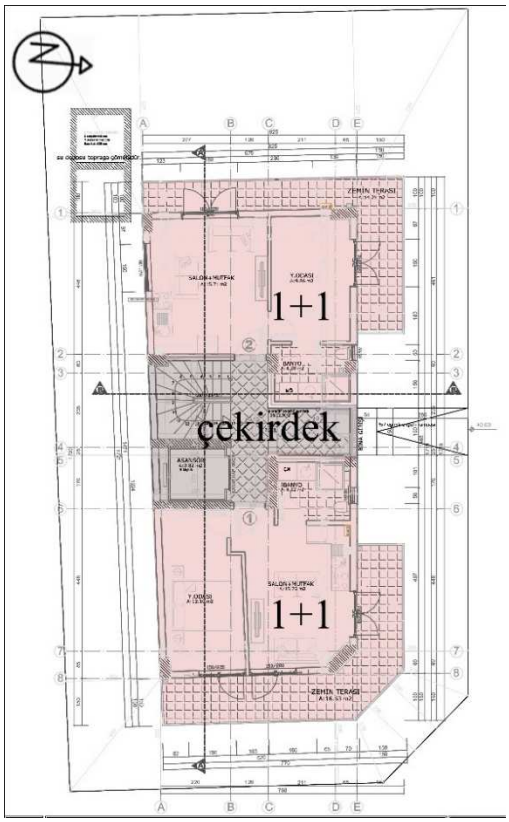
Şekil 5.65. Şenol Kankaya Apartmanı Görünüş

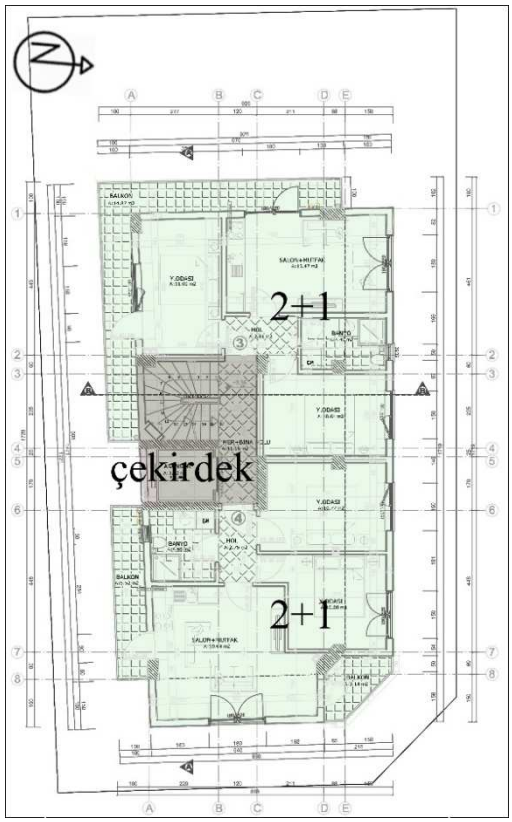
Şekil 5.66. Şenol Kankaya Apartmanı Görünüş

5.3.9. Ihlamur Apartmanı

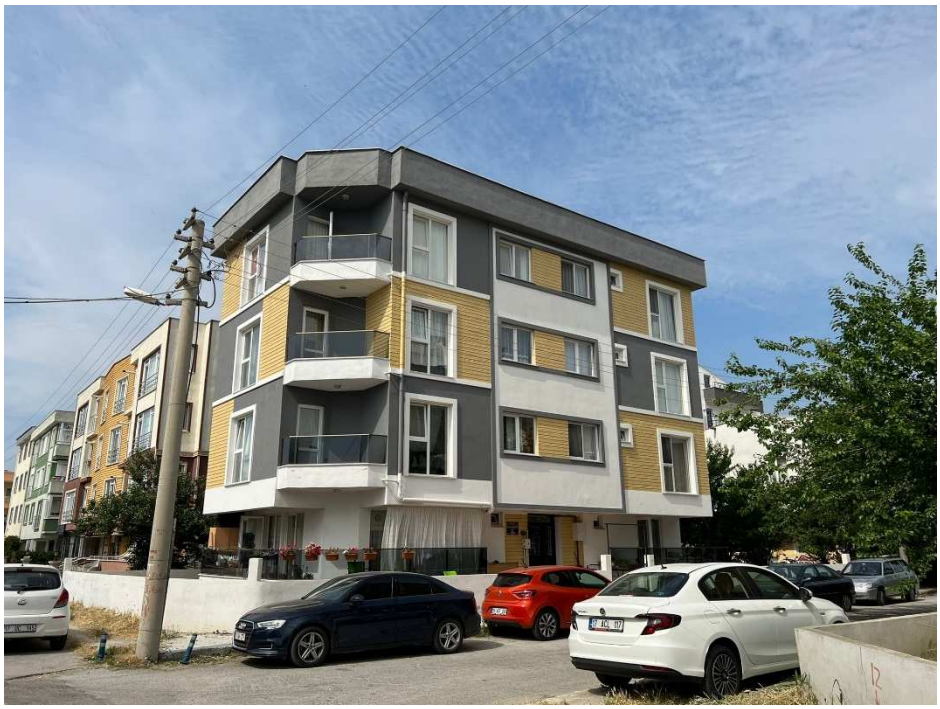
Ihlamur Apartmanı, 2018 yılında Barbaros Mahallesinde Marko Bağları olarak bilinen mevkiide, havalimanına yakın konumda inşa edilmiştir. Çanakkale kentinde özellikle Barbaros Mahallesindeki yerleşimi etkileyen mania planına uyum göstererek zemin kat ve üzerinde üç normal kat olarak toplamda dört kat tasarlanmıştır. Yapı, Barbaros Mahallesi 1365 Ada 128 Parselde Alaçam Sokak ile Ihlamur Sokak'ın kesiştiği noktadaki köşe parsele inşa edilmiştir. Dikdörtgen formdaki bu parsele yine dikdörtgen formda inşa edilen yapının geniş ve yol tarafında kalan cephesi kuzey cephesi olduğundan girişin buradan sağlandığı görülmektedir. İmar kanunlarında engelli dostu yaklaşımların benimsenmesi neticesinde yapının girişinde engelli rampasına yer verilmesi önemlidir. Binanın ana girişinin sağında ve de solunda iki ayrı bağımsız bölüme yer verilirken bir oda ve bir mutfaktan oluşan bağımsız bölümler olarak kurgulandıkları görülmektedir. Yapının normal katlarında ise her katta zemin kata benzer olarak iki bağımsız bölüm yer aldığı fakat normal katlarda iki oda ve bir salon kurgusundan oluşan bağımsız bölümler tespit edilmiştir. Mutfak alanının salonun içine entegre edilmesi dikkat çekicidir. Mimar Gülçin Tekinalp, bağımsız bölümlerin balkonlarını güney cephede tasarlayarak kullanıcı deneyimini iyileştirmeyi amaçlamıştır (Şekil 5.67, 5.68 ve 5.69).

Şekil 5.67. Ihlamur Apartmanı Giriş Kat Planı (Tekinalp, 2018)

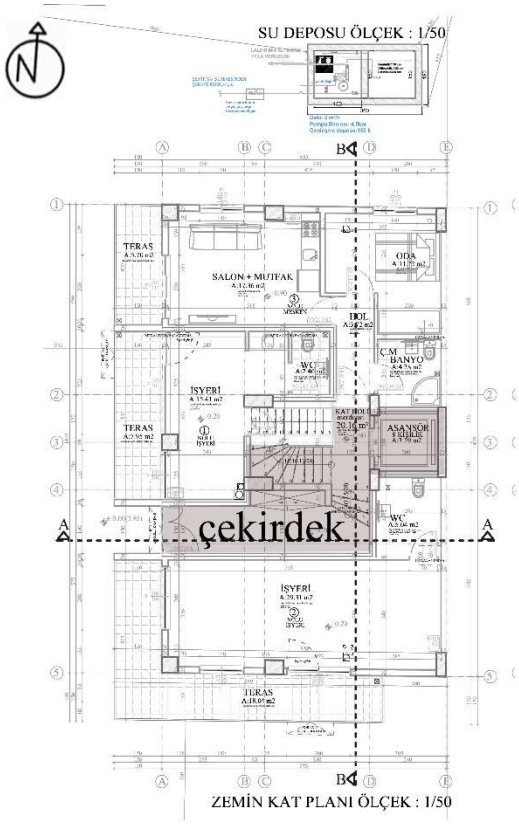
Şekil 5.68. Ihlamur Apartmanı Normal Kat Planı (Tekinalp, 2018)

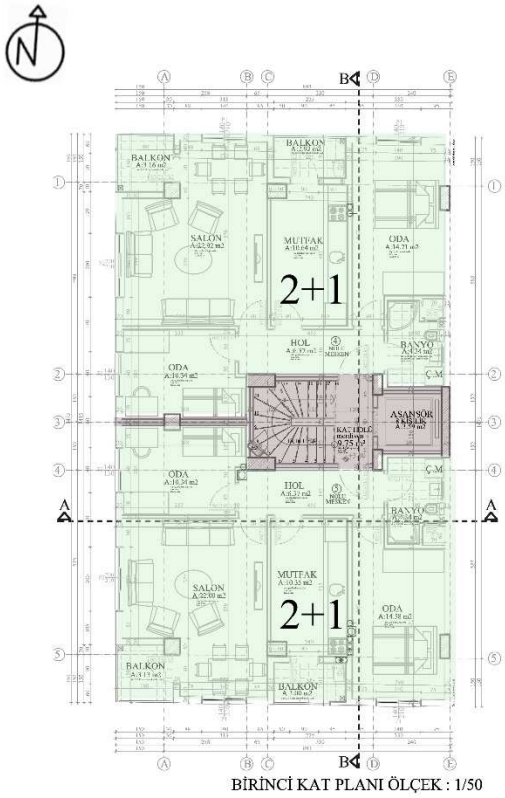
Şekil 5.69. Ihlamur Apartmanı Görünüş

5.3.10. Muğdat Keskin Apartmanı

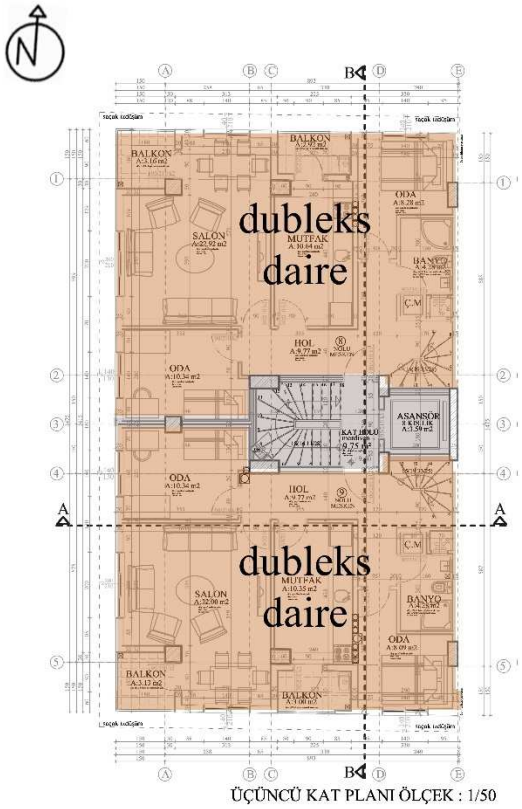
Muğdat Keskin Apartmanı, 2021 yılında Barbaros Mahallesi 1262 Ada 9 Parsel üzerine inşa edilmiştir. Yapı, 100. Yıl Caddesi ile Ebru Sokak'ın kesiştiği köşe parsel üzerinde yer almaktadır. Yapının zemin kotunda iki ayrı işyeri ve de bir oda ile bir salondan oluşan bağımsız bölüm yer almaktadır. Barbaros Mahallesinde yer alan özel hastane ve otellere yakın inşa edilen yapı geçerli mania planı gereğince zemin kat ve üzerinde üç kat olarak tasarlanmıştır. Yapının normal katlarında doğu-batı aksından simetrik ikişer adet bağımsız bölüm yer almaktadır. Bağımsız bölümler içerisinde mutfak alanının salon içerisine dahil edildiği görülmektedir. Bağımsız bölümler içerisinde sadece bir adet WC alanı bırakılması ve odaların hol etrafına dağıtılmasıyla gece koridorunun plan düzleminde izine rastlanılmamıştır. Yapı içerisinde imar durumuna uygun olarak bırakılan balkonların ise iki ayrı balkon olarak tasarlandığı görülmektedir. Engelli dostu tasarıma uygun olarak yapının zemin kotunda işyerlerine ve binaya giriş için portatif engelli rampalarına yer verildiği görülmektedir. İmar kanununa göre sığınak inşası zorunlu olmayan yapıda inşa edilen bodrum kata, işyeri deposu vasfı tanımlanmıştır. Yapının üçüncü katında ise çatı katına çıkan merdivenler tasarlanarak çatı katında teras düzenlemesi yapılmıştır (Şekil 5.70, 5.71, 5.72, 5.73 ve 5.74).

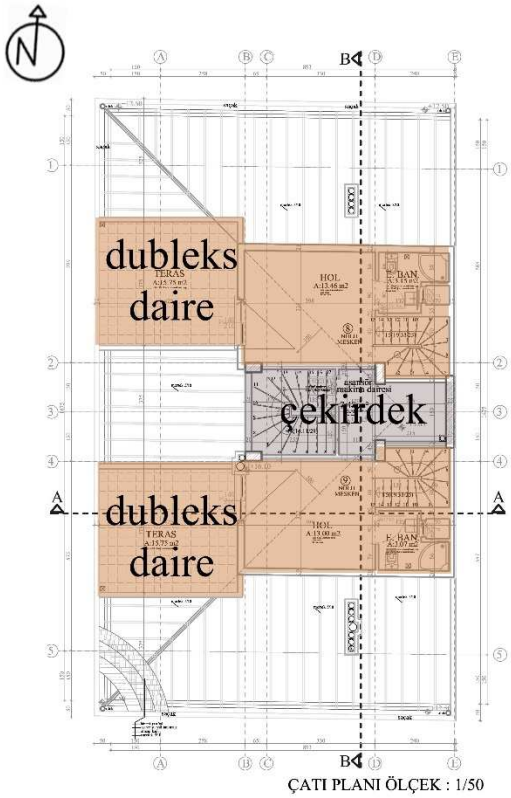
Şekil 5.70. Muğdat Keskin Apartmanı Giriş Kat Planı (Aytaç, 2021)

Şekil 5.71. Muğdat Keskin Apartmanı Normal Kat Planı (Aytaç, 2021)

Şekil 5.72. Muğdat Keskin Apartmanı Üçüncü Kat Planı (Aytaç, 2021)

Şekil 5.73. Muğdat Keskin Apartmanı Çatı Katı Planı (Aytaç, 2021)

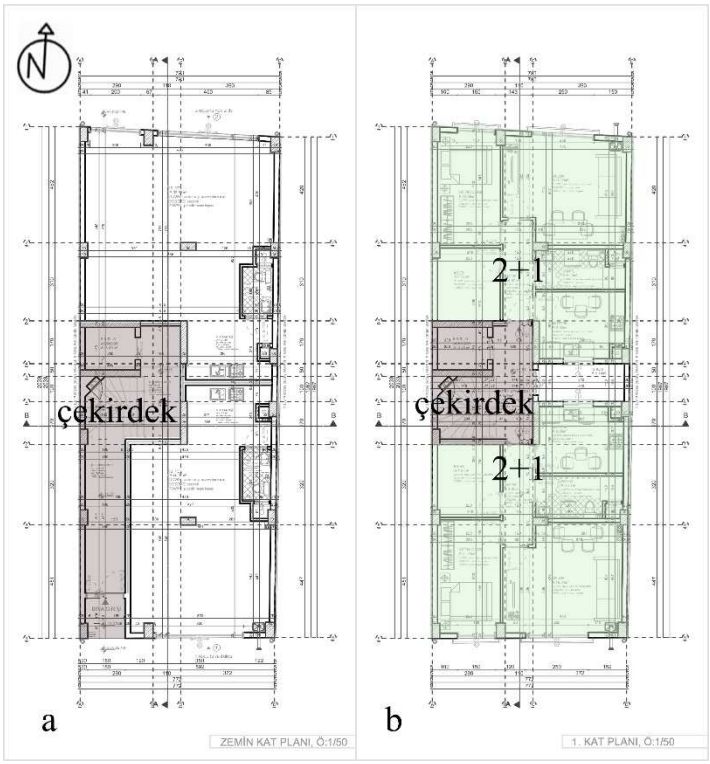

Şekil 5.74. Muğdat Keskin Apartmanı Görünüş

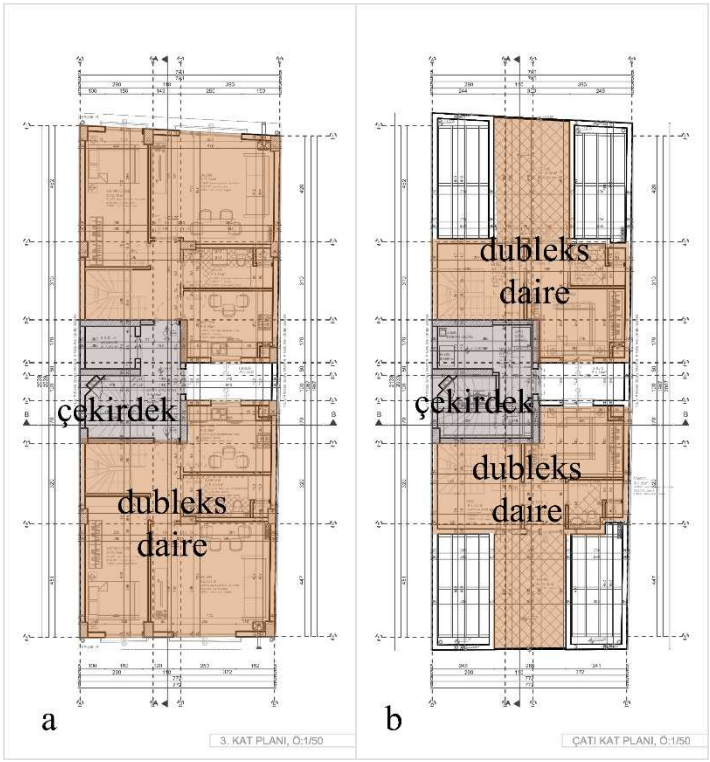
5.3.11. Abdulbari Seçkin Apartmanı

Abdülbari Seçkin Apartmanı, Barbaros Mahallesi 604 Ada 12 Parsel üzerine inşa edilmiş olan Turhan Karakaya Apartmanının kentsel dönüşüm kapsamında yenilenmesiyle inşa edilecektir. Yapının inşaatı henüz başlamamış olmakla birlikte yapının projelendirilmesi mimar Merve Girgin Albayrak tarafından tamamlanmıştır. Turhan Karakaya apartmanının giriş katında parselin tamamını kaplamadığı ve bir arka bahçe alanı bırakıldığı görülmektedir. Turhan Karakaya Apartmanının incelenmesi esnasında da belirtildiği üzere bu alanın bahçecilik faaliyetleri amacıyla bırakıldığı düşünülmektedir. 1994 yılında inşa edilen Turhan Karakaya apartmanında zemin katta ticari fonksiyon yerine konut alanı bırakıldığı görülürken aradan geçen sürede, parselin paralel olduğu kentin arterlerinden Atatürk Caddesinin gelişmesi ve çevresindeki konut alanlarının artması, bu bölgede ticari faaliyetlerin gelişmesi neticesinde Abdülbari Seçkin apartmanında imar kurallarına uygun olarak yapı paralel iki sokağa bitişik tasarlanıp her iki sokaktan da erişilen iki ayrı işyeri tasarlanmıştır. Turhan Karakaya apartmanında her katta bir bağımsız bölüm yer aldığından mekan organizasyonunda ışık almayan oda söz konusu değildir. Doğu ve batı yönlerinde bitişik nizam inşa edilecek yapıda her katta iki ayrı bağımsız bölüm tasarlandığından karanlık odalar ortaya çıkmış bu durum çekirdek aksında yaratılan ışıklık ile aşılmaya çalışılmıştır. Öte yandan Covid-19 süreci ile

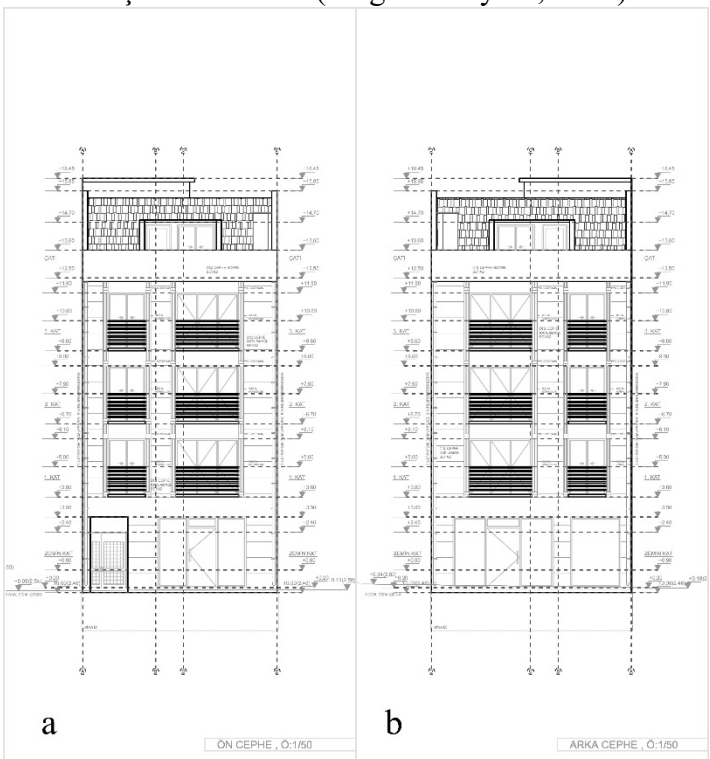
kullanıcıların artan balkon alanı ihtiyaçlarına Abdülbari Seçkin apartmanında cevap verilememiştir. Bu durum kullanıcı isteklerinin ticari rant gölgesinde kalabileceğinin en temel kanıtıdır. Yapının normal katlarında yer alan her iki bağımsız bölüm bir oda bir kiler ve bir salon mekan organizasyonundan oluşmaktadır. Bahsi geçen kiler alanları sadece yapay aydınlatma ile ışık alabilecektir. Mutfaklar ise ışıklık ile kısıtlı oranda ışık alabilecekken yapı içerisinde pek çok çağdaşında olduğu üzere mutfak ve salon alanlarının birleştirilmemesi dikkat çekicidir. Yapının üçüncü katında, birinci ve ikinci normal katta bırakılan kiler alanlarına merdivenler tasarlanarak çatı katına erişim sağlanmış ve dubleks daire olması sağlanmıştır. Çatı katında merdiven holünden ayrı bir kapı ile erişilen ebeveyn odası içerisinde bırakılan ıslak hacim alanı ile mahremiyet sağlanmaya çalışılmıştır. Yapıda yer alan bağımsız bölümlerde gece koridorunun izine rastlanılmamış olup, imar kuralları uyarınca gerekli engelli dostu önlemlerin alındığı görülmektedir. Yapı henüz inşa edilmediğinden onaylı mimari projesi üzerinden değerlendirilmiştir (Şekil 5.75, 5.76 ve 5.77).

Şekil 5.75. Abdülbari Seçkin Apartmanı Zemin ve Normal Kat Planı
a. Zemin Kat Planı (Girgin Albayrak, 2022)
b. Normal Kat Planı (Girgin Albayrak, 2022)

Şekil 5.76. Abdülbari Seçkin Apartmanı Üçüncü Kat ve Çatı Katı Planı
a.Üçüncü Kat Planı (Girgin Albayrak, 2022)
b. Çatı Katı Planı (Girgin Albayrak, 2022)

Şekil 5.77. Abdülbari Seçkin Apartmanı Görünüşler
a.Kuzey Cephe (Girgin Albayrak, 2022)
b. Güney Cephe (Girgin Albayrak, 2022)

BÖLÜM 6

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Barınma ihtiyacı, geçmişten günümüze insanoğlunun en temel gereksinimi olmuştur. Tarih öncesi çağlarda doğanın sunduğu kısıtlı imkanlarla çerçevelenen barınma alanları zaman içerisinde insanoğlunun geçirdiği değişim ve gelişime ayak uydurmuştur. Avcılık ve toplayıcılık döneminde insanoğlunun doğadan topladığı malzemelerle oluşturduğu veya mağara gibi doğrudan doğanın sunduğu alanlarda karşılanan barınma ihtiyacı, Neolitik çağda insanoğlunun tarıma dayalı yaşam modeline geçmesiyle kalıcı yaşamın benimsendiği Çatalhöyük gibi yerleşim sahalarında karşılanmıştır. Yerleşik yaşama geçilmesiyle birlikte toplumun en küçük birimi olan ailenin barınma ihtiyacını karşıladığı alan, konut olarak ifade edilmiştir. İnsanoğlunun geçirdiği değişim ve gelişim doğrudan konut mimarisini etkilemiş ve sonucunda konut, birden fazla fonksiyona cevap veren mekanlar bütününe dönüşmüştür. Erken Roma İmparatorluğunun Ostia gibi yoğun kentlerinde zaman içerisinde ortaya çıkan konut sorunu ise, konutların yan yana ve üst üste konularak bir blok elde edilmesiyle aşılmaya çalışılmıştır. Tarıma dayalı ekonomiden sanayiye dayalı ekonomi modeline geçilmesiyle birlikte, kırsaldan kente doğru göç başlamış ve kentlerde konut sorunu ortaya çıkmıştır. Sanayi devriminin başladığı Avrupa kentlerinde ortaya çıkan bu konut sorununu aşmak üzere çok katlı konutların inşa edildiği görülmektedir. Erken Roma İmparatorluğunda örneklerini gördüğümüz insulalar, zaman içerisinde insanoğlunun malzeme işleme yeteneği ve malzeme bilgisinin artmasıyla değişmiş ve işçi konutlarına dönüşmüştür. 17. Yüzyılda

örnekleri verilmeye başlanan ve özellikle 18. Yüzyıl itibariyle Avrupa'dan başlamak üzere yaygınlaşan çok katlı konutlar genellikle alt ve orta sınıfın kullanımına sunulmuştur. Rönesans Devrimine dek sivil mimariden ziyade dini ve sosyal mimari alanında katlı yapılar inşa eden Avrupalılar, burada elde ettikleri deneyimleri Sanayi Devrimi sonrasında betonarme yapım sistemi gibi yeniliklerle birleştirerek çok katlı konutları geliştirmeye başlamışlardır.

Tarih sahnesinde cesur ve savaşçı bir toplum olarak var olan Türkler, barınma ihtiyaçlarını öncelikle çadırlarda karşılamışlardır. Bu durumun en temel sebebi, çadırların inşasının kolaylığı ve göç edilen yeni alanlarda tekrar kullanılabilir olmasıdır. Anadolu'nun fethi ile birlikte Anadolu topraklarını yurt edinen Türkler, burada kalıcı yaşama geçmişlerdir. Önceleri tarım ve hayvancılıkla uğraşmışlar ve bu esnada da yerleştikleri coğrafyanın sunduğu imkanlar neticesinde bugün geleneksel konut olarak ifade ettiğimiz yaşam alanlarını inşa etmişlerdir. Günümüz Türkiye coğrafyasında, farklı bölgelerde farklı geleneksel konutların inşa edilmiş olması bu durumla ilintilidir. Konutun şekillenmesinde etkili olan bir diğer unsur ise kullanıcının sahip olduğu kültürdür. Farklı coğrafyalara yayılmış olsa da Türk kültürünün ortak olması neticesinde inşa edilen geleneksel konutların mekan organizasyonunun çadırların mekan organizasyonu ile benzerliği bu durumu desteklemektedir.

Avrupa'da Sanayi Devrimi yaşanırken Türklerde hükümran devlet Osmanlı İmparatorluğudur. Osmanlı İmparatorluğu hüküm sürdüğü yüzyıllar boyunca farklı coğrafyalarda egemenlik kurmuş fakat buradaki toplumlara hoşgörü ile yaklaşarak kendi öz değerlerini korumalarına yardımcı olmuştur. Bu durum Osmanlı İmparatorluğunda sivil mimarinin çeşitlenmesini sağlamıştır. Osmanlı İmparatorluğunun fethettiği farklı coğrafyalara götürdüğü mimarisi ise dini mimari odaklıdır. Farklı coğrafyalarda inşa edilen selatin camileri özellikle gabari anlamında Avrupa mimarisi ile yarışır durumdadır. Burada öğrenilmiş olan yüksek gabariye sahip yapı inşa etme becerisi ise sivil mimariye yansımamıştır. Bu hususta 1724 yılında Müslüman ve gayrimüslim halka yönelik getirilen inşaat yükseklik sınırı önem teşkil etmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu gibi kozmopolit yapıya sahip devletlerde halkın farklı coğrafyalarda bir arada yaşadığı görülmektedir. İstanbul ise başkent sıfatıyla pek çok

farklı milletten vatandaşa ev sahipliği yapmaktadır. Avrupa'da başlayan Sanayi Devriminin Osmanlı İmparatorluğunda sanayi girişimlerini teşvik anlamında etkisi kısıtlı olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu, çöküş döneminde olduğu üzere yeniliklere ayak uyduramamış Avrupa'da makineler tarafından kolay ve ucuza imal edilen ürünlerin satıldığı bir açık pazar konumuna gelmiştir. Bu esnada başkente göç eden pek çok gayrimüslim burada ticari faaliyetler yürütmüştür. Tanzimat Fermanı ile bahsi geçen gayrimüslim nüfusa yönelik uygulanan inşaat yasakları sona ermiştir. Böylelikle İstanbul'da özellikle Galata ve çevresinde boy göstermeye başlayan çok katlı konutlar zaman içerisinde İstanbul'un kalanına ve oradan da başta etkileşimin yoğun olduğu liman kentleri olmak üzere Anadolu'ya yayılmıştır. Comando ve Barnathan gibi variyetli gayrimüslim ailelerin kira geliri elde etmek amacıyla inşa ettikleri ilk çok katlı konutlar ülkemiz sınırları içerisinde inşa edilen ilk katlı konutlar olmaları sebebiyle önem teşkil etmektedir. Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerine doğru İstanbul'da baş gösteren yangınlar ise kentteki konut stokunu bir anda eritmiş ve yönetim çözüm önerisi olarak Mimar Kemaleddin'e Harikzedegan Apartmanını inşa ettirmiştir. Yine de Avrupa'da alt ve orta sınıfın tercih ettiği çok katlı konutlar, Osmanlı İmparatorluğunda üst sınıfa hizmet etmekle sınırlı kalmıştır.

I.Dünya Savaşından en çok etkilenen ülkelerden biri şüphesiz Osmanlı İmparatorluğudur. Osmanlı İmparatorluğu, savaş sonrasında yıkılmış toprakları işgal edilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde başlatılan kurtuluş mücadelesi ise 20. Yüzyılın ilk çeyreği boyunca sürmüş ve sonucunda Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur. Harap haldeki pek çok kent, savaşın uğrattığı ağır ekonomik çöküş, II. Dünya Savaşı tehdidinin baş göstermesi sonucunda 20. Yüzyılın ikinci çeyreği bir yeniden inşa süreci olmakla kısıtlı kalmıştır. Mimari alanda yeni üsluplar benimsenmiş fakat inşa edilen yapılar genellikle kamu ve askeri yapılar çerçevesinde sınırlı kalmıştır. Bu dönemde benimsenen tarıma dayalı sanayi ile kalkınma modeli kapsamında inşa edilen fabrikaların işçi konutları, çok katlı konut mimarisinin uygulanmaya devam ettiğini göstermekle birlikte ülke çapında sınırlı kalmıştır. 1950'li yıllar ise II. Dünya Savaşı tehdidinin sona erdiği, ülkenin yeniden inşasının büyük oranda tamamlandığı ve modernleşme girişimlerinin büyük oranda hızlandığı yıllar olarak dikkat çekicidir. Bu döneme kadar inşa edilen konutlar genellikle kamu eliyle inşa edilirken 1965 yılında Kat Mülkiyeti Kanunun kabul edilmesiyle birlikte sivil yapılaşmanın önü açılmıştır. Bu dönemde özel

sermayenin güç kazanmasıyla birlikte sanayi yatırımları artmış ve kırsaldan kente doğru yaşanan göç hız kazanmıştır. Avrupa'da yaklaşık 200 yıl önce ortaya çıkan konut sorunu, Anadolu'nun dört bir yanında hissedilmeye başlamıştır. Bu duruma çözüm olarak mimarinin dikey olarak gelişmesi uygun görülmüş ve pek çok kentte imar kanunları buna uygun olarak düzenlenmeye başlamıştır. Kamu eliyle inşa edilen toplu konutların yanı sıra, özel sektörün desteklenmesiyle kooperatifler kurularak konut üretimi başlamıştır. Öte yandan 20. Yüzyılın son çeyreğinde özel sektöre verilen kredi imtiyazlarıyla konut üretimi tekelleştirilmiş ve yap-sat konutlar inşa edilmeye başlamıştır. Toplumun zaman içerisinde modernleşmesi, aile kavramının ve kültürel pek çok alışkanlığın değişmesi doğrudan konut mimarisini etkilemiştir. 21. Yüzyıl itibariyle çok katlı konutlar; loft tipi yaşam birimlerine ve kapalı site birimlerine dönüşmüştür. Bahsi geçen çok katlı konut sunum biçimleri ise farklı coğrafyalarda farklı şekillerde yorumlanmıştır.

1462 yılında Çimenlik Kalesi'nin inşası ile Marmara Bölgesinin güney ucunda kurulan Çanakkale kenti ise kurulduğu günden 20. Yüzyılın ikinci yarısına dek savaş ve garnizon kenti sıfatlarını taşımıştır. Stratejik açıdan Ege ve Marmara Denizi'nin kesişim noktasında bulunan bu kent, İstanbul Boğazının giriş kapısı niteliğindedir. Bu anlamda pek çok ticari faaliyetin yapıldığı kentte, Osmanlı İmparatorluğunda da görüldüğü üzere kozmopolit yapı yoğun olarak hissedilmektedir. Bu durum kentteki sivil mimarinin çeşitlenmesini sağlamıştır. Kentin aynı zamanda bir liman kenti vasfını da taşıması, kentte yaşayan gayrimüslim nüfusun sahil şeridine yakın konumda konak ve yalılar inşa etmesine sebep olmuştur. I. Dünya Savaşının en önemli cephelerinden olan Çanakkale Cephesine ev sahipliği yapan kent, savaş esnasında büyük tahribata uğramıştır. 20. Yüzyılın ikinci çeyreğinde baş gösteren II. Dünya Savaşı tehdidi ise kentteki askeri yerleşimi güçlendirirken sivil mimarinin gelişmesine engel olmuştur. 20. Yüzyılın ikinci yarısı itibariyle savaş tehdidinin sona ermesi sonucunda kentte var olan askeri nüfus azalmıştır. Böylelikle kentin ve konut mimarisinin gelişmesinin önü açılmıştır.

Çanakkale kentinin geleneksel konut sunum biçimlerinden olan yalılar, genellikle arka bahçeli geniş iç sofalı genellikle iki katlı olarak inşa edilen yapılardır. 1949 yılında kentin ilk nazım imar planı hazırlanmış ve kentin planlı olarak gelişmesi amaçlanmıştır. 1950'li yıllarda kente sivil mimarinin önünün açılmasıyla birlikte yeni çok katlı konutlar inşa edilmeye başlamıştır. Kentin görece kısıtlı olmasına rağmen aldığı sanayi yatırımları,

ailecek üretimin yerini bireysel üretime bırakmasına sebep olmuştur. Böylelikle kırsaldan kente doğru yaşanan göç dalgası kent içerisinde konut sorununu ortaya çıkarmıştır. Dünyanın pek çok farklı yerinde olduğu üzere ortaya çıkan konut sorununa çözüm olarak çok katlı konut sunum biçimi kentte ilk örneklerini vermeye başlamıştır. Çanakkale kenti adına apartmanlaşmaya geçiş dönemi olarak varsayabileceğimiz 1950-1965 yılları arasındaki dönemdeki gelişmeler ise şu şekilde özetlenilebilir :

- I. Dünya Savaşı sonrasında kent içerisindeki yerleşim büyük ölçüde tahribata uğradığında kent içerisinde ayakta kalabilmeyi başarmış geleneksel konut sayısı oldukça azdır. Bu durum çok katlı konutların mimari mekan organizasyonunda referans elde etmesini zorlaştırmıştır. Dönemin kırsal yerleşmeleri incelendiğinde konutların Marmara bölgesinde yer alan diğer illerdeki geleneksel Türk evi ile benzerliği dikkat çekmektedir. Bahsi geçen yapıların alt katları genellikle ahır olarak kullanılırken üst kat yaşam birimlerine bölünmüştür. Yapım sistemi genellikle kagirdir. Kentin kozmopolit nüfusu sebebiyle sahip olduğu bir diğer miras ise yalı mimarisidir. Bahsi geçen yalılar kentin sahil şeridine iki kat olarak inşa edilmiş ve gayrimüslim halk tarafından kullanılmıştır.
- 1950'li yıllarda ailelerin büyük aile olarak bir arada yaşadığı görülmektedir. Bu durum geleneksel dokuda sofaya açılan odalar planlamasıyla görülürken ailelerin bölünmesi daha düzenli mekan örgüsüne sahip konutların inşasına sebep olmuştur. Geleneksel dokuda yapının dışarısında yer alan WC, bu dönem itibariyle konut içerisinde yer edinmeye başlamıştır. Yine sofa kavramının plan düzleminde merkezden kenarlara doğru kayarak salon kavramına dönüştüğü görülmektedir. Genellikle salondan erişilen veya salon ile yan yana tasarlanan oturma odası, plana dahil olmuştur. Ailelerin bölünmesi fakat aile bağlarının dinamik tutulması özellikle kırsaldan kente göç etmiş kullanıcıların konutlarında zaman zaman barınma ihtiyacını da karşılayan misafirler ağırlamasına sebep olmuştur. Bu durum mekan organizasyonunda banyo ile yatak odalarının bir koridor etrafında toplanmasına sebep olmuştur. Böylelikle gece koridoru kavramının ilk örnekleri konut içerisinde yer almıştır.
- 1965 yılında yürürlüğe giren Kat Mülkiyeti Yasasına dek, inşa edilen yapıların resmi olarak tek kişiye ait olması zorunluluğu bu dönem yapılarının aile apartmanı

olarak kalmasını sağlamıştır. Yine bu dönemde farklı bağımsız bölümlerde barınsalar da aynı çatı altında yaşayan farklı aileler başta yemek ihtiyaçlarını aynı mekanda karşılamışlardır. Bu durum bağımsız bölüm girişinde yer alan antrenin mutfak, tuvalet ve salon arasında sınırlı kalmasına sebep olmuştur.

1965 yılında Kat Mülkiyeti Yasasının yürürlüğe girmesi, konutlaşma sürecini doğrudan etkilemiştir. Bu döneme kadar çok katlı konutların inşası aile apartmanı kapsamında sınırlı kalmıştır. 1965 yılı sonrasında ise çok katlı konut üretimi hızlanmıştır. Bu dönemde kent içerisinde yoğunlaşan sanayi faaliyetler, kırsaldan kente doğru yönelen göç dalgasını hızlanmıştır. 1959 yılında kamusal alanların belirlenmesiyle tekrar kabul edilen 1949 yılı nazım imar planı ile kentin yapılaşmasındaki referans noktaları belirlenmiştir. Kente doğru yaşanan yoğun göç dalgasına önlem olarak 1964 yılında kabul edilen nazım imar planında dört katlı yapılaşmaya izin verilerek apartmanlaşmanın başlaması sağlanmıştır. 1974 yılında Ezine ilçesine bağlı Mahmudiye köyüne inşa edilen Çanakkale Çimento fabrikası ile kentte betonarme yapılaşmanın önü açılmıştır. 1978 yılında revizyon imar planları kabul edilerek kent içerisinde sanayi, ticari ve konut alanlarının düzenlenmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Çanakkale kenti adına apartmanlaşma süreci olarak tanımlayabileceğimiz bu dönem yaşanan gelişim ve değişimler ise şu şekilde özetlenebilir :

- Çanakkale kentinin 20. Yüzyılın hemen başında yaşadığı tahribat, kentin yeniden inşasına sebep olmuştur. 20. Yüzyılın ikinci yarısına dek tamamlanan bu süreç sonrasında kentin geç olmasının avantajı kullanılarak düzenli bir şehirleşme amaçlanmıştır. Bu anlamda kentin farklı mahallelerinde farklı kat sayılarında konutlar inşa edilmesine müsaade edilerek kent siluetinin düzenli bir şekilde oluşturulması amaçlanmıştır.
- Kat Mülkiyeti Yasası ile birlikte farklı ailelerin mülkiyet edinebileceği çok katlı konutlar inşa edilmeye başlamıştır. Bu durum düşey sirkülasyonun bağımsız bölümler oluşturmasına müsaade edecek şekilde yapı içerisinde yer edinmesini sağlamıştır. Böylelikle hakim manzara yönüne sahip olan parsellerde kuzey-güney gibi konumlandırmalar yerine düşey sirkülasyonun manzaraya yönelik olarak şekillendiği görülmektedir.

- Bu dönem yapılarında orta sofanın mekan kurgusundan tamamen ayrılarak yerini antre ve hol bölümlerine bıraktığı görülmektedir. İlk Türk yerleşimlerinden olan çadırdan günümüze dek sahip olunan merkeziyetçi yaklaşım ise bu aşamada korunmaya çalışılıp bahsi geçen dönemde tasarlanan antre ve holler asgari büyüklükte tutulmuştur. Mahremiyeti korumak adına yatak odalarına uzanan hollerin ise uzayarak yatak odalarının ana yaşam alanlarından uzakta tutulduğu görülmektedir. Parsel şekline bağlı olarak gece hollerinin uzatılamadığı durumlarda ise antre ve hol arasında kullanılan bir kapı ile ayrıştırılmaya çalışıldığı görülmektedir.
- Hükümetin ithal ikameci politikadan yavaş yavaş sıyrılarak ithal ürünlerin önünü açması sonrasında yurtdışından ithal edilen elektrikli aletler, bu dönemin mekan kurgusunu etkilemiştir. Batı ile etkileşimin güçlendiği bu dönemde Avrupa konut mimarisinden esinlenerek pek çok detay plan düzlemine dahil edilmiştir. Mutfaktan bir pencere ile salonda yer alan yemek alanına servis yapılması, mutfak ile salon bölümünün ilişkisini güçlendirmiş ve planlamanın buna göre yapılmasına sebep olmuştur. Ayrıca temel mimari yaklaşımda lavabo, buzdolabı ve ocak kısımlarına belirli bir üçgen hareket alanı yaratılmaya çalışıldığı ve teknik detayların bu prensibe uygun olarak şekillendirildiği görülmeye başlanmıştır.
- Tek bir çatı altında birden fazla ailenin yaşadığı çok katlı konutların inşa edilmesi neticesinde bazı parsel alanlarda bir katta birden fazla bağımsız bölüm kurgulanmıştır. Bu durum yapı içerisinde gider sorununu ortaya çıkartmış ve bu dönemde inşa edilen yapılarda gider birliğini sağlamaya yönelik planlamalar yapılmaya çalışılmıştır.

1982 yılı sonrası dönem imar kararlarının kent rantına dönüştüğü dönemdir. Bu dönemde parsele dönük olarak alınan imar kararları üretilen konutları kimliksizleştirmiştir. Bunun yanı sıra ülkenin siyasi durumunda yaşanan kargaşa 1982 yılına dek devam etmiştir. Bu durum özel sektörün özellikle Çanakkale gibi orta ölçekli kentlerdeki faaliyetlerini kısıtlamıştır. 1982 yılı sonrasında Çanakkale kenti özelinde konut sorunu devam etmektedir. 1984 yılında Kuzey İlave İmar Planları yürürlüğe konularak kentin kuzeyde yer alan Esenler Mahallesine doğru konutlaşması ve sanayi alanının İsmet Paşa mahallesi ve çevresinde kalması amaçlanmıştır. Konut üretiminin

yeterli gelmemesi sebebiyle kent içerisinde kamu eliyle toplu konut inşaları başlamıştır. Bunun yanı sıra arsa bedellerinin artmasına bağlı olarak tek başına konut inşa edemeyen kişiler bir araya gelerek konut kooperatifleri kurmuştur. 21. Yüzyıl itibariyle kişilerin kolay krediye erişmesinin sağlanmasıyla konut üretimi tekelleşmiş ve yap-sat politikasıyla inşa edilen konutlar yoğunlaşmıştır. Bu durum ticari rant sebebiyle üretilen konutların kimliksizleşme sürecini hızlandırmıştır. Çanakkale kenti adına çok katlı konut üretiminin toplu konut-kooperatif ve yap-sat yöntemi ile yapıldığı bu dönemde yaşanan gelişim ve değişimler ise şu şekilde özetlenebilir :

- 1982 yılı sonrasında yürürlüğe konulan imar kanunlarında Barbaros Mahallesinde kat adedi kısıtlı tutulmuştur. Bölgede yer alan havalimanı gereği mania kurallarının uygulanması bölgedeki kat sayısını kısıtlarken Esenler ve Cevat Paşa Mahallerinde 4-6, 6-8 ve 8-10 katlı yapılaşmaların önü açılmıştır. Böylelikle sahil şeridine yakın olan Cevat Paşa Mahallesi cazibe merkezi haline gelmiş, Barbaros Mahallesi ise kırsaldan kente göç eden kullanıcıların yap-sat politikasıyla tercih ettiği yerleşim sahası olmuştur. 1996 yılında Fevzi Paşa ve Namık Kemal Mahallelerine yönelik yürürlüğe konulan koruma imar planlarıyla ise bölgedeki konutlaşma kısıtlı tutulmuştur.
- Bu dönem içerisinde kentte yer alan sanayi işletmeleri özelleştirilerek devlet tekelinden özel sektör yönetimine geçmiştir. Bu durum kentte yer alan sanayi yatırımların zaman içerisinde kapatılmasına sebep olmuştur. Bugün Çanakkale kenti özelinde sanayi yatırımları geliştirilememiş ve oldukça kısıtlı kalmıştır. İşçi ve üreten nüfusun kent dışına göç etmesine rağmen yaşlı veya memur nüfusun kente doğru göç etmesi hızlanmıştır. Böylelikle kentin sosyolojik yapısı tümden değişmiştir. Aile içerisindeki nüfusun azalması neticesinde konutların oda sayısının azaldığı görülmektedir. 1990 yılında eğitim öğretime başlayan Çanakkale 18 Mart Üniversitesi ve 2003 yılında açılan Terzioğlu kampüsünün etkisiyle özellikle Barbaros Mahallesinde inşa edilen yapıların genellikle bir oda ve bir salon mekânsal kurgusuyla inşa edildiği görülmektedir.
- Özellikle 20. Yüzyılın sonuna doğru kent içerisindeki konut sorununu aşmak amacıyla kamu eliyle toplu konutların inşa edildiği görülmektedir. Çanakkale Belediyesinin üstlendiği bu misyonla özellikle Esenler Mahallesinde toplu

konutların inşa edildiği görülmektedir. İnşa edilen toplu konutlar, kent içerisindeki sosyal alanlara ulaşımın kolay olması sebebiyle büyük şehirlerdekine oranla daha az sosyal alan içererek inşa edilmiştir. Bu dönemde ortaya çıkan kooperatifler ise Cevat Paşa ve Esenler Mahallelerinde konut inşalarını sürdürmüşlerdir. Dönemin bir konut üretim biçimi olan yap-sat konutlar ise başta Barbaros Mahallesi olmak üzere tüm mahallelerde örnekler vermiştir. Burada dikkati çeken ise kooperatif ve toplu konutların bir adanın tamamında inşa edilmesidir.

- 1982 yılından günümüze üretilen çok katlı konutlarda hakim manzara yönü mekan kurgusunun oluşturulmasında esas belirleyici olmuştur. Bu amaçla yapı düşey sirkülasyonun sağlandığı yapı çekirdeğinin konut blokları içerisinde farklı yönlerde yer aldığı görülmektedir.
- Barbaros Mahallesinde inşa edilen Turhan Karakaya Apartmanı gibi yapılarda, kırsaldan gelen kullanıcının kısıtlı da olsa bahçecilik hareketlerine müsaade etmek amacıyla parsel içerisinde bahçe alanı bırakıldığı görülmektedir.
- Bu dönemin ilk örneklerinde apartmanlaşma döneminden süregelen kültür devamlılık sağlamış ve yatak odalarına dağılan gece koridoru plan düzleminde hissedilir olmaya devam etmiştir. Banyo gece koridoru üzerinde yer alırken antre etrafında WC, salon ve mutfak alanlarının yerleştiği görülmektedir.
- 21. Yüzyıl itibariyle aile kavramı, kültürel alışkanlıklar, sosyolojik ve ekonomik yapının değişmesi mahremiyet kavramını değiştirmiş plan düzleminde yer alan uzun gece koridorları plan düzleminden kaldırılmıştır. İncelenen örneklerde de görüldüğü üzere antreye açılan odalar tasarlanmaya başlanmıştır. Bunun yanı sıra özellikle günümüze daha yakın örneklerde banyo ve tuvaletin birleşerek bağımsız bölüm içerisinde tek bir ıslak hacim alanı bırakıldığı görülmektedir. Daha modüler şekilde tasarlanan yapılar günümüzde çok katlı konutların temelini oluştururken ticari kaygılar mekan organizasyonunda baskı kurmaktadır.
- Yapılarda yürürlükte olan imar kanunlarına bağlı olarak asansör, yangın merdiveni gibi ögelerin dahil edildiği ve yine aynı kapsamda engelli dostu portatif ögelerin tercih edildiği görülmektedir.
- Çanakkale kentinde, konut üretiminin tekelleşerek hız kazanmasının ardından ortaya çıkan konut stoku 2018 yılında inşaat sektöründe yaşanan krizden

günümüze dek erimiştir. Bu süreç içerisinde kullanıcıların yatırım amacından ziyade barınma ihtiyacını karşılamak amacıyla konut satın aldıkları görülmüştür. Bu durumun konutların mimari kalitesini artırması beklenirken müteahhidin ticari kaygı taşıyarak mekan kurgusuna müdahale ettiği görülmektedir. Özellikle inşa edilen dubleks dairelerde ikinci kata çıkan merdivenlerin konut alanı içerisinde özelleşmek yerine yaşam alanlarının içerisinden kurgulanması bu durumun başlıca kanıtıdır.

- 1982 yılı sonrasında kent içi nüfusun hızlıca artması, inşa edilen yapıların zemin katlarında işyeri meskenleri bırakılmasına sebep olmuştur. Ticari alanların belirli bir merkezden kentin tamamına yayılması bu duruma bir gereklilik ortaya çıkarmıştır.

Yapılan çalışma neticesinde Çanakkale kenti Merkez ilçe ölçeğindeki çok katlı yapılaşmada, yapılaşma sürecini ve dolaylı olarak mekânsal organizasyonu temelde üç faktörün etkilediği görülmektedir. Bu üç faktör siyasi, ekonomik ve sosyal gelişmeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Siyasi gelişimler incelendiğinde;

- 1950 yılı öncesi dönemde, kentin I. Dünya Savaşı'nın en çetin cephelerinden biri olan Çanakkale Cephesine ev sahipliği yapmasının kentte yaratmış olduğu tahribatın izlerinin silinmeye çalışıldığı görülmektedir. Ayrıca I. Dünya Savaşından hemen sonra patlak veren II. Dünya Savaşı tehdidi, siyasi erkin kente savaş ve garnizon kenti sıfatlarını yeniden yüklemesine sebep olmuş ve kente yoğun askeri nüfus göç etmesini sağlamıştır. Bu durum Anadolu'da tipolojik olarak Çanakkale'ye emsal sayılacak pek çok kentte mimari açıdan gelişmeler yaşanırken Çanakkale'nin görece geride kalmasına sebep olmuştur.
- 1950-1965 yılları arasında kentten ayrılan askeri nüfus sonrasında kırsaldan kente doğru göç hareketleri gözlenmiştir. Bu esnada kentin planlı gelişimini sağlamak amacıyla 1949 yılında kentin ilk nazım imar planı kabul edildiği ve böylelikle ticari, konut ve kamu alanlarının ayrıştırıldığı görülmektedir. Kentin ana ulaşım hatlarının belirlenmesi kent gelişiminde bir diğer referans değer olarak karşımıza çıkmaktadır.

- 1965-1982 yılları ülkenin siyasi açıdan çalkantılı olduğu bir dönemdir. Bu dönem şüphesiz kent mimarisine de yansımıştır. Çok katlı konutlaşmanın henüz tam anlamıyla başlamadığı görülmektedir. 1965 yılında kabul edilen Kat Mülkiyeti yasası bu bağlamda en önemli karar olarak karşımıza çıkmaktadır. 1981 yılında çıkarılan ve 1984 yılında tekrar düzenlenerek kabul edilen Toplu Konut Yasası ise Çanakkale kenti bağlamında istenilen etkide bulunamamıştır.
- 1982 yılı sonrası dönemde siyasi otoritenin baskısının azalması ve imar kararlarının alınması yetkisinin belediyelere devredilmesi kent rantının önünü açmıştır. Bu dönemde ülke çapında devlet kurumları tarafından pek çok toplu konut inşa edilmeye başlamışken Çanakkale kentinde bu misyonu Çanakkale Belediyesi üstlenmiştir. Öte yandan kooperatifçilik kavramı teşvik edildiği ve Çanakkale kentinde kooperatifçiliğin yaygın ve aktif olarak kullanıldığı görülmektedir.
- 1992 yılında kentin ilk yerleşim sahalarından olan Fevzi Paşa ve Namık Kemal mahallelerine yönelik olarak kabul edilen Koruma Amaçlı İmar Planı ile bu bölgedeki doku korunmaya çalışılmış ve 2-3 katlı yapılaşmaya izin verilmiştir.
- 2002 yılı sonrası dönemde ülke çapında yaygınlaştırılan yüksek öğrenim kurumları ile birlikte Çanakkale kentinde var olan Çanakkale 18 Mart Üniversitesi'nin kentin güney ucuna inşa edilen Terzioğlu Yerleşkesi ile birlikte kent nüfusunun gençleştiği görülmektedir.

Ekonomik gelişmeler incelendiğinde;

- 1923 yılı öncesi dönemde kentin savaş ve garnizon kenti sıfatlarından sıyrılarak ticaret kenti sıfatını taşıması kentin ekonomik açıdan refah içerisinde kalmasına sebep olmuş böylelikle özellikle sahil kenarında pek çok yalı tipinde konutların inşa edildiği görülmüştür.
- 1923-1950 yıllarında kentin uğradığı ağır tahribata rağmen yeni bir savaş tehdidinin var olması kentin ve kentlinin ekonomik durumunu etkilemiş bu durum özellikle bu dönemde inşa edilen yapıların olabildiğince sade kalmasına sebep olmuştur.

- 1950-1965 yıllarında toplumun bireysel üretime dayalı ekonomik modele geçiş yaptığı görülmektedir. Kırsalda miras yoluyla bölünen tarım arazilerinin ailelerinin geçimini karşılayamaması, ailelerin kırsaldan kente doğru göç etmelerine sebep olmuştur. Bu durum kent içerisinde yaşayan büyük kardeş veya babanın sahip olduğu parsel içerisine başka bir yapının daha inşa edilmesine veya inşa edilen yapının üst katına benzer plan şemasında başka bir yapının inşa edilmesine sebep olmuştur.
- 1965-1982 yıllarında Kat Mülkiyeti Yasasının kabul edilmesi kırsaldan kente göç eden ailelerin soy bağı bulunmayan diğer aileler ile birlikte bir çatı altında mülkiyet edinmelerinin önünü açmış bu durum çok katlı yapılaşmayı hızlandırmıştır.
- 1982 yılı sonrası dönemde kent içerisinde yeterince sanayi tesisinin bulunmaması kentlinin ekonomik açıdan zayıf kalmasına sebep olmuştur. Öte yandan kentin pastoral yapısının da etkisiyle farklı kentlerden Çanakkale'ye beyaz yakalı nüfusun göç ettiği ve böylelikle kent içerisinde sabit gelirli küçük ailelerin yaygınlaştığı görülmektedir. Bu durum kent içerisinde inşa edilen çok katlı yapıların oda sayılarının minimumda tutulmasına sebep olmuştur. Öte yandan yüksek öğretimin yaygınlaşmasıyla birlikte kentteki üniversitenin büyümesi kentteki öğrenci nüfusu artmış böylelikle kentin ekonomik hareketliliği hız kazanmıştır.

Sosyal gelişmeler incelendiğinde;

- 1923-1950 yılları arasındaki dönemde ailelerin genellikle kırsalda ve bir arada yaşadığı görülmektedir. Bu durum orta sofaya açılan mekan organizasyonunu gerekli kılmıştır. Böylelikle ailenin yemek yeme ve oturma alanı orta sofa içerisinde organize edilmiştir. I. Dünya Savaşı esnasında ağır darbe alan kentte erkek nüfusun azaldığı fakat II. Dünya Savaşı tehdidi baş gösterince kente yoğun askeri nüfus göçünün görüldüğü bilinmektedir.
- 1950-1982 yılları arasında Çanakkale kentine doğru yaşanan göç genellikle kırsal kaynaklıdır. Ailelerin kırsalda miras yoluyla bölünen arazileri çocukların geçimine yetmemiş ve aileler kısıtlı da olsa sanayileşen Çanakkale kentine doğru göç etmiştir. Evlilik çağındaki çocuğu ile göç eden aileler

çocuklarını evlendirdikten sonra aynı parsel içerisine ikinci bir konut inşa ederek veya inşa ettikleri konutun üst katına bir bağımsız bölüm daha inşa ederek ayrışmışlardır. Bu durum esasen çok katlı konutlaşmanın Çanakkale kentindeki temel sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır.

- 1982 yılından günümüze dek geçen süreçte ailelerin ayrışması tamamlanmıştır. Artık her ailenin kendine ait bir bağımsız bölümde ikamet ettiği görülmektedir. Bunun yanı sıra ulaşım ve iletişim imkanlarının gelişmesiyle yerli halkın çocuklarının temelde iş imkanları sebebiyle başka kentlere göç ettiği, özellikle beyaz yakalı nüfusun da iş imkanı bulabilmesi sebebiyle Çanakkale kentine göç ettiği görülmektedir. Bu durum aile nüfusunu azaltmış ve bağımsız bölümlerin minimal ölçekte tasarlanmasına sebep olmuştur. Kente doğru yaşanan öğrenci nüfusu göçü de bu yaklaşımı desteklemiştir. Bunun yanı sıra ailelerin bireyselleşmesi gece koridoru gibi mahremiyeti koruyucu ögelerin plan düzleminden sıyrılmasına sebep olmuştur. Hem modern yaklaşımla hem de mahremiyete gerek olmadığı düşüncesiyle asgari ölçekte tasarlanan antreden dağılan odalar günümüzde en çok tercih edilen mekan organizasyon biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çanakkale kentinde, çok katlı konut yapılaşmasını siyasi, sosyal ve ekonomik nedenler bir arada gerektirirken; mekan organizasyonunda yaşanan değişimlerin temel sebebi sosyal sebepler olmuştur. Bunun yanı sıra malzeme bilgisinin artması, betonarmenin konut mimarisinde kullanılması ve modernleşme hareketleri mekan organizasyonlarını biçimlendirmiştir. Çanakkale kentinde mekan organizasyonunu etkileyen bir diğer öge ise hakim manzara yönü olmuştur. Doğa güzelliğiyle denizin birlikte seyredilebildiği boğaza yönelen yapılarda salon bölümleri yönden bağımsız olarak konumlandırılırken bağımsız bölüm içerisindeki diğer odalar ise bu alana göre organize edilmiştir. Oturma odasının plan şemasından çıkması, sofaların yerini asgari düzeydeki antre ve hollere bırakması, tuvaletin yapı dışından yapı içerisine alınması ve daha sonra banyo ile tuvaletin birleştirilmesi zaman içerisinde yaşanan pek çok farklı girdi ile şekillenmiştir (Çizelge 6.1). Tasarlanan odaların hacimce büyüklükleri ile ailelerin küçülmesine paralel olarak zaman içerisinde azalmıştır. Oturma odasının önceleri salon içerisine dahil edilmesiyle incelenen örneklerde diğer odalara oranla daha

büyük tasarlanan salonlar görülürken zaman içerisinde mekan organizasyonun tümden sadeleştiği görülmektedir.

TARİHSEL DÖNEM / MEKAN İSMİ	1950 ÖNCESİ DÖNEM	1950-1965 YILLARI	1965-1982 YILLARI	1982 YILI SONRASI
EBEVEYN YATAK ODASI	ÖZELLEŞMEMİŞ	ÖZELLEŞMEMİŞ	DİĞER YATAK ODALARINA ORANLA DAHA BÜYÜK OLAN YATAK ODASI	PLAN DÜZLEMİNDE ÖZELLEŞMİŞ OLARAK YER ALIYOR. GÜNÜMÜZE DAHA YAKIN ÖRNEKLERİNDE ÖZEL BANYO ALANI ODA İÇERİSİNDE KONUMLANMIŞ
MUTFAK	ORTA SOFA İÇERİSİNDE MUTFAK NİŞİ OLARAK YER ALIYOR	AİLE APARTMANI ÖRNEKLERİNDE ÖZELLİKLE ZEMİN KOTUNDA BAHÇE İLE İLİŞKİLİLENDİRİLMİŞ	AİLE NÜFUSUNUN HENÜZ KALABALIK OLMASI SEBEBİYLE DAHA SONRAKİ ÖRNEKLERİNE ORANLA DAHA BÜYÜK TASARLANMIŞ	BİREYSELLEŞME SONUCUNDA NÜFUSU AZALAN AİLELERİN İHTİYAÇLARINI KARŞILAYABİLECEKLERİ ASGARİ DÜZEYDE
OTURMA ODASI	ÖZELLEŞMEMİŞ	ÖZELLEŞMEMİŞ	ÖZELLEŞMESİNİ TAMAMLAYARAK SALONLA İLİNTİLİ ŞEKİLDE PLAN ŞEMASINDA YER ALIYOR	BİREYSELLEŞME SONUCUNDA NÜFUSU AZALAN AİLELERİN SALON VE OTURMA ODALARINI TEK BİR ODA İÇERİSİNDE BİRLEŞTİRDİKLERİ GÖRÜLMEKTEDİR
SALON	ORTA SOFA İÇERİSİNDE	HAKİM MANZARA YÖNÜNE DOĞRU KONUMLANDIRILMIŞ	HAKİM MANZARA YÖNÜNE DOĞRU KONUMLANDIRILMIŞ GENELLİKLE GİRİŞE YAKIN OLARAK TASARLANMIŞ	OTURMA ODASI İLE BİRLEŞEREK HACİMCE BÜYÜMÜŞ VE HAKİM MANZARA YÖNÜNDE KONUMLANDIRILMIŞ
TUVALET	YAPININ DIŞINDA KONUMLANMIŞ	YAPININ İÇERİSİNDE ANTRE ETRAFINDA KONUMLANDIRILMIŞ	YAPININ İÇERİSİNDE ANTRE ETRAFINDA KONUMLANDIRILMIŞ	BANYO İLE BİRLEŞEREK YAPI İÇERİSİNDEKİ TEK ISLAK HACİME DÖNÜŞMÜŞ
BANYO	ODALARIN İÇERİSİNDEKİ GUSULHANELER	YAPININ İÇERİSİNDE ÖZELLEŞEREK YATAK ODALARINA YAKIN KONUMLANDIRILMIŞ	YAPININ İÇERİSİNDE ÖZELLEŞEREK YATAK ODALARINA YAKIN KONUMLANDIRILMIŞ	BANYO İLE BİRLEŞEREK YAPI İÇERİSİNDEKİ TEK ISLAK HACİME DÖNÜŞMÜŞ VE ANTRE ETRAFINDA KONUMLANDIRILMIŞ
ODA	ORTA SOFADAN DAĞILAN ODALAR	GECE KORİDORU İLE DAĞILAN GENELLİKLE 3 FARKLI ODA OLARAK SALONDAN UZAKTA KONUMLANDIRILAN ODALAR	GECE KORİDORU İLE DAĞILAN GENELLİKLE 2 FARKLI ODA OLARAK SALONDAN UZAKTA KONUMLANDIRILAN ODALAR	ANTRE ETRAFINDA ORGANİZE EDİLEN ÖZELLEŞMEMİŞ GENELLİKLE 1 FARKLI ODA

Çizelge 6.1. Tarihsel Süreç İçerisinde Bağımsız Bölümde Yer Alan Mekanların Değişimleri

Belirlenen bu sonuçlar doğrultusunda sahip olduğu potansiyelle birlikte Çanakkale kenti gelişime açıktır. Geçmişten bugüne düzenli şekilde gelişmesine önem gösterilen kentte bu hassasiyet devam etmelidir. Üretilen konutların kullanıcı odaklı olması, kent belleğinin sahip olduğu değerleri ve Türk toplum kültürünün öğelerini mekânsal organizasyonda yansıtması, kent doku ve siluetine saygılı, mimari bir kimliğe sahip yapılar olması öncelikli tutulmalıdır.

KAYNAKLAR

Acar, E. (1999). Neolitik-Kalkolitik Çağ, Tunç Çağı Kentleri. (Y. Sey, Dü.) *Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, 2*(41).

Akbıyık, N. (2013). Tarihi Çevrede Yeni Yapı Olgusu ve Bağlam İlişkisinin Güncel Uygulamaları Üzerinden İrdelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi.* İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Alpay, Y., & Alkin, E. (2020). *Olaylarla Türkiye Ekonomisi: 21.Yüzyıl Türkiye Ekonomi Tarihi* (5 b.). İstanbul: Hümanist Kitap Yayıncılık.

Alsaç, Ü. (1993). *Türk Kent Düzenlemesi ve Konut Mimarlığı.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Anonim. (2000). *Çanakkale Sokak Adlarında Yaşayanlar.* Çanakkale: Olay Bilgi İletişim Basın Yayın ve Ltd. Şti.

Anonim. (2002). *Türkiye'nin Turizm Değerleri* (Cilt II). Ankara: T.C. Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü Yayınları.

Arabacıoğlu, F. P., & Aydemir, I. (2007). Tarihi Çevrelerde Yeniden Değerlendirme Kavramı. *Megaron YTÜ Mim. Fak. E-Dergisi, II*(4), 204-212.

Arabulan, S. (2008). Yer/Mekan Kimliğinin Değişimi: Mezitbey Hamamı ve Yakın Çevresi Alan Çalışması. *Yüksek Lisans Tezi.* Edirne: Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Ayaşlıgil, T. (1997). Kent Gelişimi Sürecinde Açık ve Yeşil Mekan Gereksiniminin Çanakkale Örneğinde İncelenmesi. *Doktora Tezi.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Aydemir, Ş. (1991). İzlenen Toplu Konut Politikaları Işığında Toplu Konut ve Yakın Çevreleri Tasarımı Eksikleri Nelerdir? *Türkiyede Son 10 Yılda Konut Uygulamaları Sempozyumu.* İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.

Ayhan, S. (2011). Tekirdağ ve İlçelerindeki Türk Devri Yapıları. *Yüksek Lisans Tezi.* Çanakkale: Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aytaç, K. (2021). *Mimari Arşivi.*

Bakır, İ. (1986). Sosyal Değişim Sürecinde Konut Planları Farklılaşması - Konya Örneği. *Yüksek Lisans Tezi.* Ankara: Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Becker, J. (2016). Roman Domestic Architecture. *Online Education.* Khan Education. 2022 tarihinde https://www.khanacademy.org/humanities/ancient-art-civilizations/roman/x7e914f5b:beginner-guides-to-roman-architecture/a/roman-domestic-architecture-insula adresinden alındı

Beycan, Ş. (2004). Çanakkale'de Kamu Eli İle Üretilmiş Toplu Konutların Mekansal, Alansal ve Boyutsal Analizleri ve Üretim Sistemleri Üzerine Bir İnceleme. *Yüksek Lisans Tezi.* İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi FBE.

Biçici, S. (2003). Cumhuriyet Dönemi Sonrası Çanakkale'de Konut Üretimi ve Gelişimi. *Yüksek Lisans Tezi.* İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi FBE.

Bilgehan, A. (2019). Tarihi Çevrelerde Kentsel Yenileme: Gökçeada Dereköy Örneği. *Yüksek Lisans Tezi.* İstanbul: İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü.

Cambaz, C. (2009). *Tarihi Kentsel Mekanlarda Yer Duygusu ve Yeni Yapı Tasarımı İlişkisi Üzerine Bir İnceleme.* İstanbul: YTÜ FBE.

Can, A. (2011). Tarihi Çevrede Yeni Yapılaşma Koşulları ve Kadıköy-Rasimpaşa Mahallesi Örneği. *Yüksek Lisans Tezi.* İstanbul: İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü.

Çanakkale Belediyesi İmar Müdürlüğü Arşivi. (tarih yok).

Çanakkale Sivil Koordinasyonu (2000). *Çanakkale ve Deprem.* Çanakkale: Çanakkale Valiliği Çanakkale Sivil Koordinasyonu Yayınları.

Çanakkale Yerel Tarihi Grubu. (2001). *Çanakkale Sokak Adlarında Yaşayanlar.* Çanakkale.

Çetin, Ö. (1998). Mevcut Durum Raporu. *www.canakkalebelediyesi.com.tr*.

ÇEYAP. (2006). *Çanakkale Evleri Yaşatma Projesi.* Çanakkale: Çanakkale Belediyesi.

DİE. (2002). *Genel Nüfus Sayımı; Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri (Çanakkale)*. Ankara: T.C. Başbakanlık DİE Matbaası.

Ekiz, T. (2021). Z Kuşağı Konutu: Eşik Konut. *Yüksek Lisans Tezi.* İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Eren, T. (2014). İstanbul'daki Çok Katlı Konut Yapılarında Mekansal Değişim Sürecinin Analizi. *Yüksek Lisans Tezi.* İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Eruzun, C. (1989). Kültürel Süreklilik İçinde Türk Evi. *Mimarlık Dergisi, 27*(4), 68-71.

Girgin Albayrak, M. (2022). *Mimari Arşivi.*

Günal, E. F. (2008). Kent İmajı ve Kentsel Doku Bağlamında Çanakkale Kent Merkezinin İrdelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi.* İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi FBE.

Güncan, M. (1993). Avrupa Mimarlık Hareketlerinin ve Batılılaşmanın Osmanlı Konut Mimarisine Etkileri. *Yüksek Lisans Tezi.* İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Hasol, D. (1967, 02 01). Yapının Endüstrileşmesi. *Mimarlık Dergisi*(40). 2022 tarihinde http://www.doganhasol.net/yapinin-endustrilesmesi-2.html adresinden alındı

Hasol, D. (1979). *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü* (2 b.). İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları .

Heidegger, M. (1971). *Building, Dwelling and Thinking, Poetry, Language and Thought.* New York: Harper Colophon Books.

İsmail, E. (2000, Kasım 5). Çanakkale'nin İlk İmar Planı. *Çanakkale Haber Gazetesi*.

İsmail, E. (2002). Çanakkale'nin Fiziksel Gelişimi. *Deneme (Yayınlanmamış)*.

Kocabaldır, İ. (2016). *Mimari Arşivi.*

Koç, T. (2006). Çanakkale'nin Kentsel Gelişimi (1462-2006) ile Fiziki Coğrafya İlişkisi. *Kentsel Gelişim Alanları Çalışma Raporu.* içinde Çanakkale: Çanakkale Kent Konseyi Yayınları.

Korfmann, M. (1983-1987). *Demircihüyük: Die Ergebnisse der Ausgrabungen 1975-1978* (Cilt Architektur, Stratigraphie und Befunde). Mainz am Rhein: Philipp von Zabern.

Kuban, D. (1976). *Sanat Tarihimizin Sorunları.* İstanbul: Çağdaş Yayınları.

Küçükerman, Ö. (1985). *Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi.* İstanbul: Türkiye Turing Otomobil Kurumu Yayınları.

Mumford, L. (1968). *The City in History by Lewis Mumford* (2 b.). New York: Harvest Books.

Mutdoğan, S. (2014). Türkiye'de Çok Katlı Konut Oluşum Sürecinin İstanbul Örneği Üzerinden İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi*, Ankara.

Öncel, A. D. (2014). *Apartman; Galata'ya Yeni Bir Konut Tipi* (2 b.). İstanbul: Kitap Yayınevi.

Rapoport, A. (1969). *House Form and Culture.* (P. L. Wagner, Dü.) Milwaukee: Prentice Hall Inc. 2022 tarihinde https://bibliodarq.files.wordpress.com/2016/05/rapoport-amos-house-form-and-culture.pdf adresinden alındı

Roth, L. (1999). *Mimarlığın Öyküsü.* (E. Akça, Çev.) İstanbul: Kabalcı Yayınları.

Sey, Y. (1998). Cumhuriyet Döneminde Konut. *75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık.* içinde İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Süer, H. (1989). *Çeşitli Yönleriyle Toplu Konut.* İstanbul: Toplu Konut Yapımcıları Derneği Yayınları.

Şuta, O. (2020). İkincil Konutların Değişim Sonrası Mekan Organizasyonunun Sentaktik Analiz Yöntemiyle İncelenmesi: Çanakkale-İzmir Arası Kıyı Yerleşmeleri. *Doktora Tezi.* Edirne: Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Tandaç Güneş, E. (2014). Beyoğlu İstiklal Caddesi 19. Yüzyıl Apartmanlarının Avrupa Konut Kültürü İçerisinde Değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi.* İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Tapan, M. (1995). Toplu Konut ve Türkiye'deki Gelişimi. *Tarih'ten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme* (s. 366). içinde İstanbul.

Tekeli, İ. (2010). *Konut Sorunlarını Konut Sunum Biçimleriyle Düşünmek* (Cilt İlhan Tekeli Toplu Eserleri). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Tekinalp, G. (2018). *Mimari Arşivi.*

Tümer, H. Ö. (2006). Dışa Kapalı Konut Yerleşmelerinin Bursa'daki Örnekler Kapsamında Değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi.* Bursa: Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Türk Dil Kurumu Online Sözlük. (2021, 12 12). https://sozluk.gov.tr/ adresinden alındı

Uluarslan, H., & Uluarslan, S. Z. (1985). *Çanakkale.* Çanakkale: Okullar Pazarı Yayınları.

Vitrivius. (M.Ö. 16-13 (?)). *Mimarlık Üzerine: On Kitap* (1 (2016) b.). (E. Çoraklı, Dü., & Ç. Dürüşken, Çev.) Roma: Alfa Yayınları.

Yavuz, Y. (1979). Türkiye'de Çok Katlı Sosyal Konuta İlk Örnek İstanbul-Laleli'de Harikzedegan Katevleri. *Çevre*(4).

Yavuz, Y. (1993). Siteler. *İstanbul Ansiklopedisi.* içinde İstanbul: Kültür Bakanlığı Tarih Vakfı Yayınları.

url-1: https://www.rotasenin.com/karain-magarasi/

url-2: https://www.kapadokyadayim.com/peribacalari-ile-meshur-kapadokyada-en-ozel-tatil-secenekleri/

url-3: https://konusanattarihi.blogspot.com/2018/06/antik-cag-sanat-1-1.html

url-4: https://tarihegitimi.blogspot.com/2019/02/catalhoyuk.html

url-5: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Megaron.JPG

url-6: https://haber.yasar.edu.tr/genel/izmir-turkiyenin-en-yasanabilir-kenti-cikti.html

url-7: https://www.pinterest.at/pin/569142471643425924/

url-8: https://www.ostia-antica.org/regio2/6/6-5.htm

url-9: https://tr.wikipedia.org/wiki/Notre_Dame_Katedrali

url-10: https://www.flypgs.com/blog/dunya-capinda-ikonlasmis-en-sanatsal-dini-yapilar/

url-11: https://mapio.net/pic/p-32643384/

url-12: http://zeytinagaci.blogspot.com/2009/11/londrada-alsveris-neredenasl.html

url-13: https://www.archdaily.com/397949/ad-classic-the-crystal-palace-joseph-paxton

url-14: https://www.haber24.com/selimiye-camii-nerede-tarihi-ozellikleri-nelerdir

url-15: http://itfaiye.ibb.gov.tr/tr/istanbul-yanginlari.html

url-16: https://twitter.com/burakboysan2/status/1232621692217851904

url-17: http://www.arkiv.com.tr/proje/beyazit-eston-katli-villalari/3341

url-18: http://tekelisisa.com/?portfolio_page=metrocity-konut-ve-alisveris-merkezi

url-19: http://www.emlakkonut.com.tr/tr-TR/batisehir

url-20: https://canakkale.ktb.gov.tr/TR-70503/haritalar.html

url-21: https://www.youtube.com/watch?v=Lf6vU49f184

ÖZGEÇMİŞ

14.09.1996 yılında Çanakkale'de doğmuştur. Lise eğitimini 2014 yılında Çanakkale Özel Anadolu Lisesinde %100 burslu olarak tamamladıktan sonra 2015 yılında Trakya Üniversitesinde mimarlık lisans eğitimine başlamıştır. 2019 yılında lisans eğitimini tamamladıktan sonra yine aynı yıl Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalında yüksek lisans eğitime başlamıştır.

2019 yılından itibaren tarım ve gıda sektöründe faaliyet gösteren aile şirketinde bilfiil olarak çalışmaktadır.